

1942

A TOLL
WESTERN

809721

1942

1942

1942

1942

GRILL
KADDA'S
KADDA'S

A NAGY LÁZ

Országos Széchényi Könyvtár

Minden jogot fenntartunk

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SAS EDE
A NAGY LÁZ
REGÉNY

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

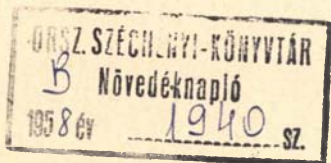

BUDAPEST, 1926
GRILL KAROLY KÖNYVKIADÓVALLALATA
IV., VÁCI-UTCA 78.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

309721

ELSŐ RÉSZ

1.

A vezérigazgató titkárának szobája tele volt vára-
kozó felekkel. A pénzfejedelem személye körüli mi-
nisztere fogadta őket, a magasabb diplomáciának az-
zal a művészetével, amire az ilyen legfőbb bizalmi
állás betöltőjének szüksége van. A legsimább előzé-
kenységet egyesítenie kell a legridegebb, legmegvesz-
tegethetetlenebb szigorral. Ellen kell állania a legbe-
hizelgőbb női mosolynak és a legparancsolóbb föllé-
pésnek, cselnek és erőszaknak egyaránt. Az emberek
veséjébe kell látnia, sőt még mélyebbre: az emberek
zsebébe. Az előtt a vastagon kipárnázott ajtó előtt,
mely a legbensőbb szentélybe, a vezér dolgozó szobá-
jába vezet: ott áll ő, a hűséges testőr, akinek igazán
az a jelszava: csak testemen keresztül! Hiszen aki már
bejutott, annak félig-meddig nyert ügye volt. A tit-
kárnak tehát parancsa van, hogy azí a bejutást minél
nehezebbé tegye. Nem szabad a vezért abba a hely-
zetbe hozni, hogy valakinek kérését meg kelljen ta-
gadnia. Ezért is lehetőleg csak olyanok bocsátandók

legmagasabb színe elé, akinek a kérése előreláthatólag teljesíthető. Akivel tárgyalni érdemes. A vezér ideje drága: azzal az idővel a titkár gazdálkodik. Micsoda szörnyű felelősség függ a gondosan megfésült, világos szőke feje fölött! Jaj neki, ha ügyetlenkedik; ha valakit bebocsájt, aki arra nem méltó, s valakit elutasít, aki az intézetnek kellemetlenséget, kárt okozhat.

Mindebből láthatjuk, hogy az egész, óriási, három emeletes, tömérdek folyosóra ágazó, rengeteg hivatalszobára oszló épületben, a *Jövendő* hitelintézet erősségében milyen fontos személyiség volt — de nem! nem mondjuk meg a nevét. Fölösleges. A titkár egészen személytelen valami. A titkár — egyszerűen a titkár. Ebben olvad föl az egész lénye. Talán nincs is külön egyénisége, csak a hivatalos.

Az ajtó föltárul. Nyugodtan, biztosan lép be egy ur, mint aki dolga kedvező elintézésében percre sem kételkedik. Oda áll a titkár asztala elé, aki szorgalmasan bontogatja a postát, amelynek Csimborasszója ott van előtte.

— A vezérigazgató urral akarok beszélni. Levelet hoztam a számára.

S egy csöpp kétely nem reszketett a hangjában, hogy a vezér őt azonnal fogja fogadni. Egyáltalán nem látszik tudatában lenni vállalkozása merészségének, hogy ő a vezérigazgató urral beszélni akar. A szobában levők irigyen pillantanak rá. Ki ez a szerencsés ember? A kiváltságos férfi néminemű lenézéssel

viszonozza a szegény, szánandó, várakozásra kárhoz-tatott páriák irigykedését. Hja, bizony, ő igazán kivételes helyzetben van. Legmelegebb ajánló levelet hozott az államtitkár urtól. Egy pillanat — s menten föltáruul a párnás ajtó.

A titkár elveszi a természetesen nyitott levelet s átfutja.

— Méltóztassék helyet foglalni, kérem. Majd megjelentem öméltóságának.

A kivételes lény nem akar hinni a füleinek. Hogy nem ront be azonnal ez a szolgálélek ezzel a levéllel?

— De kérem, — dadogja meglepetve. — Én igazán nem várhatok. Az államtitkár ur...

— Méltóztassék csak helyet foglalni, — marad meg konokul álláspontján a titkár. — Öméltóságánál tanácskozás folyik. Nem szabad zavarnom. Remélhetőleg uraságodra is hamarosan sor kerül...

Sor kerül? Hogy ő akkor mehet be a vezérigazgató urhoz, amikor rá sor kerül? De hát az államtitkár levele? ... Igen, az államtitkár levele! A titkár nagyon jól tudja, hogy az államtitkár boldog-boldogtalanoknak osztogatja a legmelegebb ajánlóleveleket. De azokat nem kell komolyan venni. Mint, ahogy a lelkes pártfogó se veszi komolyan. Megírja, mert az a gyöngéje, hogy senkinek a kérelmét nem tudja megtagadni. Megírja, csakhogy lerázza a nyakáról a kérelmezőt. Azután egyáltalán nem törődik a pártfogoltjai sorsával. Teljesítik-e a kérését vagy sem, az neki közömbös. Ő mindenesetre jó fiu marad...

A titkár tehát szépen odateszi az államtitkár ur levelét a többi bejelentendők közé. Az államtitkár pártfogoltja pedig, a fellegekből alácsöppenne, leül. Amilyen magas volt, olyan kicsivé zsugorodik most össze. A körülötte ülők szemében egy kis káröröm villan meg. Jól eső elégedettség tölti el a lelküket. Mégis van hát egyenlőség a világon — legalább a pénzintézeti igazgatók előszobájában van...

Ujra nyílik azonban az ajtó. Jól táplált, telihold arcú uraság toppan be, széles, piros, barátságos mosollyal, mint aki itt egészen otthon van. Akit következképpen nem is lehet elutasítani.

— Jó napot kedves titkár ur. Hogy méltóztatik?

A titkár ur tekintetéből az olvasható ki, hogy bizony nem emlékszik ismerőseire. No, de meglehet...

— Szolgálhatok, kérem?

A barátságos ur a párnás ajtó felé int a szemével:

— Benn a vezér?

A titkár arcán rosszaló kifejezés suhan át.

— A vezérigazgató ur, — hangsúlyozza a címet különösen — rendkívül el van foglalva. Milyen ügyben méltóztatik?

A barátságos bácsi kissé zavarba jön.

— Egy nagyszabású vállalkozás ügyében.

— Miféle vállalkozás, kérem?

A barátságos ur nyel egyet.

— Irodalmi vállalkozás...

A titkár most már tisztában van régi ismerőseivel. Persze, persze. Most jut eszébe. Hogy nem vette észre

rajta azonnal a hirdetés-ügynököt?

— Akkor sziveskedjék Kárász urat fölkeresni, ő a sajtó-referens.

— De én magával ő méltóságával szeretném az ügyet elintézni.

— Alig hiszem, hogy őméltósága fogadhassa. Csakis Kárász urral sziveskedjék...

A látogató még nem adja meg magát.

— De a vezérigazgató ur maga rendelt ide. Tegnap találkoztam vele a tőzsdén. Akkor mondta: — Jól van kedves barátom. Holnap délelőtt tíz óra-kor ott vagyok a bankban...

A titkár arcán gyöngé mosolygás futna át, ha szabadna neki érzelmeit és gondolatait elárulni. Ha a vezérigazgató ur ezt mondta: igazat mondott. Valóban: 10 órakor itt van a bankban, ez még korántsem jelenti azt, hogy fogadja is Csetneki urat. Különben a titkár meg van győződve, hogy a vezér nem is látta ezt a barátját. Ravasz trükk ez csak, amivel Csetneki ur be akar jutni. Ha egyszer odabenn van: szeretné látni, hogy alá ne írja a vezérigazgató a hirdetési megbízást a sajtó alatt levő nagyszabású irodalmi műre!

A titkárt azonban a *vezérigazgató* urra való hivatkozás se hatja meg.

— Meglehet, kérem. De a vezérigazgató ur is bizonyára csak ezt fogja mondani, hogy Kárász urral tessék az ügyet elintézni.

— Jó, hát elmegyek Kárász urhoz, — biccent a

fejével Csetneki, nem éppen gyöngéden csukva be maga után az ajtót. Kárász urhoz azonban nem megy, annál kevésbé, mert hiszen éppen onnan jött ide: Kárász ur már elutasította. Azért tett még egy kísérletet a vezérnél...

Az idő azonban halad s a párnás ajtó még most sem nyílik ki. A bebocsájtást kérők egyre szaporodnak. A várószobában olyan a hangulat, mint a híres, fölkapott orvostanárok várótermében. Aminthogy ezek a várakozók is mind, mind betegek. Egyik gyógyítható, a másik gyógyíthatatlan. S mindegyiknek a betegségre az a hatalmas ur írhat orvosságot, aki odabenn trónol a maga isteni hozzájárulhatatlanságában.

Ebben a pillanatban az altiszt csapja ki a titkári szoba ajtaját. Magas, karcsu, elegáns hölgyalak suhog be rajta. Sugár termetén az akkori idők divatja: galamszürke kosztüm, szürke selyemharisnya, szürke antilop-cipő. Nem viseli az akkoriban már fölkapott bubifrizurát. Dús fekete haja kontyba csavarva, pihen a tarkóján, a kis, formás, világos szalmatok alatt. Kezében hatalmas ezüst retikül himbálózik. Ékszer semmi, csak a füleiben egy-egy parányi briliáns. Parfömje, a divatos Houbigan, egyszerre eltölti finom hangulatával az irodát. Elefántcsontszínű profilja éles, fekete szeme csupa energia. És fiatal. És szép. Nagyon, nagyon szép.

A titkár fölpattan helyéből, mintha rugó lökte volna föl.

— Kezét csókolom, nagyságos asszony.

Az asszony engedi, hogy a titkár kezét csókoljon neki. Nem is engedi — észre se veszi. Szeme a párnás ajtóra villan: ,

— A vezér?

— Azonnal bejelentem a nagyságos asszonyt.

S már el is tűnik a szentély ajtaja mögött. A hölgynek csak annyi ideje van, hogy egy pillantást vessen arany karkötőórájára, amely vékony csuklójára fekete szalaggal van erősítve — a titkár már jön is vissza.

— Parancsoljon, nagyságos asszony ...

A szoba küszöbén megjelenik a vezérigazgató alakja, amint két németül beszélő urat tuszkol ki az ajtón és integet a hölgy felé: — Tessék, tessék!

A hölgy már benn is van.

A várakozók sokaságán a fölháborodás elfojtott moraja hullámszik végig. Még sincs hát igazság, egyenlőség a Pénz birodalmában! A titkár pedig még olajat önt a tüzre, amikor ezzel fordul a várakozókhoz:

— Öméltósága sajnálja, de éppen most hívatta a pénzügyminiszter. Önagyságán kívül ma már nem fogadhat senkit.

Az előszobázók zugolódva felszedelőzködnek. Távozóban egy ur megkérdezi az ismerősét:

— Ki ez az asszony?

— Hallhattad a hírét. Özvegy Darvas Elekné. Az ura gazdag gyáros volt, de tönkre ment. Pár éve, hogy meghalt. Az özvegyről sokat beszélnek a tőzsdén. Tüneményes szerencsével játszik! ...

2.

A vezérigazgató betessékelte, hellyel kínálta a bástyányi íróasztala mellett álló karosszékben a hölgyet, akit ilyen rendkívüli kiváltságos módon azonnal színe elé bocsájtottak. Alacsony, vézna, cingár emberke volt, eleven, mozgékony, aki hosszú, kiálló ádámcsutkás nyakát mindig előre nyujtotta, mint a csiga a szarvát és egyre csavargatta a fejét, mint valami jobbra-balra szimatoló vizsla. Egyáltalán nem volt az a méltóságteljes alak, aminőnek egy hatalmas bankvezért elképzelünk.

Tíz évvel ezelőtt, még egy kis érmelléki falu hitelszövetkezetében dolgozott Zsoldos Benő, a buzgó, szorgalmas könyvelő, aki bizony meg sem álmodhatta még akkor, hogy valamikor erre a trónra kerül. Az az, hogy nem jól mondjuk: álmai már akkor is messze, a magasba repültek, a falusi hitelszövetkezet alacsony irodájából. A könyvelői álló íróasztal mellől, csakhamar az igazgatói székbe ültette őt gazduramék bizalma, no meg — a saját ügyeskedése, amivel sikerült az igazgatót, a jámbor postamestert, helyéből kiszorítani. De beérhette a faluval egy olyan ambíció, aminő a Zsoldos uré? Néhány év múlva már ott találjuk őt a vármegye székvárosában, új alapítása, egy szerény, de nagyjövőjű pénzügyintézet élén. Amit szintén rosszul mondtunk, mert Zsoldos urnál sohasem az általa vezetett intézetnek, mindig csak neki magának volt jövője. Abban az időben történt ez az alapítás, amikor

olyan könnyen ment egy-egy pénzüintézet megteremtése, mint amilyen könnyű a gyermeknek egy vékony szalmaszálon színes szappanbuborékok fűrtjét fujni a levegőbe. Zsoldos ur összeszedte azokat, akik még nem tartoztak valamely pénzüintézet kötelékébe, de őket is elfogta a közgazdasági tevékenység vágya, a becsvágy, hogy igazgatók vagy legalább is felügyelőbizottsági tagok legyenek. Ha volt pénzük, jó, ha nem volt, az se baj. Pénz helyett váltót adtak. Az új intézet milliós alaptőkéjének, talán tizede sem volt befizetve, de az Zsoldos urat nem aggasztotta, megszerezte a pénzt más intézetektől, azok ismét másoktól. Nagyszerű idők jártak akkoriban! Bőséges hullámaival táplált mindent a hitel, akár a Nilus áradása Egyiptom földjét. De Zsoldos urat még ez sem elégítette ki, hogy egy vidéki takarékpénztár vezérigazgatója lehet. Neki ez a Makedonia is kicsi volt. A hatalmas fővárosi bankvezérek sorába akart emelkedni. Ezt az álmát is megvalósította. Ehhez az alapításhoz mindenekelőtt egy jó névre volt szüksége. Név pedig mindig akadt erre a célra szép Magyarországon. Ki volna alkalmasabb egy történelmi nevű, de tönkrement mágnásnál arra, hogy egy pénzüintézet igazgatóságának elnöke legyen? Az igazgatóság többi tagjai összekerültek és készségesen írták alá a váltókat Zsoldos urnak, hogy a részvénytársaság alakuló közgyűlésén az elnök büszkén kijelenthesse: a részvénytőke törvényszabta részlete hiánytalanul be van fizetve.

Ha Isten világot teremthetett a semmiből: hogy ne

teremthetne az ember semmiből legalább is bankot?

Zsoldos tehát ott állott a ragyogó álmainak megvalósulása küszöbén. Mert ez nagy álmainak még mindig csak a küszöbe volt. Mert hiszen, hogy a fővárosba került, az még nem jelentette azt, hogy egyenrangú kollégája az ország sorsát intéző bankvezéreknek. Hogy azonban egyenesen és gyorsan haladhasson előre e cél felé, annak akkoriban némi akadályátámadt. Egy kicsit kifordult sarkaiból a világ. Az emberek azt gondolták, hogy elég sok szépet alkotunk már évtizedek, évszázadok alatt, változatosság okáért lássunk hozzá a romboláshoz. Nagyon is kényelmessé, kellemessé teszi már életünket a civilizáció, rontsuk meg, mérgezzük azt meg magunknak. Az orvostudomány is annyira haladt már, hogy diadalmasan küzd az emberiséget eddig megtizedelő járványokkal. Tegyük róla, hogy tulságosan el ne szaporodjunk, mi nyüzsgő halandók. Idézzünk fel olyan veszedelmet, amely minden pestisnél, koleránál, fekete himlőnél nagyobb pusztítást tud véghezvinni. Utcáinkon is csupa épkézláb ember jár: rakjuk meg a sarkokat félkezü, féllábu, idegsokkos nyomorékokkal! S meg kell adni, hogy az emberek a lehető legtökéletesebben, valóban a legujabb kor vívmányainak felhasználásával hajtották végre ezt a nagyszerű elhatározásukat. Oly kifogástalanul, hogy arról még a messze jövődők nemzedékei is sirva tesznek majdan tanuságot...

Zsoldos urnak becsületére válik, hogy szerencsésen átvezette intézete hajóját a vértengeren, amely pedig

az ő aránylag nagyon is gyöngye hajócskájánál sokkal erősebb dongáju alkotmányokat is zátonyra dobott, mindenestül elnyelt. Mikor pedig a vész elült: Zsoldos ur úgy találta, hogy most érkezett el igazán az ő ideje, a bátrak, a vállalkozó szellemek korszaka. Amikor köröskörül csupa romok heverték és felharsant a jelszó: ujjá kell teremteni mindent! Az emberek e magasztos jelszó alatt természetesen elsősorban önmagukat akarták ujjíteremteni. Különösen a senkik, a semmik voltak azok, akik valamivé akartak lenni. Valamivé? Nem. Mindenné! Hogyne vetette magát ebbe az áramlatba Zsoldos ur? S hogyne akadt volna nagyszerű terveiben segítőtársakra is, akik éppen úgy megéreztek a kor lelkét, mint ő? Itt az idő, most vagy soha! Uj, hatalmas pénzügyintézetet kell alapítani, amely Zsoldos ur avatott vezetése alatt hivatva lesz arra, hogy kiapadhatatlan erőforrása legyen a mindent felvirágoztató munkának.

Igy született meg a Jövendő takarékszövetkezet és hitelintézet, amelynek nemrégiben vásárolt, legmodernebbül berendezett cégházában ott uralkodott az újdonsült kis pénzkirály, nagy kegyesen fogadván az audienciázókat, — de az olyan audienciázó előtt, aminő a szép asszony, ő hajlongott a legalázatosabban. Sietett a hölgy elé tartani monogrammos cigaretta-szelencéjét, amely a legfinomabb, legdrágább, valódi egyiptomi szivarkáktól duzzadt. Serényen tüzzel is szolgált Darvasnének, aki néhány kék füstkarikát fujva a levegőbe, szegezte szemét a vezérre:

— Nos, mi ujság, igazgató uram?

— Kegyed kérdi tőlem, hogy mi ujság? Nem rossz. Mikor nagyon jól tudja, hogy minden tudományomat magából meritem.

— Mit gondol, holnap is folytatódik a hossz?

— Azt hiszem, igen. Bécsből erős vételi megbízások érkeznek. A vidék is megmozdult, a jó aratás után. Bizom benne, hogy állandóan javulni fog az irányzat.

Darvasné bólintott, jelezve, hogy az ő véleménye is egyezik a vezérigazgató vélekedésével.

— Hát mit vegyünk, igazgató ur?

— Megint ön kérdez, akinek a tippjei csálhatatlannak. Azt mondják, hogy a szerencse Istenasszony. Én úgy látom, hogy a mithológia téved. A szerencse nem asszony, hanem férfi. Még pedig ugyancsak jóízű gavallér. Nem csoda hát, ha szerelmes Önbe, nagyságos asszonyom. Ezért sugja Önnek a legjobb tippeket.

A hölgy belenyomta félig leszivott cigarettáját a hamutartóba.

— Nézze, kedves Zsoldos, már nem egyszer mondtam önnek, hagyja abba az efféle izetlenkedéseket. Tartsa fenn a szellemeskedéseit másoknak. Ha léhaságokat akarok hallani, elmegyek a korszóra, vagy a Dunapalotába. Ott még hozzá szellemesebb bókákat is hallok.

— Kérem, kérem. Köszönöm a rendreutasítást. Ezer bocsánat! Engedje azonban megjegyeznem: ha ön a társaságban, a korszón, a Dunapalotában forgoló-

dik is, akkor sem léhaságokkal tölti az idejét. Ott is mindig azon van, hogy értesüléseket szerezzen. És milyen információkat tud szerezni! Mindig csak az üzlet és az üzlet. Soha ilyen asszonyt a világon.

— Abbahagyja végre, vagy én hagyjam itt?

S már fel is akart kelni, hogy távozzék. A vezér ijedten kapott a keze után.

— Na, igazán, ne haragudjék rám. Szentül ígérem, hogy megjavulok, bármilyen nehezemre esik. Sőt már meg is javultam.

—Legfőbb ideje. Komoly okom volna megharagudni önre, hogy üres fecsegéssel tölti az időt, amelynek most minden perce drága. Úgy látszik, sejtelve sincs arról, hogy milyen nagy idő előtt állunk a tőzsdén. Ezt az egész szegény, szerencsétlen országot egy rettenetes özönviz borította el, amelyben a tönkrement exisztenciák ezrei vergődnek a hullámok között és terjesztik ki karjaikat segítségért, mint a rombadőlt házak lakói az árvízben. Miben reménykednek? A tőzsdét nézik a Noé bárkájának, amelyben még megmenthetik, amijük a szörnyű katasztrófából megmaradt. Sőt azt hiszik, nemcsak megmenthetik, de talán még meg is szaporíthatják. S az áradat nőni fog, aranyeső zuhog alá az égből, legalább az optimisták azt hiszik, hogy igazi aranyeső. S ez az áradat felfemeli, hátára kapja a bárkát, amely vígan fog táncolni a hullámokon; éjjel-nappal lakodalom lesz az összetákolt alkotmányban, vigadni fognak ott minden teremtetett állatok, a kiválasztottak, akik belekerültek a

bárkába, vigadni fognak abban a hiszemben, hogy örökké fog tartani ez a farsang. Pedig én előre látom, én bizonyosra veszem, hogy egyszer csak vége szakad ennek a nagy dinom-dánomnak. Meglehet, hogy máról holnapra, hirtelen beáll az apály, lecsapolják az egész tengert és megfeneklik a hajó, amelyről nem menekül meg az utolsó patkány sem. És a bőség oceánja helyén nem marad csak mocsár, csak temető. Akik tombolnak, a fogukat fogják csikorgatni és ahol javában állott a bál, ott kétségbeesve roskadnak le az áldozatok. Amilyen magasra szállottak, olyan mélyre zuhannak és a koldusok fognak marakodni egymás rongyán! Én mindezt előre látom. Ennek természetszerűleg be kell következnie, igazgató ur.

A vezér tágra csodálkozó szemmel meredt az aszszonyra. Szinte hideg futott végig a hátán. Mintha a tőzsde Cassandrájának a szavát hallaná.

Darvasné fölemelte a fejét:

— De ameddig ez az ítéletnapja elkövetkezik, addig az idő a miénk! S nekünk ki kell használnunk ezt az időt, ezt a konjunkturát, aminőre még talán soha nem volt példa a világtörténetben. Egy országnak — nem, egy világrésznek kellett összedőlni, hogy ez a konjunktura elkövetkezzék... De vigyáznunk kell, hogy nyakunkat ne szegjük. Mert egyszerre megfordulhat a szél és ledob a magasból, ha idejében nem ereszkedünk alá. Akiket most elfog a mértéktelen kapzsiság és telhetetlenül mindig többet akarnak zsákmányolni, azok mindenüket elveszthetik. De, akik böl-

csen eltalálják a percet, amikor vissza kell vonulniok, azok csak nyerhetnek. Ezt ne tévessze szem elől egy pillanatra sem, kedves vezér.

A vezér összerezsent a gondolatra: hátha nem találja el ezt a percet? De nem, nem. Ettől nem kell tartania. Itt van ez a csodálatos asszony, aki a kellő időpontban megragadja majd a kezét: Elég! Ne tovább!

De addig?

A bankár leste a nő ajkairól a szót.

A hölgy elnevette magát.

— Na, ne nézzen rám úgy, mintha valami földöntuli orákulum volnék. Én csak józan asszonyi szemmel látom a dolgokat. Mert higgye el: az asszonyok, ha egyszer józanok, ha hidegen tudnak szétnézni maguk körül és nem fátyolozza el szemüket semmi, se mámor, se szenvedély, se más illúzió: sokkal jobban, tisztábban, realisabban látnak, mint a férfiak. De akkor, ismétlem, igazán józanoknak kell lenniök.

— Mint ön, nagyságos asszony.

— Igen, mint én. Tartsunk tehát egy kis szemlét, mit lehetne vásárolni?

— Bankok?

— Többnyire már nagyon fel vannak vizezve.

— Biztosítók?

— Azokra lanyha vagyok. Tán később.

— Szénpapírok? Különös, hogy azok eddig nem mozdultak.

— Egyszerre fognak kiugrani. Számításba jöhetnek.

— Vasipar?

— Nos, abban bízom a legjobban. Azokban még nagyon sok pénz van.

És a hölgy feladta rendeléseit a bankárnak, aki serényen jegyezte fel kis noteszébe, amit ügyfele mondott. Darvasné is elővette elefántcsontfedelű jegyzőkönyvecskéjét. Az igazgató megkérdezte:

— Megvegyem mindezeket a magánban?

— Jól tudja, hogy a magánban én sohasem veszek. A magán szerintem rendesen megbizhatatlan. Vagy nagyon is rózsásan látja a helyzetet, vagy nagyon is sötétén.

A bankár bólintott s becsukta jegyzőkönyvét. A hölgy akkor az igazgató kezére tette kis kezét:

— Még nem fejeztük be, kedves barátom. Vegyen nekem Garatvölgyit.

Az igazgató ugyancsak elámult.

— Tízszor Garatvölgyit. Vár attól valamit, nagyságos asszony?

— Amilyen hossz abban lesz, direktorom! Akkor fog csak csodálkozni...

— Dehát miért?

— Tényleg, kedves, vezérem, úgy látom Ön nagyon hiányosan van értesülve. Látszik, hogy nem jár a Dunapalotába. Mert akkor tudná a nagy eseményt.

— Miféle nagy eseményt?

— Hogy megérkezett Amerikából Brown ur.

— Sejtelmem sincs róla, hogy ki lehet az a Brown ur. És mi összefüggés van Brown ur és a Garatvölgyi

között? Eddig még nem hallottam a nevét emlegetni a Rockefellerek és Vanderbiltek között.

— Ami késik, esetleg nem mulik. Brown ur a legjobb uton van, hogy ebbe a rangsorba emelkedjék. És ha ma még nem is érte el ezeket a jenki Krözusokat, de annyi dollárja már most is van, amennyivel a mi nyomoruságos világunkban nagyon is imponálhat.

— Talán meg akarja vásárolni Brown ur a Garatvölgyi bányát?

— Látom, hogy be kell Önt avatnom az egészbe. Tehát ide hallgasson. Azt tudja Ön, hogy a Garatvölgyi afféle családi részvénytársaság. A részvények jelenleg a két testvér, Steiger Miksa és Fülöp kezében vannak. Ez a két testvér állandóan harcol egymással: mindegyik meg akarja magának szerezni a részvénytöbbséget. Az egész harcnak az asszonyok az okai, azok vetélkednek egymással. A harc tehát annál komolyabb és élesebb.

— Ezt tudom.

— Végre valami, amit tud. Akkor az sem ismeretlen dolog Ön előtt, hogy ehhez a manipulációhoz, a részvénytöbbség megszerzéséhez egyik testvérnek sincs elég pénze. Ha pénzük volna, már régen kitette volna az egyik testvér a másiknak a szürét a vállalatból. Ez az oka annak is, hogy a bányát szinte szántszándékosan elhanyagolják, hogy valamelyikük majd annál olcsóbban tudja megkaparintani. Nos, hát most Miksának segítségére siet a kegyes véletlen, hogy a kedves öccse nyakát kicsavarhassa. A véletlen Brown

ur személyében.

— Még most sem árulta el, ki légyen az a Brown ur?

— Az apját valamikor jól ismerték Budapesten is a terménypiacon. Kissé zavaros körülmények között tűnt el innen az öreg. S azután Amerikában bukkant fel, abban a szakmában, amelyben a legtöbb a szélhá-mosság és a legtöbb az eshetőség a nyereségre. A film-szakmában.

— No és?

— A ponyvairodalom beütött az öregnek. Mert hiszen az amerikai film legnagyobbbrészt nem egyéb, mint ponyvairodalom a vásznon, ugyebár? Az öreg vállalata gyönyörűen felvirágzott s halála után most a fia vette át a nagyszabásu üzletet. Ez már teljesen comme il faut amerikai zsentlemen. Amikor az ember öt ma a Dunapalotában látja, nem mondaná, hogy az édesapja valamikor legfeljebb a zugkávéházak törzs-vendége volt. Mister Artur Brown azért rándult át hoz-zánk, hogy valami filmet csináljon s a Dunapalota egy délutánján megismerkedtek vele a Miksáék.

— Vagyis: nagyságos asszonyom összeismerked-tette a fiatal Brown urat Steiner Miksáékkal?

— Éles elme kellett hozzá, hogy ezt kitalálja. Brown ur, a nagy amerikai bussinesseman, akit semmi más nem érdekel, csak az üzlet, aki híres arról, hogy a legcsábosabb filmszépségek nem tesznek rá semmi hatást, kárbavész nála minden mesterkedésük, hogy tőle nagyobb gázsít zsaroljanak ki — ez az amerikai

vörös utáncs mégis tüzet fogott s élénken udvarol Olgának, a Miksa ur eladó leányának.

— Már régen eladó leányának.

— Annál jobb. Az élénk udvarlást úgy kell nála érteni, hogy félóra alatt három szót is kiejt. Tudniillik szörnyen játssza a szenvtelen amerikait. Valamelyik filmszínésztől tanulta.

— Kezdem érteni az összefüggést.

— Mondtam már, hogy az Ön logikai képessége elsőrangú! Nos, ha ez a filmes nőül veszi Olgát, akkor Miksáék abban a kellemes helyzetben lesznek, hogy a Fülöp-dinasztia alól kirántsák a gyékényt.

— Következőleg egy óriási küzdelem fog megindulni a részvénytöbbség megszerzéséért?

— Természetesen.

— Ami nem marad hatástalan a részvények árfolyamára.

— Annál is inkább, mert a fiatal Brown urat elfogta a honvágý és itt akar letelepedni. Itthon akar imponálni azoknak, akik előtt valamikor édesapja nem volt valami nagy tekintély. Ő maga is kifutógyerek volt a Dob-utcában. Milyen öröm, hogy itt most mint dollár-milliomos jelenhet meg!

— Áthozza a filmgyárát?

— Nem. Alkuba van odahaza egy vén gummigyárossal, aki a barátnője részére filmgyárat akar vásárolni, mert más filmvállalat nem akarja a kicsikét felléptetni.

— Ön még Amerikából is mindent tud!

— Ha a gyárat eladja, a millióit a Garatvölgyibe akarja fektetni. Nagy beruházások, tőkeemelés, szóval —

— Szóval: vegyünk Garatvölgyit.

— Még várjunk egy kicsikét. Még nem egészen bizonyos a dolog. Csak tájékozásképpen mondtam el mindezeket Önnek, hogy semmi se találja készületlenül. Az amerikai még egy kicsit huzódozik. Még főzni kell. Ugylátom, Olga kissé ügyetlen.

A bankár nevetett.

— Na, de szerencsére ott van mellette Ön, aki jóakaratu tanácsaival támogatja a gyakorlatlan kis kezdőt.

Darvasné gunyosan vonta félre az ajkait.

— Ami a kezdőt illeti, szegénykének elég ideje volt hozzá, hogy gyakorlatot szerezzen magának. Hát majd meglátjuk. Ma délután mindenesetre benézek a Dunapalotába. Ott lesz az egész társaság a teadélutánon. Ott majd meglátom, mennyire haladt az ügy előre.

— Ha nagyságos asszony vette a kezébe, akkor rohamléptekkel halad és meg sem áll a diadalig. És egy újabb bizonyosságát nyerjük annak, hogy a házasságok valóban az égben köttetnek...

Darvasné felállott.

— Tehát holnap kora reggel telefonálok Önnek és akkor Ön elkezd Garatvölgyit vásárolni. De óvatosan, nehogy feltűnést keltsünk és a részvények hirtelen felszökjenek.

— Nem kaphatnék még ma este telefont? Roppant

izgat a dolog.

— Meglátom, ha nem lesz nagyon késő.

— Lehet ilyen dologban késő? Hátha reggelig kellene virrasztanom?

Az özvegy bólintott.

— Hát Isten önnel, kedves vezér. Mégegyszer a lelkére kötöm, csak óvatosan!

Bucsuzóra nyujtotta oda finom, formás, ápolt kezét. A vezér a párnás ajtóig kísérte. Nem is a saját szobája, de a titkári szoba ajtajáig, ahonnan azóta elkotródtak a csalódott várakozók. S mikor a hölgy elsuhogott, maga után intette a titkárt és feldikálta neki Darvasné rendeléseit.

— Vegyék meg ezeket a papirokat holnap nyitáskor a legjobban.

A titkár biccentett a fejével. A vezérigazgató pedig nem álhatta meg, hogy fel ne kiáltson:

— Micsoda asszony! Soha ilyet, mióta a világ! Az ember nem győz rajta eleget csodálkozni. Madame Napoleon a tőzsdén. Micsoda katasztrófa lesz, amikor ez eléri a maga Waterloóját! Jaj azoknak, akik akkor a táborában lesznek!

3.

A Dunapalotában javában zajlott már az élet, amikor Éva asszony odaérkezett.

A dzsesszbend nekierősödött lelkesedéssel dolgozott. Mosolygó, földerült arccal járták az össze-

simuló párok, a szmokingos, vakító plasztronos urak, a legvégső határig dekoltált testü asszonyok, leányok. Éva szeme végigsiklott a csarnok asztalain és táncolókkal nyüzsgő parkettjén: még nem voltak ott, akiket keresett. Fölment az emelvényre s egy magános asztalnál helyet foglalva, nézte a színes, kavargó, örvénylő tömeget. Szorosan, szorosan összesimulva járták, egy-egy pár a tánc, a vér mámorában szinte mindenről megfeledkezve. Egy-egy bájos fejecske néha-néha, pillanatra táncosa vállára szédült, a rózsás és rúzsos ajkakon ott lihegett a képzeletben elcsattant csók, amelyek méze a forró, izgató muzsikával és édes illattal teli levegőben uszott. A szemekből izzóan ragyogott elő a múlt vagy a jövő — gyönyörű szerelmes órák emléke vagy az eljövendő gyönyörűségek reménye, vágya és ígérete. Vagy pedig kéjesen lecsukódtak a pillák, úgy őrizték drága titkaikat vagy ábrándjaikat, sóvárgásaikat. Testükkel-lelkükkel kiélték a fiatalok mindazt a szabadságot, amit a tánc csak adhat; minden porcikájuk remegett a türelmetlenségtől: vajha teljesen odadobhatnák már magukat az örömöknek, amiket az embernek az élet, a szerelem, a nász nyújt; s az elhervadt arcokon, amelyeken a ráncokat kinos gondossággal iparkodott eltüntetni a kendőzés művészete: kigyulladt az alkony pirja, régi hajnalok fellobbanó, boldogító visszfénye...

Éva több kanál konyakot öntött csészéjébe és csendes mosollyal szűrcsölte az illatos italt. Szánakozás is volt a mosolygásában, amikor egy-egy fiatal

pár suhant el közelében. Milyen boldogan fonódnak ezek most össze, minden sejtelme, félelme nélkül annak: milyen keserű csalódást tartogathat számukra a jövő! És sajnálta az elvirultakat is, akik, ime, még mindig visszavágynak a paradicsomba, amelyből pedig kijutni sokkal jobb, nyugalmasabb, mint ahogy sokkal nyugodtabbnak érzi magát ő is, aki már onnan kijutott s mintegy a bölcsesség szigetéről nézi ezt a hullámozó, csalfa, hazug, ezer veszedelmet rejtő szinjátékot...

Egyszerre azonban, mint a szivdobogás, amely valami nagy meglepetésre hirtelen megáll: egy pillanatra abba maradt a tánc; mindenki az ajtó felé fordult, minden szem odatapadt, olyan feltűnést keltett a vendég, aki most érkezett.

— Kádár Ella! — morajlott végig az oszlopos csarnok sokaságán.

Igen, ő érkezett meg, Kádár Ella, a fővárosnak ez idő szerint egyik legünnepeltebb sztárja. Berobbant kincset érő prémjeivel, káprázatos ékszereivel és azzal az illatfergeteggel, amely egyszerre elnyomta a fényben uszó teremben kavargó összes más parfümököt. No és természetesen testőrseregével, amely lerázhatatlanul mindig sarkában volt és amely most még megszorodott a gavallérokkal, akik nyilván reá váraкоztak és most a csarnok minden részéből odapattantak, hogy őt ünnepiesen fogadják. Ledobta belépőjét s egyszerre kibontakozott hajlékony, sugár párduncteste, amelynek formái teljesen érvényre jutot-

tak a szorosan hozzásimuló selyemben — mintha nem is ruha lett volna rajta, de a virulása teljében pompázó, remek leány meztelen bőre. Vállai, keble, tökéletes háta a legmerészebb dekoltázból vakított elő. Rózsás, szőke álmkép, amelynél szebbet, gyönyörűségesebbet az ópiumszívók víziói sem varázsolhatnak elő. S kacagott minden porcikája: rövidre nyírt aranyos hajfürtjei, tündöklő fehér fogsora, finom ívű, karminpiros, érzéki szája, ez a nedves, buja örömforrás; és kacagtak az élni vágyástól és az élet élvezésétől tobzódó ragyogó szemei. Mint ahogy a sellő veti magát bele a partról a szerelmes tengerbe, amely hullámkarjaival, türelmetlenül, forrongva, sisteregve nyul érette a sziklára: úgy dobta magát a férfikarokba, a most még szilajabban felviharzó muzsikára.

A mulatság csak most kezdődött meg igazán, amikor már Kádár Ella is résztvett a táncban. Az ő jókedve olyan volt, mint az ether, amelyben egyszerre magasra csap a láng, amely eddig csak pislogott...

A tánc ideje azonban lejárt, nagy búbánatára a táncolóknak, akik bizonyára az összeroskadásig jártak volna. A berregő, fütyülő, sikoltozó exotikus hangszerek furcsa zürzavara elhallgatott. A gavallérok asztalaikhoz vezették hölgyiket, akik szomorú sóhajjal vették tudomásul a gyönyörűségek órák végét. Ella is ledobbant egy sarokba, éppen Éva közelében. Hátrahanyatlott, hanyagul, azaz hogy a legkiszámítóbbról hatásvadászattal. Pihegve legyezte magát. Udvarlói körbe-karikába telepedtek körülötte. A két

hölgy pillantása ekkor találkozott. Éva mosolyogva üdvözölte a művésznőt. A primadonna pedig fölugrott és gavallérjai tömegén áttörve magát, sietett az asszonyhoz.

— Éva! Évikém — libbent mellé és csókolta szenvedélyesen. — Hát te hogy kerülsz ide? Ezer esztendeje nem láttalak.

— Pedig én elég sűrűn megfordulok itt. És mindig örömmel látom, milyen pompásan mulatsz.

— Igazán? Hát hogy nem vettelek észre?

— Hogy vehettél volna észre, amikor annyira elfoglal a társaságod.

— Oh! Ha tudnád, hogy untatnak. De hát ezt már el kell viselnem. Ez hozzá tartozik a dekorumhoz. Primadonna, akinek nincsenek udvarlói, egyéb se kellene! Inkább a halál. De megállj, — lerázom őket magamról néhány percre. Annyira vágyom, hogy egy kissé kibeszélgessem magamat veled.

S visszapattant a gavallérjaihoz:

— Ne haragudjatok gyerekek, kegyelemben elbocsátalak benneteket. Egy nagyon kedves barátnőmmel találkoztam. A viszontlátásra!

Már ismét ott ült Éva asszony mellett, akit újra összeölelgetett. A gavallérok elszéledtek.

A teadélután közönsége oszladozott. A terem lassanként kiürült. Amilyen zaj volt néhány perccel ezelőtt, most minden úgy elnémult. Mintha egyszerre kirepült volna innen a lárma nagy, csattogó szárnyu madara. Meleg, meghitt csend terjesztette ki szárnyát

a virágdiszes asztalkák felett. Egy-egy sarokban fészket rakott a bizalmaskodás. Egy-egy párocska összehajló fejjel beszélgetett. Ella közelebb bujt barátjánőjéhez, akit ismét összeölelgetett.

— Nem is képzeled mennyire örvendek, hogy találkoztunk. Hiszen úgy elsodort bennünket egymástól az élet. Csak futólag láttalak néha. Pedig milyen jó pajtások voltunk az intézetben. Sülve, főve együtt. Emlékszel?

Ujabb csókHzápor.

Éva bólintott. — Igen: Ella mindig rajta csüggött az intézetben. Akkor is mindig hízelt s titokban irigyelte és ádáz ellensége volt. Akkor se árulta el neki, hogy ezt jól tudja róla, most is csak mosolygott rá.

A primadonna ostromolta:

— És most beszélj, beszélj, beszélj.

— Mit beszéljek én Ella? Hiszen csak neked van beszélni valód. Milyen széditő utat tettél meg azóta, amitóta Drezdában együtt voltunk. Micsoda nagy nő lett belőled. Nemcsak nagy művésznő, de ami sokkal több annál: nagy nő.

— Hidd el: simán ment az egész. Ahogy az intézet kapuja bezárult mögöttem, mindjárt feltárult előttem a színház. Beiratkoztam a színésziskolára. El sem végeztem, máris szerződést kaptam. Felfedezték bennem az új csillagot. Ez különben nem lep meg ügyebár? Hisz már az intézetben láthattad, minő nagyszerű színésznő vagyok. Milyen remekül játszot-

tam Frau Kallina előtt a szentet! A szende leánykát, aki olyan, aminő csak egy sült német házilány lehet. Pedig én voltam a kitünő híru leánynevelő intézet eleven ördöge, ugyebár? Emlékszel, hogy éjszakánként még ki is szöktem a diákjaimhoz. Végigbumliztuk az egész várost. Az öreg Michel bácsi, a kertész, aki hajnalban bebocsátott, mindig kétségbe volt esve. De még én fenyegetőztem, hogy mindent elmondok az igazgatónőnek! Jaj de nagyszerű volt!

— És mi történt veled, mióta színésznő vagy?

— Te most valami nagyszerű kalandokat vársz tőlem, édesem. Tévedsz, drágám. Nem történt velem semmi érdekes. Csak, ami egy rendes színésznővel történni szokott, akinek az életében a sablonos kerékvágásban megy minden. Sikerek és udvarlók, sikerek és udvarlók. Ahogy ez már szokás. De semmi igazi szenzáció, semmi tragédia, semmi gyönyörű örültség és semmi drága csalódás valakiben, aki a faképnél hagy, akiért sirva harapja az ember az ágya párnáját. Semmi ilyen isteni, édes emlék...

És szomoruan sóhajtott fel a művésznő.

— De veled, veled nagy dolog történt Éva! Te férjhez mentél. Tudtommal szerelemből. Ez a legnagyobb dolog, ami egy nővel történhetik az életben. De úgy hallottam, házasságod nem volt boldog. Képzelheted, mennyire sajnáltalak. Ámbár nem tudom, hogy a sok mende-mondából mi igaz? Panaszold ki magadat. Nem szabad a friss sebet feltépni, jobb az ilyesmiről hallgatni? Ó, ez nem igaz. Jól esik az em-

bernek, ha kipanaszkodhatja magát. Tudom, hogy egyedül vagy. Hiszen árván kerültél már az intézetbe is. Idegenek neveltek. Talán még ki sem sirtad magadat senkinek soha.

Most Éván volt a sor, hogy felsóhajtson. De milyen más volt az ő sóhajtása, mint a primadonnáé az imént!

— Igaz, hogy szerelemből mentem férjhez, Ella. Igaz, tiszta szerelemből, azzal a bolondos, ideális fogadkozással, hogy boldoggá, tulboldoggá teszem azt a férfit, akit a sors számomra rendelt. Ha tudnák a férfiak, milyen erős, tiszta, szent fogadás él a fiatal leányok szívében, amikor az oltár elé lépnek! Mikor ott reszket a kezük annak a kezében, akit szeretnek, kinek az életüket akarják áldozni! Nem is olyan a szívük, mint a templom, de olyan, mint egy hófehér, virágos, falusi kápolna.

— Szegény Éva. Persze, te is úgy jártál, mint azok rendesen, akik nagyon is sokat várnak a házasságuktól. Persze, a nagy idealizmusból hamar kigyógyított az urad?

— Amennyire szerettem eleinte...

— Úgy meggyűlölted azután?

— Hiszen, hacsak meg kellett volna gyűlölnöm, Ella! De irtóztam tőle.

— Hallottam: nagy kártyás volt. Reggelenként járt haza a kártyaasztaltól. Ilyen asszony mellett, aminő te!

— Az még nem lett volna a legnagyobb baj. A kártyaszenvédély: bűn. A bűnös embert még lehet

szeretni. De nem lehet szeretni azt, akinek undorító, alacsony szenvedélyei vannak. Nem volna szabad rosszat mondanom róla, hiszen meghalt. És milyen szörnyű halállal halt meg, milyen hosszú, kinszenvedélyes halállal! Azt mondhatnám, ezzel minden bűnét levezekelte. És mégsem tudok megbékélten gondolni rá. Még most is szinte beszennyezettnek érzem magamat, ha arra gondolok, hogy az az ember volt a férjem.

Összerázkódott, mintha valami undorító hullót akarna magáról lerázni.

— Három évvel egybekelésünk után kitört rajta a betegség, amelyet fiatalkori bűneivel szerzett magának. Éjszakáival, amiket a legaljasabb helyeken tombolt át. Mert nem az elegáns klub volt az otthona. A legutolsó helyeken érezte jól magát. Betegsége aztán éveken keresztül az ágyhoz láncolta. Akkor én vettem át a gyár vezetését. Kereskedőcsalád leánya vagyok, bízom magamban, hogy amit ő elrontott, azt én helyre tudom hozni. S megkezdtem a munkát, a küzdelmet. Tisztázni, lábra akartam állítani a vállalatot. De ez lehetetlenségnek bizonyult. Rettenetes életmódjával nemcsak az egészségét, de a vagyonát is elpusztította. Természetes, hogy a hozományom, amit a vállalatba fektettünk, az utolsó fillérig eluszott. Szóval, amikor a szerencsétlen kilszenvedett, úgy maradtam, mint az ujjam. Mindent, mindent pénzzé kellett tennem, csakhogy a becsületét megmentsem. Az ő becsületét!

Keserően harapott az ajkába, hogy el ne kacagja magát:

— És tudod, még mindezt meg tudtam neki bocsájtani. Még mindezek után is el tudtam volna mondani a koporsójánál: Isten nyugosztalja meg szegényt. De mi mindent vétett még ellenem ezeken kívül! Amiket egy asszony meg nem bocsájthat soha!

— Gondolom. Rájöttél, hogy megcsalt.

— Nem, erről igazán nem is akarok beszélni, még neked sem. Olyan némberek támadtak rám, akikkel szemben nem is engedtem meg az ügyvédemnek, hogy védekezzék. Fizettem, fizettem: csakhoggy kisöpörjem ezt a szemetet. Mit adnék, ha ezt az emlékezetemből is kitudnám söpreni Ella! Képzeld el, mi volt az életem a betegsége utolsó idejében! Mig ezzel a küzdelemmel teltek el napjaim, a hálósobában ott vergődöt tehetetlenül az a nyomorult beteg. Mit éreztem én akkor, amikor benyitottam hozzá? Mit tehettem vele? Szemrehányásokkal halmozzam el? Odavágjam a kintől eltorzult arcába: — Minden hitványságodat megtudtam? Hidd el, Ella, sokszor estem a kísértésbe. De mégis visszatartottam magam. Betegsége vége felé szanatóriumba került. Nem tagadom — örültem, mikor hazulról elszállították. Ha úgy ki tudtam volna szellőztetni a lelkemet, mint ahogy kiszellőztettem a betegszobát. Keservesen sirtam a temetésén. Megvallom: magamat sirattam, a legszebb éveimet, amelyeket magába zárt az a koporsó. És úgy irigylem most is azokat, akiknek egy drága halottjuk

van a temetőben, akiknek a sirját felkereshetik, ápolhatják, én pedig azt a sirt látni sem akarom többé...

Pár könnycsepp jelent meg az asszony szemében. Sietve letörölte és összeszorította a fogait. Nem engedte, hogy erőt vegyen rajta az emlékezés. Könnyeit visszafojtani, fogait összeszorítani, ezt megtanulta eddig az életben.

Percekig hallgattak. A primadonna szólalt meg legelőbb:

— Bizony, ez szomorú történet, édes Évám. Na, de bizonyára annál vigabb lesz a regényed folytatása. Amit egy férfi vétett ellened, azt majd jóváteszi egy másik.

— Hogy érted ezt?

— Hogy értem? Ezt csak egyféleképpen lehet érteni. Egy másik, aki megvigasztal, aki mindenért kárpótol. Csak nem akarsz az életedet örök özvegyességben tölteni?

Éva bólitott.

— De igenis. Kedves Ellám, akit egyszer ilyen csalódás ért, mint engem... Nem, nem, a világot sem. Talán, hogy még egyszer kitegyem magamat ilyen keserűségnek?

— Már pedig ilyen esetben, aminő a tied, csak a hasonszenvi gyógymód használ. Ami sebet a szíveden egy férfi ütött, azt csak egy férfi tudja begyógyítani.

— Vagy pedig még nagyobb sebet üt. Nem, Ella. Igazán nem kérek belőle.

— Ugyan, Éva! Csak nem akarod elhitétni velem, meg magaddal, hogy te majd kivétel tudsz lenni az asszonyok között? Hogy lemondasz mindarról, amiről még eddig egyetlen asszony sem tudott lemondani? A te korodban! Különben a kor nem is határoz. Semmiféle korban nem képes lemondani egy asszony.

— Én képes leszek.

— Azt csak most mondod. Amikor még nem találkoztál azzal, akit ha megpillantasz, sutbadobod minden bölcsességedet és repülsz a nyakába. Évácskám, édesem, ne hirdessük mi magunkat erőseknek, amikor olyan gyengék vagyunk. Azaz, hogy nem jól mondom: csak hirdessük magunkat erőseknek a férfiak előtt, de magunk közt, egy-egy ilyen bizalmas percben, kezet fogva, egymás szemébe nézve, ne játszunk komédiát. Le az álarccal! Valljuk be egymásnak, hogy bomlunk, megőrülünk azokért a semmiháziakért. Ez a mi életünk. És te, te le akarsz mondani az életről?

— Sőt én akarom igazán élvezni az életet.

— Férfi nélkül? Meg vagy te örülve?

— Nagyon is egészséges vagyok, drága Ellám. Mert az életem most az enyém. Mihelyst belelép abba egy férfi, már nem az enyém, hanem az övé, egyesegyedül az övé. Köszönöm. Én az én életemet meg akarom tartani magamnak.

— És mivel akarod betölteni? Hogy akarsz neki tartalmat adni? Milyen célt tüztél ki magadnak? Hallom, a tőzsdén játszol és mesésen nyersz. És ez neked elég? Ez nálad a földolog?

— Nekem a földolog a teljes, tökéletes nyugalom és függetlenség. A pénz csak eszköz ennek a megszerzésére. A nyugalmat és a függetlenséget a pénz adja meg. Én megvallom, irtózom a szegénységtől. Gyermekkorom, a szülői háznál, gondtalanul telt el. Édesapámnak fényesen ment az üzlete, azután tönkrementünk. Akkor bőven volt alkalmam megízlelni: mi az a nyomorúság. Mindent, csak a szegénységet ne! Ezért is határoztam el, amikor az uram meghalt és alig maradt egyebem a rajtamvalónál, hogy megszerzem magamnak annak az életnek a lehetőségét, mit én egyedül tartok életnek. Hogy pénzt fogok szerezni, vagyont, ami önállóvá és büszkévé fog tenni. Most a pénzszerezés legjobb módja a tőzsde. Ezért vettem magamat a játékra.

És mosolyogva, tréfásan tette hozzá:

— Bizhattam is benne, hisz a közmondás is azt tartja: aki szerencsétlen a szerelemben, szerencsés a játékban.

Ella biccentett a fejével.

— Értelek. Biztosítani akarod a teljes függetlenségedet, hogy ne legyél ráutalva, hogy a nyakadba vedd azokat a láncokat, amik úgy megsebeztek. Hát édes fiam, énrám sem lehet rámfogni, hogy megvetem a pénzt. Én is elismerem ezt az uralkodó nagyhatalmat. És azt tartom, hogy a kis kunyhóról és a boldogságról szóló dal a legnagyobb számárság, amit valaha költők kieszeltek. Sőt, hiszem és vallom, hogy a boldogtalanságot is könnyebb elviselni egy hatszobás

pompás lakásban. Ezért én is iparkodom egy kis pénzt összeszerezni. Tudod: mennél többet megtakarítani fizetésemből, — amint mondani szokás...

És elnevette magát, tiszta, csengő, csapongó nevetéssel. Azután folytatta:

— No és ha, tegyük fel, felsülnél a számításoddal, ha végre is rájönnél arra, hogyha össze is nyertél minden pénzt, amit csak összenyerhetsz, de mégsem vagy boldog? Na, ne rázd azt a konok kis fejcskédet. Tegyük fel, hogy ez mégis bekövetkezik? Ha Kairóban töltheted a telet, a saját repülőgépeden mehetsz nyaralni az Északi Sarkra, ha minden ruhádat Paquin kreálja és tied az Orlov és a maharadsák minden gyémántja, de az életed mégis üres. Mit csinálsz akkor?

Kíváncsian kapcsolta szemét Éva szemébe.

Darvasné vállat vont.

— Akkor módomban lesz olyant választani magamnak, aminőt akarok. Kiválaszthatom a legkülönbet, a legelsőrangut.

A primadonna szeme diadalmasan lobbant föl.

— Látod, látod! Most már helyben vagyunk. Hát mégis csak ez a gondolat lappang a lelked mélyén! Ez az a titkos életcél, amit magadnak sem akarsz bevallani. Hogy akkor kiválasztod magadnak a legkülömbet. Most már őszintén beszélsz. Asszony vagy. Így már szeretlek.

És kitörő örömmel ragadta karjaiba és csókolta ujra össze Évát.

— Így aztán kezét adhatunk egymásnak. Nem nagy a különbség köztünk, csak a módszerünk más. Én a férfivel szerzem a pénzt, te a pénzzel akarod megszerezni a férfit. Voila tout! Léha vagyok? Cinikus? Szemtelen? Nahát ne haragudj rám. Csak őszinte vagyok. Te úgy sem hinnéd el, ha a szentet játszanám előtted, mint ahogy Kallina asszony elhitte.

Éva tiltakozott.

— Nem, nem. Igazán csak tréfából mondtam, amit mondtam. Még a lelkem legmélyén sincs az a gondolat, amivel te gyanusítasz. Egészen komolyan mondom neked. Csak magamnak, a magam életét akarom élni.

Ella hevesen legyintgetett a kezével.

— Jó, jó. Hát csak tagadd. Majd meglátod, hogy nekem lesz igazam.

S azzal brilliáns karkötőórájára pillantott.

— De Istenem, hol marad már olyan sokáig az az ember?

— Valakit vársz?

— Természetesen. Az előadottak után ezen nem fogsz meglepődni. Egész életemben mindig vártam valakit. És hála a jó Istennek, sohasem vártam sokáig, vagy hiába. De mondhatom neked, ilyenre még sohasem akadtam, mint ez a mostani.

— Ah! Akkor gratulálok, Ella.

— Gratulálhatsz is. Tudod, hogy irigyelik ezt tőlem a színháznál! Nagyszerű egy fiú, mondhatom.

Abból a fajtából való, akit az ember szeretni tudna, még akkor is, ha nem is költene rá egy fillért sem.

— Csakugyan?

— Csakugyan. Mindig félek is, hogy egyszer még szerelmes talállok lenni bele. Tőlem minden kitelik. Féltékenynek mindenesetre — féltékeny vagyok. Ha nem is szerelemből. Mondjuk: hiuságból. Mert ez igazán olyan gavallér, akivel büszkélkedhetik az ember. És halálos sebet ejtene a büszkeségemen, ha ezt valaki elhóditaná tőlem. Te, — abból emberhalál lenne!

— Meg tudnál érte halni?

— No, én nem amaz Azrák törzsökéből való vagyok, akik meghalnak, ha szeretnek. Hanem az a nő, aki megpróbálná, hogy tőlem elragadja, annak igazán meggyülne velem a baja!

Éva pillanatig fürkészően nézett a primadonnára. Aztán meg nem állhatta, hogy meg ne kérdezze:

— És hát kicsoda voltaképpen ez a te elsőosztályu gavallérod?

— Mondtam már, hogy rendkívül érdekes ember.

— Foglalkozása? Állása?

— Mi volna a foglalkozása? Az apja mesterségét folytatja.

— És mi volt az apja mestersége?

— Hogy a vagyonát költse. De az öreg ezt még igen rusztikusan csinálta. Örökös dinom-dánom a falusi kurián, nagy ivások, kártya, ló, agár, szóval a régi módi. A fia már haladt a korrallal. Müveltebb for-

mában csinálja ugyanazt, amit az édesapja.

— Szóval, egyáltalában nem érdekes ember. Megbocsáss, Ellám: úgy látom, nagyon is mindennapi típus. Közönséges fráter. Nagyon is sok volt ebből nálunk. Amikor volt nálunk elverni való nagyon.

— De nem közönséges fráter! Hanem férfi a javából! Mikor a világháboru kiütött, a fiu az elsők között volt, akik önként bevonultak. Pedig mint egyetlen fiu édesapja mellett, akit már akkor meg-simitott a szél, hönnyen felmentethette volna magát. De ha nem akarták volna bevenni katonának, erőnek erejével elment volna. És a világháboruban nem volt csatatér, ahol ő nem fordult volna meg. Mindig ott, ahol a legnagyobb volt a veszedelem. A lapok is foglalkoztak egy-egy bravuros hőstettével. És láttad volna, el sem fért a mellén a tömérdek érdemrend. Maga a modern Hadisten, fiam!

— És hol ismerkedtél meg vele?

— A kórházban, ahol betegeket ápoltam. Képzelheted, hogy én sem tértem ki ez elől a divat elől. Ott feküdt hónapokig élet és halál között. Csunyan összetépte a gránát. Mikor lábadozófélben volt, mondtam is neki: — György, maga úgy viselte magát, mintha szándékosan kereste volna a veszedelmet. Amire az én katonám elmosolyodott: — És ha úgy volna, tisztelt őrangyalom? Mert tréfásan mindig őrangyalának nevezett. Vajjon nem jobban járok, ha tökéletesebb munkát végez velem az a gyámoltalan gránát? Mert hiszen nem a

haláltól félek én, hanem az élettől. A lövészárokbán csak megvagyok, amíg a háboru tart, de ha vége lesz a mulatságnak és onnan végkép kidobnak, mit csinállok akkor az életemmel? No de hát visszamegyek a harctérre és majd ügyesebb leszek, hogy csakugyan beleüsssem a fejemet valami golyóbisba.

— És te mit feleltél erre az izetlen tréfálkozásra?

— Azt, hogy egyelőre ne törje a fejét ilyen bolondságokon, mert megint felszalad a láza.

— Ezt okosan mondtad.

— No és a háboru után beállított hozzám: Édes Ella, magának köszönhetem az életemet, hát most kötelessége, hogy azt nekem kellemessé tegye. Hát nem volt ebben igaza? ... Azóta jóbarátok vagyunk...

— De most engedj meg egy indiszkrét kérdést, Ellám? Veled szemben nem is oly indiszkrét, mint vele szemben. Futja neki még erre a barátságra?

— Úgy látom, futja.

— És ha már nem futja?

Ella egyet rántott a vállán.

— Istenem. Egyszer pezsgő mellett odavetette, hogyha arra kerül a sor, hát tesz róla, hogy az élete is addig tartson, ameddig a vagyona. De hát komolyan vehetjük az ilyen beszédet? Majd kivágja magát. Legrosszabb esetben ráfanyalodik arra, amitől ma még visszatartja a büszkesége, hogy a befolyásos, hatalmas rokonaihoz forduljon, akik bedugják valami jó hivatalba ... De mégis hallatlan, hogy megvárakoztat! Nem is várok rá tovább. Megyek.

És intett annak a kifogástalan zsentlménnek, akinek egész lénye nagykövetre vallott s aki főpincéri áruhában járt-kelt az asztalok között, — sokkal elegánsabban, mint a hall sok uj-gazdag vendége. A főur odalépett hozzá, amikor egyszerre, mintegy végszóra megérkezett a várva-várt. Magas, karcsu, szikár férfiú, akinek minden mozdulata sötét civilruhájában is elárulta a katonát. Kurtára nyirt haja halántékán már ezüstös. Borotvált arc, angolos bajusz. Acélszürke szeme kissé bágyadtan, megtörten mé-lázó. Mosolyogva közeledett és hajtotta meg a fejét Ella előtt, aki hevesen rátámadt:

— Miért nem késett még egy kicsikét? Éppen menni akartam. Megérdemelte volna, hogy itt hagyjam. Ennyi ideig várakoztat! Meghaltam volna unalmamban, ha nem találkoztam volna az én régi, legkedvesebb barátnőmmel.

S bemutatta Évának a férfit:

— Hernádi György.

A fiatalember meghajolt Éva előtt. Az asszony pedig, mintegy villámsujtottan, megzavarodva, megsédülve állott előtte. Tétova, öntudatlan reflex-mozdulattal nyujtott neki kezét. Nem pirult el, sőt arcát minden csepp vére elhagyta. Szive dobogása is elállt, mintha mellbeütötték volna.

— Remélem, együtt vacsorázunk? — kérdezte a primadonna. Hová menjünk, György? Ajánljon valami jó helyet. Itt már nagyon meguntam. Valami becsületes lebujt, ahol jobban mulathat az ember.

Éva feleszmélt.

— Köszönöm, — mondotta Ellának — nagyon sajnálom, hogy nem tarthatok veletek. Nekem itt kell maradnom. Megígérttem egy familiának, hogy velük vacsorázom. Már bizonyára ott is vannak az étteremben.

— Hát akkor szervusz, édesem. De ígérjük meg egymásnak, hogy ezentul sűrűn találkozunk. Legközelebb együtt töltünk nálam egy estét. Meglátod, nálam jól lehet mulatni. Hát menjünk, György. Szervusz, édesem!...

Elmentek.

Éva asszony besietett az étterembe.

4.

A piros mezőkkel tarkított, hófehér falu étterem vakító fényben uszott. A hatalmas tükörtlábák tündökölve verték vissza a fényt és tündériesen megsokszorozták a ragyogó látványosságot: mintha az éttermek hosszú-hosszu sora tárult volna fel a belépő előtt. A csillogó terítékű asztalokon virág és minden asztalnál a legelegánsabb, jobban mondva: a leg-elegánsabban kiöltözködött közönség. Igézetes vállak és háta: megannyi habszülte Aphrodite. Igaz, hogy voltak a vállak és háta között, amelyek plasztikusság dolgában ugyan sok kívánni valót hagytak fenn. De tulajdonosaik azért azokat is a nyilvánosság elé tárták, a nők megfoghatlan hiuságával és ön-

ámitásával, akik nem tudják magukat megítélni. Azt hiszik: a csontváz is szép, ha az az — övök. Sőt azok még vakmerőbb meztelenségükkel iparkodtak hatni. Minden hölgy egy-egy ékszerkiállítás: mintha egy dúsgazdag gyémántmező terült volna el az étteremben. Nagyságban és csillogásban egymással versenyeztek a briliánsbutonok, gyűrűkkel megrakott ujjak forgatták az evőeszközöket. Tomboló izléstelenség mindenben. Budapestnek ekkor kezdődött az a mámoros korszaka, amikor a tőzsde a földből teremtetten elő a Krőzusokat, mint ahogy az Ezeregy éj tündérmeséiben a dzsinnek, parancsszóra, egyszerre felépítették a tündérpalotákat és zuditották be ablakaikon a kincseket. És mohón megrohanták az élvezeteket, amelyekben eddig nem volt még részük. Estéről-estére megteltek az éttermek, a kávéházak, a bárók, a színházak, az egymásután megnyíló különféle mulatóhelyek, amelyekben a könnyen szerzett pénz természetével ömlöttek és tűntek el a milliók és milliók . . . Itt is ez a társaság volt jelen. A sokáig, egész eddigi életükben éhezők serege, amely egyszerre a bőség asztalához ülhet. S a pincérek serege szakadatlanul hordta a drágábbnál drágább, finomabbnál finomabb fogásokat, amelyekről rendelők azt se tudták: hogy kell azokhoz hozzányulni? Diszkréten felbontott üvegek habja csillogott a karcsu poharakban. A gyöngyöző, édes harmatban pazarul fürödtek a ruzsos ajkak. A briliánsokkal versenyt csillogtak az aláfestett szemek. Mindenki fenéig

akarta üriteni azoknak az óráknak az örömét, amelyről azt hitték, hogy örökké fognak tartani és nem vették észre a falakra irt Mene Tekel Ufarzint...

Steigerék társasága, a nagykiterjedésű család, egy egész hosszú asztalt elfoglalt. Steiger papával különösen madarat lehetett volna fogatni: mintha már zsebében érezte volna a részvénytöbbséget. Egyremásra bontatta a Moet Chandont. A társaság központja, mister Brown, az amerikai vőlegényjelölt, a mama és Olga között foglalt helyet: két tűz között, amelyek közül a mama lángolt, buzgólkodott és égette, ostromolta őt a legjobban. És csakugyan, látszott is, hogy a terézvárosi ivadékból lett jenki tüzet fog: ez a vacsora mintha már az eljegyzési lakoma lenne. Az egész család udvarolt Brown urnak, legfőbb reményeik megtestesítőjének.

Ekkor lépett asztalukhoz Éva.

A férfiak felugráltak. Az asszonyok örömmel integettek feléje. Még az amerikai szeme is megakadt rajta. Évát Steiger mama és Steiger papa közé ültették. S az asszony csakhamar látta, hogy rá már tulajdonképpen nincs is itt semmi szükség. A lavina, melyet megindított, gördül a maga útján tovább. Ha a vezérigazgató telefonon kérdezősködik, nyugodtan felelheti neki: vegyen Garatvölgyit! A mama is elégedett, hálás pillantást vetett Darvasnéra: rendben van már az egész dolog! No de hát nem is lehetett egyebet várni. Aki az ő Olgicáját meglátja, lehetetlen belé nem szeretnie...

Évát Steiger ur igyekezett tőle telhetőleg buzgón szórakoztatni. Természetesen üzleti beszélgetésbe merült vele: hiszen tudták róla, hogy őt semmi más nem érdekli a világon. Éva néha-néha felelt neki valamit. Egy gondolata sem volt ott, éppen a győzelmi örömben uszó társaságban, a minden földi jóval dusan megrakott asztalnál. Jóformán azt sem tudta: eszik-e valamit vagy sem. Nem is hallotta, mit játszik a zenekar. Összefolyt a fülében az étterem zsongása. Kábultan hallgatta a muzsikát, amelynek hullámain elringott a lelke, mint valami elszabadult gazdátlan csónak a vizen. Bágyadtság, álmoság vett rajta erőt, szerette volna már itthagyni az egész, mindig hangosabbá váló társaságot és hazamenni és lefeküdni és aludni, hátha reggel ismét felfrissülve, kijózanodva ébred fel. Hátha visszaadja önmagának egy jó kialudt éjszaka és elfelejteti vele az egész estét? Ezt a találkozást azzal a férfival?

A pezsgőspoharak összekoccantak, mintha már az új jegyespár egészségére koccintának. Oszkár, a Steiger-család trónörököse volt a leghangosabb. Minduntalan az amerikai felé nyújtotta a poharát, iparkodván a leendő rokonnal, jobban mondva annak pénztárcájával minél bensőbb barátságba keveredni, amiért a mama nem is győzte őt szigorúan rosszaló pillantásokkal visszatartani.

— Menjünk innen valami jobb helyre, — indítványozta a fiú. Csak nem fejezzük be ilyen filiszter módon ezt a gyönyörű estét?

Az egész család kapott az indítványon. Nem a legjobban érezték magukat ebben a feszes környezetben. Felkeresnek valami olyan helyet, ahol szabadjára ereszthetik a jókedvüket. Nem úgy, mint itt, ahol a pincérek modora szinte arra kötelezi az embert, hogy hozzájuk hasonló előkelően viselje magát...

— Persze te is velünk jössz, Éva? — fordult Darvasnéhoz Steiger mama.

De Éva kapott az alkalmon, hogy a társaságtól elszakadjon. Először is kissé fáj a feje, másodszor holnap fontos dolgai lesznek. Marasztalták, de nem nagyon erőltették. Megtette kötelességét, mehet.

Éva autóra ült és sietett haza.

Az Andrássy-ut egyik mellékutcájában, egy nagy bérvillában volt az új lakása. Férje halála, a nagy hajótörés után el kellett adni régi lakásukat, annak egész berendezésével egyetemben. Akkor egy időre szállodába költözött. Aztán megkezdte az új vagyonszerző háborút. S az első diadalmas börzecsaták után újra lakást vásárolt magának. Négy szobát, rengeteg lelépési díjért. Most kezdte azt berendezni, azoknak az embereknek a szeretetével, akik lelkük kiegészítő részének tekintik a lakásukat. Nem azért, hogy vele hivalkodhassanak, de mert az hozzátartozik a lelkükhöz. Akik tudják, hogy a szép lakás kihat egész lényünkre: a modorunkra, a gondolkodásunkra. Finomabbá, előkelőbbé tesz bennünket a művészet, amely bennünket körülvesz. Felgyújtotta a villanylámpákat és jóideig ott járkált szobáiban,

amelyeket válogatott műtárgyakkal kezdett benépesíteni. De amelyek most mégis szörnyű üreseknek, siváraknak tünnek fel előtte. Mit talál ő itt voltaképpen, amikor hazatér?

Dühösen tépte le magáról a ruháit. Lefeküdni! Aludni!

Máskor tudott magának parancsolni. A legizgalmasabb börzenap elmultával, a legveszélyesebb válságok idején, egy-egy nagy nyereség vagy veszteség izgalma után, mihelyt párnájára hajtotta a fejét, erős akarata vezérszavára nyomban megjelent előtte engedelmes, hűséges szolgája, az Álom.

Most hiába hívta reggelig. Egymásután hallotta az órák ütéseit. Bolondja volt az óráknak: lakása meg volt rakva a különböző korok és divatok időmutató szerszámaival. Felugrott az ágyából és elállította az órákat, hogy ne számlálja kinosan, mennyire haladt már az idő? Már csak négy, már csak három, már csak két órája van a pihenésre. Már szürkül, már világosodik, már tejfehér fényben uszik a szoba. Odakint újra ébred az élet. Egy-egy kocsí robog végig az utcán. A bérpalota élete is megkezdődik. Hallja, hogy szobaleánya a szomszéd szobáiban megkezdí a takarítást. Ő pedig nemhogý álmosabb lenne, de egyre éberebb. Már a szemét sem tudja lezární Nézi a menyezet diszítését. Nézi ágyával szemben Tizian remekének, a bécsi muzeum Danaéjának pompás, művészi másolatát. Lakásában csupa eredeti festmény volt, de ezt a képet mindig annyira szerette, hogý

másolatát is felakasztotta. Az asszony, akinek ölébe hull az arany. Mintha a saját élete szimbólumát látta volna ebben a képben. De ha eddig boldogította, miért nem boldogítja most már az aranyzáró? Oh, hiszen voltaképpen Danaet sem az aranyeső tette boldoggá. Zeusz, a hatalmas, a felséges, az Olympusz ura volt az, aki aranyeső képében elárasztotta forró ölét a szerelem üdvösségével.

Összerázkódott. Gyötrelmesen vonaglott meg az ágyban, melyben teste úgy izzott, mintha eleven parázson feküdnék. Azután egyszerre úgy érezte, mintha nagy-nagy, mélységes, feneketlen feketeségbe zuhanna. A kimerültség kábulatába...

Nem sokáig aludt. A szokott időben fölserkent. Meg sem várta, míg szobalánya behozza ágyához a reggelijét és az ujságokat. Ledobta magáról a paplant és kiugrott ágyából. El a fürdőszobába! A hideg tuss alá! Lehűteni, jéggé dermedteni lázongó testét, forrongó, tomboló vérét!

Hát nem tud ő már parancsolni magának?

Délelőtt két berlini tőkepenzes kereste fel, akik valami nagyszabású vállalatot ajánlottak neki. Kifejtették előtte tervüket, a biztosra vehető nagy nyereséget. Erőltette magát, hogy odafigyeljen, de nem sikerült. Máskor egy szemvillanással keresztüllátott a legbonyolultabb üzleteken. Most összefutottak előtte a számok. Máskor azonnal kész volt a döntéssel: igen vagy nem. Most arra kérte az urakat:

— Kérem, sziveskedjenek felkeresni holnap. Majd

meggondolom a dolgot...

A berliniek elköszöntek. Éva levélíráshoz ült. Üzleti ügyben. De egyszerre felpattant íróasztala mellől. Öltözőszobájába futott és hirtelen magára kapta ruháját. Ki, a szabadba!

Máskor éppen az időtájban már kétszer is felcsengette a bankot: mi ujság? Most hozzá sem nyult a telefonkagylóhoz. Autóba ült és elrobogott a Dunaparra, a korzóra. Ezt a helyet különösen utálta és ha néha mégis felkereste, azt csak azért tette, hogy valakivel találkozzék — természetesen üzleti ügyben. De hogy ő is ott sétálgasson, üldögéljen? És most mégis odament sétálni. Persze nem merte magának sem megvallani, hogy az a gondolat vonzotta, hátha Hernádit is ott találja? Ráfogta, hogy a Duna friss levegőjére van szüksége. És élvezte a nyárutó napfényét, a meleg szelet. Még a hajók nehéz füstjét is, ami arcába csapott.

Egyszerre szembejött vele Hernádi, — ami szinte magától értetődő volt: Ella társaságában. De nemcsak ketten voltak, Ellát egész sereg gavallér kísérte. Királynék nem járhatnak kíséret nélkül, különösen a színházi királynék nem. A hősszerelmes mellett ott voltak a statiszták, akik jól tudják magukról, hogy ők örökké csak statisztálni fognak, sohasem lépnek elő hősszerelmessé, mégis hiven statisztálnak.

Hernádi üdvözölte Évát. Szertartásosan, tiszteletteljesen. Annál lármásabban köszöntött rá Ella:

— Szervusz, angyalom. Nahát, hogy téged már

itt is lehet végre látni. Egészen megjavulsz. Azt hittem, hogy ilyenkor csak a tőzsde körül vagy található.

Éva arca előző este, amikor Harnádival megismerkedett, elsápadt. Most érezte, hogy előnti a vér. Találva érezte magát barátnője megjegyzése által. Bizony: ilyenkor komolyabb ügyek szokták elfoglalni, nem pedig ez a naplopás.

— Igen, mondotta, sietek is a bankba...

Köszönt és dühös-dacosan távozott. A bankban is idegesen rendelkezett. A vezér alig ismert rá.

Délután rácsöngetett Ella:

— Édesem, délelőtt úgy elszaladtál, hogy rá sem értem neked megmondani: gyere fel hozzám szombaton este. Jó kis társaság lesz együtt, természetesen György is. Nagyon hiányoznál nekem. Okvetlen elvárlak.

Éva első érzése a megdöbbenés volt. Mit akar Ella? Csakugyan azt, hogy sűrűbben találkozzanak? Mert hiszen legkevésbé sem vette komolyan azt a kijelentését, amit tegnap este tett, hogy fel akarja ujitani régi barátságukat. A Végzet keze volna abban, hogy erővel összehozza azzal, aki elől pedig futni, menekülni akar?

— Nagyon szép tőled, kedves Ellám, hogy nem feledkeztél el rólam, de alig hiszem, hogy elmehessek, — mondta be a telefonba.

— Még csak az kellene! — lármázott Ella és a neheztelő szavak egész áradatát zuditotta a kagylóba.

— Nem, nem, ragaszkodott elhatározásához Éva. Nem hiszem, hogy elmehessek.

Szilárdan eltökélte magában, hogy nem megy el. A kitűzött nap délutánján telefonál is Ellának, ne várják.

S a kitűzött nap délutánján már órákkal a vacsora előtt sietve elkezdett öltözködni. Gondos szemlét tartott ruhatára fölött, kiválasztotta azt, ami pompás alakját legjobban érvényre emeli. Fekete selyemruhát vett föl, gazdag gyöngydzsuzsával. Magas, fehér homlokán fekete szalag. És amikor fodrásznője elkészült munkájával, hosszan elnézte magát a nagy állótükörben. Mint a mese királynője: ki a legszebb országszerte? Termete egész büszke szépségében felmagaslott, szeme csodás fényben szikrázott, az arca egy vérhullám volt. Úgy örült neki, oly boldog volt, hogy szép, szép és fiatal. Mindenesetre szebb és fiatalabb, mint Ella. Tehát bizonyosan jobban fog tetszeni neki is . . .

Csitt!

Miféle örült gondolat ez?

Nem tudott elég gyorsan robogni az autó, amely őt a vacsorára vitte. Elment, anélkül, hogy megnézte volna az estilapokat.

5.

A primadonna villája a Rózsadombról nézett alá a nagyvárosra. Körülötte gyönyörű kert, széles terrasának karcsu oszlopait is beszőtte a futórózsa. Művészi csecsebecse az egész épület, méltó ahhoz, aki

ajándékba kapta és ahhoz, aki ajándékul adta. Fejedelmi fényben tündöklő név, amelyet legsötétebb, legtragikusabb lapjaira jegyzett föl a Világhistória. Az ember, ha sorsára gondolt, nem járkálhatott elfogódás nélkül e szobákban: míg körülötte a Történelem katasztrofális vihara zugott, itt ajándékozta meg magát egy pár idilli órával ő, akit aztán kegyetlenül elsodort a fürgeteg. Ez az ismeretség persze nagyszerűen fémjelezte Ellát. Kinek nem lett volna ambíciója, aki csak erre a szerencsére, kitüntetésre számot tarthatott, hogy egy ilyen előd utódja lehessen?...

Évát a legélénkebb érdeklődés fogadta a társaságban. Minden szem kíváncsian villant rá. Bizonyára, a háziasszony már előre felhívta vendégei figyelmét az új látogatóra, aki még sohasem fordult meg nála. Nagyszámu társaság volt együtt az estén. Elsősorban persze a közgazdasági élet kiválóságai. Békebeli gazdag emberek, de a szerencse mai felkapott lovagjai is. Közöttük Zsoldos ur, aki rendkívül boldog volt, hogy ebbe az előkelő és érdekes társaságba bejuthatott. Ellának is ő volt a bankárja, a primadonna vele szokta tőzsdei műveleteit lebonyolítani. Képviselve volt természetesen a művészvilág is. Ella színigazgatója, Sebő Dénes, akit egészen lefoglalt magának egy fiatal bácskai földbirtokos. Váltig ostromolta az igazgatót, hallgassa meg az operettjének legszebb számain. Emésztő vágya volt az ifjunak, hogy régóta fiókjában heverő, a hallhatatlanságra váró operettje a színpadon is fölcsendüljön. Kész volt ezért minden

áldozatra, amiről természetesen gyöngéd célzásokat is tett az igazgatónak: diszletekre, ruhákra, reklámra ne legyen gondja... Ott volt a bonvivan, aki boldogan hallgatta tisztelői bókjait, hogy egyáltalában nem látszik rajta az idő vasfoga. Évtizedek óta mit sem változott! Szinpadi sikereire nem adott annyt a művész, mint arra, hogy megőrizhette a fiatalságát, pedig már legalább hatvanat kénytelen volt bevallani éveit számából! Hölgyek aránylag kevesebben voltak jelen. Ella természetesen óvakodott, hogy vetélytársait magához hívja. Hanem azért gondoskodott arról, hogy a szalonjaiban az urak is szórakozást találjanak. Ott voltak a kis kezdők, segédszínésznők és növényedékek, akiknek javában csapták a szelet a gavallérok, közöttük elsősorban Zsoldos ur.

— A kis cicáknak alkalmat kell adni, hogy megtanuljanak egeret fogni, — mondotta jóakaratosan Ella.

Mondanunk sem kell, hogy a sajtó is képviselve volt a vendégek sorában. Ott volt a kövér, tekintélyes kritikus, akinek a ház urnője udvarolt a legszenvedélyesebben.

És ott volt Hernádi is.

Udvariasan üdvözölte Évát, de nem foglalkozott vele különösebben, csak amennyit a köteles illendőség parancsolt.

— Asztalhoz, hölgyeim és uraim — vezényelte a bonviván, — amikor föltárult a tükörfalas ebédlő, amelyet a pompás velencei csillár árasztott el pazar fé-

nyével. És sietett karját nyujtani Évának, hogy őt asztalhoz vezesse. A társalgás az öltözők, a színpalak világának eseményei körül indult meg. Készülő bemutatókról és készülő (és végződő) viszonyokról beszélgettek. Válopörökről, amelyeken senki sem csodálkozott s házasságokról, amiken mindenki csodálkozott. A válópereket előre megjósolták volt; a házasságoknak senki sem jósolt most jó véget. Azután egyszerre átsapott a beszélgetés arra a tárgyra, amelyről kiderült, hogy mindenkit jobban érdekel, mint a saját hivatása. Amelyre egyszerre még sokkal jobban felragyogtak a szemek, megoldódtak a nyelvek, mint a kristályos poharakba töltögetett pezsgőtől. A tőzsde került napirendre, a tőzsde, amelynek a társaság minden tagja, kivétel nélkül, rabja volt, a pénzemberektől kezdve a kis kóristalányokig.

— Minap, amikor éjjel hazatértem, — beszélt egy nagykereskedő — a kaput nyitó viceházmesterné megállított: — Nagyságos uram, nagyon szépen kérem, jó tipp a Gözmalom? A viciné, aki a lépcsőt surolja!

— Az semmi, — mesélte egy nyugalomba vonult primadonna. — Van nekem egy parasztasszonyom, aki a közeli faluból szokott csirkét, tojást, vaját hordani. Arról is megtudtam, hogy mindazt a tőzsdére hordja, amit a portékájáért kap. És pedig szerencsével játszik. Mikor erre összezsáptam a kezemet, az én Örzse néném vállat vont: — Nem olyan nagy tudomány az, nagysága lelkem. Az a földolog, hogy az

ember mindig benne legyen a hullámban. Én bizony nem tudtam, mi az a hullám? Hát Örzse néni megmagyarázta: azon kell iparkodni, hogy a játékos mindig benne legyen a tőzsde irányzatában. Tudja, mikor kell hossza játszani, mikor kell átcsapni a kontreminbe? Örzse néni még a tőzsde műkifejezéseit is ismeri.

Egy bankigazgató javában bólintgatott:

— Ugy van, még a tulipános ládafiát is kinyitja már ez a szenvedély. A paraszt, aki halomra gyűjtötte, zsákba gyűrte és a padláson tartotta a pénzét, aki nem merte azt a takarékpénztárba bizni, most javában hordja a tőzsdére. Vénkisasszonyok harisnyába kötött aranyai előkerülnek...

— A nagybátyám megcsontosodott, maradi gondolkozású vidéki földesur, eladta a házat, földjét és papírt vett rajta. És el is vesztette már mindenét, — vetette közbe a társaság egyik tagja.

— A szomszédunkban egy postahivatalnok lakik, az a butorait szőnyegeit, ezüstjét eladta és nagyban játszik, — tóditotta egy harmadik.

— Manapság kétféle ember van Budapesten, sőt az egész országban. Olyanok, akik tőzsdéznek és olyanok, akik tagadják.

— Mindenki tőzsdéz, mindenki!

Az ujságíró megjegyezte:

— Kivéve a bankárokat. Azok nem tőzsdéznek. Legalább a maguk pénzével nem. Ez a legjobb üzlet.

Ezen mindenki nevetett. A bankárok is, akik pedig igazat adtak az ujságírónak.

S az egész társaság felett ott libegett a démon, amely mohóbb, telhetetlenebb volt, mint minden prédaleső, áldozatokat követelő bálvány, mióta világ a világ. Amelynek leheletét, miazmáját a levegővel együtt szivta be mindenki. Mintha nem a pusztulás izzó, gyilkos katlana lett volna, de az életadó Nap, amely körül kering a bolygó csillag és a legyecske. Amikor senki sem a munkájától várta az üdvözülést, de a szerencse kegyétől. Emberek, akik azelőtt keresztet vetettek a tőzsde nevének hallatára: Apage Satanas! most vakmerő hazardőrökké változtak. A hivatalnok érte görnyedezett aktái mellett; a varrólány érte virrasztotta beteggé a szemét; a föld népe neki szántotta az ugarát, mérte a borát, a paraszt-asszony neki hizlalta a baromfiait; a cselédlány neki cipelte a kosarat; pénzzé, pénzzé tett mindenki mindent és vetette a magot abba a csodálatos mezőbe, hogy ott majdan százszorosán, ezerszeresen kapja vissza; s a mely nyelte, nyelte a munka, a veriték termését feneketlenül s káprázatos ígéretei mámorába ringatott mindenkit, hogy Eldorádót varázsol a földre. S aki nem tudott elég pénzt teremteni a Molok számára, az a bőkezű hitelhez fordult, engedte, hogy az adósságok polippcsápjai körülszorítsák a testét s nem gondolt arra, nem hitte, hogy azok egyszer csak agyonszoríthatják, leránthatják a gyilkos mélybe. Óriási, kacagó, tomboló farsangi menet volt az egész

élet, az Igéret földje felé!...

Ella odakiáltotta az asztaltársaságnak:

— Ha szerencsével akartok játszani, gyerekek, akkor Évához forduljatok. Az én kedves barátnőm adhatja nektek a legjobb tippeket.

S ezzel asztalt bontott. A társaság apróbb csoportokra oszlott a szobákban, amelyekben itt is, ott is egy-egy rózsaszínernyős lámpával megvilágított zugocska kínálkozott bizalmas beszélgetésre. A régebben ismerős vagy a most gyorsan összebarátkozott párok odahúzódtak. Az igazgató most már nem tudott megszabadulni Bresztovácztól, aki karonragadta őt és odacipelte a zongora mellé. A gyönyörű fekete zeneszerszámon fölcsendültek a zeneirodalom még addig ismeretlen remekének hangjai. A körülállók áradozva adtak kifejezést elragadtatásuknak. Az igazgató is javában bólogatott:

— Gyönyörű, gyönyörű!

A zeneszerző boldog volt. Biztosra vette, hogy alkotása most már kikerül a szalónok falai közül a nagy nyilvánosság elé. Akik pedig az igazgatót ismerték, jól tudták, hogy eszeágában sincs Bresztovácztól mester operettjét előadatni. Talán nem is hallja, hogy mit játszik a jövő Leharja?

— Legyen szerencsém valamelyik napon a színházban, — mondotta a szerzőnek. — Majd a karmester ur is meghallgatja. És azután megbeszéljük a többit.

S ott hagyta a gyönyörűségében olvadozó ifju mes-

tert, maga pedig sietett a kártyaasztalhoz.

A kártyaasztal az egyik mellékteremben nagyobb vonzóerő volt még a rózsaszín villanyfényben levő idilleknél is. Elsősorban a hölgyek tódultak a játékterembe. Ella lángoló arccal vetette magát a játékba. Szeme úgy csillogott, mintha atropint csöppentett volna bele. Ilyenkor kirabolhatták volna körülötte az egész házat. Állandóan szerencsével játszott: csúnyán megkoppasztotta a vendégeit. Hernádi is ott ült a kártyaasztalnál. Ő annál jobban veszített. Persze Évát is felszólították, hogy vegyen részt a mulatságban.

— A kártya a tözsde testvére, — kiáltott rá Ella, — sőt talán még többet ér annál, mert még izgatóbb.

Darvasné eleinte szabadkozott, de azután ő is helyet foglalt a zöld asztalnál. És nyert. Bomlottul nyert. Kétszer is megütötte a bankot, amelyet Zsoldos ur adott.

— Azért ne busulj édesem, — kacagott rá Ella, — azért nem következtetés, hogy beteljesedik rajtad a közmondás. Látnod én is folyton nyerek, mégis szerencsés vagyok a szerelemben.

Éva végre is felkelt. A legvakmerőbb hazardirozásokat elkövette, csakhogy veszítsen, mégsem sikerült neki.

— Nem akarom Zsoldos urat végkép kifosztani...

Különösen pedig azért kelt fel, mert nem tudta tovább nézni, hogy veszít Hernádi, aki egymásután szedte elő tárcájából a bankjegyeket. Átment a zongoraszobán, ahol a zeneszerző teljesen elmerült tul-

világi mámoru ábrándozásába. A nyitott ajtón át kilépett a kis palota tornácára. Mélyen beszívta a virágok illatát, amelyekkel telistele volt az erkély s tekintete végigszállott a nagyszerű kilátáson, amely az éjszakában eléje tárult. Mögötte az alvó hegyek sötét, titokzatos tömegei. A csöndes Buda gyér lámpásai, amelyek elszórva csillogtak az utcákon és a hegyoldalakon, mint a szent János-bogárcák. S a Duna széles szalagja, amelyet végigöntött a holdfény. A Margitszigetről csattogó zenével uszott hazafelé aivilágított hajó. És szemben Pest palotasora, amely most egymásután hunyta le ablakszemeit. És azontul a rengeteg kötömeg. A nagy város fekete rejtelmességébe burkolva. Mintha mélységes álomba volna sülyedve ott minden. Pedig javában élt most is ott az élet, amelyet az a nagy, hatalmas palota táplál, ott a Szabadságtéren: a mai Budapest szíve, amely vért áraszt az egész óriási testbe. Most cikkáznak az autók egyik mulatóhelyről a másikra, mindenfelé tombol a zene és a tánc, farsangol a könnyelműség és a bűn. De mindabból nem hallatszik ide semmi sem. Itt csönd és virágillat veszi körül az embert. Legnagyobb jótevőnk, az éjszaka mindent elkövet, hogy a nappal zaklatása után bennünket megnyihitsen. De hát az ember mindig azon van, hogy ennek a legjobb barátjának, az éjszakának áldásos munkáját megrontsa.

Éva leült a terraszon és halántékát két ujjára hajtva, lassan szívta cigarettáját.

Háta mögöt léptek hallatszottak. A sötétben feltűnt egy égő pont. A cigaretta fellobbanó fényénél megismerte az arcot. György lépett ki az erkélyre.

Az asszony megszólította:

— Nos hát, ön is otthagya végre a kártyaasztalt? Igazán legfőbb ideje volt. Láttam, hogy szörnyen veszít.

— Tanult mesterségem.

— Nem gondolja, hogy különb mesterséget is lehet tanulni az embernek?

— Nem. Ez az a tudomány, amire legnagyobb szüksége van az embernek. Hogy megtanuljon vesztetni.

— Vannak dolgok az életben, amiket el kell vesztetni. Mennél előbb, annál jobb. Ezek az illuzióink. De vannak dolgok, amiket nem szabad elvesztetni, de meg kell nyerni.

— Akinek kedve és ereje van hozzá.

— Aki férfi, annak van.

— Ugy látszik, még inkább vannak asszonyok, akiknek erre kedvük és erejük van.

Éva nem felelt. Erősen szívtá szivarkáját. Aztán felemelte szép fejét és egyenesen, merész támadással fordult szembe a férfival.

— Furcsa dolgokat hallottam magáról Ellától. Igaz volna mindaz?

— Micsoda?

— Hogy erőnek erejével el akart pusztulni a háboruban, mint aki semmire se becsüli az életét. Mint

valami értéktelen lomot, amit el kell dobni.

— És ha az az élet csakugyan értéktelen, legalább a gazdája szemében az?

— Azt sohasem maga az illető határozza meg, mindig mások.

— Igaz. Az élet mindig csak akkor értékes, ha van valaki más, aki értéknek tartja. Akkor már nemcsak a gazdájáé, más is jogot formál hozzá. És másnak a vagyonát nem szabad elverni. No, de hát én nem vagyok abban a helyzetben, hogy másnak is tartoznék az életemmel. És ne is beszéljünk erről, nagyságos asszonyom. Nézze, milyen fölséges ez az éjszaka.

— Értem. Ön tiltakozik az ellen, hogy másvalaki az Ön dolgába avatkozzék. Becsapja előttem a titkos szoba ajtaját: — Mit keresel te ebben az idegen házban, amelyhez semmi közöd? Bocsánatot kérek Öntől a tolakodásért. Asszonyi kíváncsiság volt az egész.

A férfi leült az Éva mellett levő székre:

— Óh nem, nagyságos asszony. Ez nem csak üres asszonyi kíváncsiskodás. Egy meleg, jóságos női szív részvéte, ami nekem tagadhatatlanul jól esik.

— Ami tehát megérdemli, hogy komolyan, őszintén feleljen rá.

Hernádi bólintott.

— Komolyan és őszintén? Jó, hát felelek. És pedig egész egyszerűen és röviden. Kimondom nyíltan, hogy én Anatole Franceszal tartok, aki azt mondotta, hogy bizonyos színvonalon alul nem érdemes élni.

— Amiben Anatole Francenak tökéletesen igaza is van. A tömegek életét élni — valami rettenetes!

— Ugyebár? Na látja, asszonyom. Hát én nekem látnom kellett, hogy ezt a színvonalat se a családom, se én nem tarthatom már sokáig. Arról már az apáim gondoskodtak. Mi sors vár tehát rám? Ami annyi más atyámfiára, hogy végtére is beültetnek valami irodába a vármegyénél, vagy a minisztériumban? Miért foglaljam el a helyet valaki más elől, akinek inyére vannak a szürke hétköznapiak is, én pedig abba a helyzetbe ugysem tudnék beletörődni.

— Ezért iparkodott hát azon, hogy a háboruban beleüsse a fejét valami golyóbisba?

— Ezt is Ella mondotta Önnek? A kis pletykatarisznya! De hát nem érthető, ha csakugyan így áll a dolog? A lövészárokból kikerültem, Szibériából is hazajöttem és akkor nagyon furcsa világot találtam itten. A vesztett háboru minden felfordulását. Egy országot, amely úgy tett, mint az egyszeri szőlősgazda, akinek a termését a jég verte. Az elkeseredett ember dorongra kapott és elkezdte a tőkét paskolni: — Hadd lám, uram Isten, mire megyünk ketten? Nem elég hogy tönkretett bennünket az ellenség, mi is iparkodtunk magunkat minél jobban tönkretenni. Micsoda karrierék támadtak ebben a zürzavarban! Embereket láttam, akik hősök voltak a háboruban, azután átváltoztak dühös pacifistákká, szónokoltak a vörös, majd a fehér zászló alatt; vezérszerepet vittek itt is és ott is. A lakatoslegények, akik az ország sorsát

akarták kormányozni, talán még nem voltak előttem olyan ellenszenvesek, mint azok, akik a futballpályán tűntek ki és egyszerre mint államtitkárok és miniszterek bukkantak fel. Mert hiszen az előbbieket műveletlenek voltak, akik nem tudták, hogy képtelenek arra, amire vállalkoztak: de az utóbbiaknak, a művelt embereknek, tudniuk kellett volna a képtelenségüket. Nagy és nemes jelszavakkal láttam kibomlani a zászlókat, amelyeket kivittek a piacra, ahol a meghuzódott alattuk a legpiszkosabb üzleti érdek. Tudja Isten, nekem egyáltalában nem tetszett ez a világ.

— És nem várt volna Önre ebben a világban semmi hívatus? Szép és nagyszerű jövő?

— Dehogy nem! Nagyszerű kilátásaim voltak az érvényesülésre. Kitűnő összeköttetésem voltak, hogy teszem egy ló kiviteli engedélyt elnyerjek: nem elég ez egy igazi férfi ambíciójának? Hiszen mennyi ragyogó példa volt körülöttem! Sulyos nevelési és jellemhiba részemről, hogy ezeket a példákat nem tudtam követni.

Éva bólintott. Hernádi mosolyogva folytatta:

— A tényállást tehát ismeri, nagyságos asszonyom. Hát mondja, mi más következtetést lehetett mindebből levonnom, mint azt, hogy ilyenformán igazán nem tudok mit csinálni az életemmel és igazán sajnálom, hogy legalább a halálommal nem tudtam használni, ott, ahol arra szükség volt. Ez talán frázis és én végtelenül gyűlölöm a frázisokat, a nagyképekódést, a fontoskodást. Megint csak arra kérem,

nagyságos asszonyom, ne beszéljünk erről.

— Nézze, ha egy kis bogár beleesik a vízbe, az ember nem hagyja elpusztulni, hanem segít rajta, hogy kimenekülhessen.

— De mikor az a kis bogár nem akar kimenekülni?

— Lássa, ez éppen a frázis, amiben nincs semmi igazság. Engedje meg, kedves Hernádi, hogy egészen nyíltan beszéljek. Nincs hozzá jogom és mégis megteszem. Ha meg is haragszik rám, én mégis megmondom, hogy tulajdonképpen mi az Ön baja, mi az Ön elkeseredésének az oka. Én nagyon egyszerűnek látom az életet. Vannak benne nagy lelki problémák is, az bizonyos, de minden lelki problémánál nagyobb az, hogy van-e pénzünk vagy nincs. Önnek most nincs pénze. A tárcája fenekén kotorász. A pénztelen élet, szerintem is, minden, csak nem élet. S nem a közönséges, hanem a külön emberpéldányok azok, akik szegényen és nyomorultan nem tudnak élni. Hiába van megírva az olvasókönyvekben, hiába éneklük a költők, hogy a pénz nem boldogít. A pénz igenis boldogít. Legalább a kultúra embereit a pénz boldogítja. Mert hiszen csak ezzel szerezhetik meg maguknak azt a magasabb életnivót, ami nekik elengedhetetlen lelki szükségletük. Nagyon jól meg tudom érteni azt az amerikai nábobot is, akinek az esetét most olvastam a lapokban, aki harmincöt éves korára már minden vagyonát elverte s aztán kénytelen volt bevonulni a szegények házába. De utolsó pillanatáig sem bánta meg, hogy nem élt úgynevezett józan, bölcs beosztás-

sal, hanem kiélvezett mindent úgy, ahogy egy dollár-krözus kiélvezheti.

Hernádi elnevette magát:

— Lássa: ez az én emberem volt.

— Távol áll tőlem, hogy ezért Önt elítéljem. A megelégedés, az igénytelenség, amely a lehető legkevesebbel beéri: alacsonyrendűség. Az embernek minél több pénzre kell törekednie, nem magáért a pénzért, de azért, hogy minél több kulturával, művészettel, szépséggel vehesse magát körül. Így van?

— De mennyire így van!

— Azt is teljesen érthetőnek találom, hogyha valaki elvesztette a vagyonát, utánna nem kér a nyomorúságból. A dió héját, ha kiették belőle a diót, eldobjuk. Ilyen üres dióhéj szegényen, pénztelenül az élet.

— Hát én nem ezt mondom?

— Igen, de ez már az ultima ráció. Előbb meg kell az embernek próbálni, nem kezdhet-e új életet? Nem tudja-e visszaszerezni mindazt, amit elvesztett.

— Na lássa. Ez az, amit például a magam részére lehetetlennek tartok.

— Nem. Ön éppen szerencsés korban él. Amikor a lehetőségek legszélesebb kapuja nyílik ki előttünk.

— Nagyságos asszony a Szabadság-téri palota kapuját érti?

— Igen. Miért ne lépne Ön is be ezen a kapun, amely most boldog, boldogtalan előtt kitérült?

— Ott vesztenék még csak sokat! Sokkal többet,

mint eddig a kártyán, lóversenyen és más passzióimon elvesztettem. S még jobban siettetném a végét, amikor mindennel kész vagyok.

Éva hevesen rázta a fejét:

— Nem, nem. Lássá, én is a négy üres fal között maradtam, mikor az uram meghalt. Sőt még ezeket a falakat: a lakásomat is áruba kellett bocsátanom. De aztán hozzáfogtam, hogy ujjáteremtsem magamat, az életemet. Félig-meddig ez már sikerült is. Miért ne sikerülhetne Önnek is?

— Bájos kisértő! Aki megmutatja nekem a hegytetőről a legszebb kilátást: Mindez a tied, ha imádsz engem!

Éva elpirult, de aztán elnevette magát.

— No, ezt nem mondom. Nem is kívánom Öntől . . . Ön nem kért tőlem, de azért én mégis adok Önnek egy jó tanácsot. Egy jó tippet.

— Tippet?

— Igenis, egy kitűnő tippet. Vegyen Garatvölgyit. Hernádi hangosan felkacagott.

— Nagyszerű! Nagyságos asszony igazán komolyan veszi az őrangyal szerepét a szegény veszendő lélek mellett. Őrangyal — a tőzsdén! Tippet ad nekem, amin sokat lehet nyerni. Segítséget nyújt, mint a vízbe esett kis bogárnak, hogy kievickélhessen a partra.

S közelebb huzta a székét az asszonyhoz és mélyen a szemébe nézett.

— S mi az Ön véleménye egy férfiről, aki pénzt fogad el egy nőtől?

A sötétben is látszott, hogy Éva arca vörösre gyulladt.

— Ostobaság. Hogy mondhat ilyet? Én nem adok Önnek pénzt.

— Közvetlenül nem ad, hanem közvetve.

— Ej, az eset egészen más. Hiszen Ön ezen a tippen esetleg veszthet is... És megálljon csak: miért adnak a nők pénzt egy férfinak? Hogy megvásárolják, hogy megfizessék a kedvesüket. És olyan asszonynak tart Ön engem, aki szeretőt vásárolok magamnak?

A férfi ismét a nő szemébe mélyesztette a tekintetét. És komolyan mondta:

— Nem. Bizonyára nem.

— S olyan férfinak tarthatom én Önt, aki szeretőnek megvásárolható?

Keményen pattant vissza a férfi szava:

— Nem!

— Nos, hát akkor?

Pillanatig hallgattak. Az asszony ismételte:

— Vegyen Garatvölgyit.

Felkelt és befelé indult a házba, maga után intve Hernádit:

— Jöjjön, keressük fel Zsoldos urat. Mindjárt feladhatja neki a megbízását...

6.

A tőzsdét néhány nap mulva nagy meglepetés érte.

A Garatvölgyi hirtelen kiugrott.

Már előző napokon nagy mozgolódás támadt a papir körül, amely eddig a piac legelhanyagoltabb papirosa volt. És most, mint a padláson lappangó tűz, amely egyszerre kitör, felszakítja a cserépfedelet és elborítja a ház egész tetőzetét: úgy robbant ki, mindjárt a nyitás után, a Garatvölgyi hossza. A tőzsdén mindenki beavatottnak igyekszik magát feltüntetni: ezek a beavatottak kezdték suttozni, hogy a Garatvölgyinél nevezetes dolgok készülnek. Hatalmas amerikai tőke vonul be a vállalatba. Vérátömlesztés az oceán tulsó oldaláról. Tán a világosság sem terjed olyan gyorsan, mint aminő sebesen száll a hír a tőzsdén, akár jó az, akár rossz. A testvérharc is megkezdődött. Steiger Fülöp és Miksa ügynökei dühösen versenyeztek a papírért és gőzerővel hajtották fel annak az árát, amely olyan ugrásokkal szökött fölfelé, mint a leghevesebb lázban a hőmérő higanyoszlopa. Hajdan a versengő családok, a Montecchiek és a Capuletek véres utcai viadalokban vívták meg harcaikat. Ennek a versengésnek ma más a formája, más a színhelye. A csatlósok azok a fürge, harsány emberek, akik veritékükben fürödve, torkukat rekedtté kiabálva, tolonganak, ágálnak, kezükben a kis jegyzőkönyv, amelybe buzgón írják be kötéseiket — pár ceruzavonás, amely olyan, mint a Szentírás. Az óriási csarnokban oly gutaütéses a hőség, hogy a gőzfürdő ahhoz képest hűvös tengeri grotta. Rákvörössé főve szorong, tülekedik a sokaság. Életveszélyes a tolon-

gás, dobhártya repesztő a lárma. Pedig ez még nem is elsőrendű, izgalmas napja a tőzsdének, mint aminő például egy-egy fekete nap, amikor nekivadul a pánik, amikor olyan a terem, mintha az elkárhozottak eltorzult arcu seregét kavarná rettentő katlanában a tőzsdepokol sátánja, a Rémület. Akik a tőzsdeélet viharait megszokták, ma még csak mosolyogtak. Eleven napunk van! Az irányzat javul! S ennek az elevenségnek a zaját olyan gyönyörűséggel hallgatták, mint a legkedvesebb muzsikát, amelynél nagyszerűbb szimfóniát nem komponált sem Mozart, sem Beethoven. A pénz szimfóniája ez!

Zsoldos ur korán a helyszínen termett, hogy idejében biztosithassa magának a mai nap várható zsákmányát. Mert hiszen, hogy valami fog történni, az már előző nap délutánján a magánforgalomban volt érezhető. Emberei mindjárt a nyitáskor megtették vásárlásaikat s ez a kereslet indította meg voltaképpen a lavinát, amely nem lefelé, de felfelé hömpölygött. S a bankár immáron prédája birtokában, mint sziklafészkén a jóllakott sasmadár, páholyából nézte a versengést, amelynek lármájából egyre hangosabban zugott, süvitett, bömbölt elő a kiáltozás:

— Veszek Garatvölgyit százötvenezerért! Százhatvanért! Száznyolcvanért! Kétszázért!

Délfelé telefonált Darvasnénak:

— Gratulálok, nagyságos asszonyom. A Garatvölgyi száz percenttel javította az árfolyamát.

— És hogy áll most?

— Zárlat előtt kétszáz. De további emelkedés várható.

— Eladni azonnal mindent.

Zsoldos ur azt hitte, nem jól hall. A kontremin beszél a telefonból.

— Eladni? De nagyságos asszonyom, hiszen bizonyos, hogy a papir tovább is rohamosan emelkedni fog. Fogadjunk, hogy holnap eléri a háromezázat, mondjuk kétszázötvenet.

— Fogadjon, akivel tetszik, ha veszteni akar. A saját papirjait ám tartsa, ha nem hallgat rám. De amit Hernádi urnak és nekem vett, azt adja el nyomban. Várom az értesítést, milyen árfolyamon adta el?

Zsoldos ur teljességgel nem tudta megérteni, mi indította az asszonyt arra, hogy egyszerre ellengőzt adjon.

Miféle hirtelen fordulat állott be a kulisszák mögött, amiről még sejtelve sincs senkinek, csak Darvasnének?

Na dehát sietett eleget tenni a rendelkezéseknek. Azonnal magához hívatta embereit, akik nála nem kevesebb meglepetéssel vették tudomásul az új utasítást. Eladni azonnal mindent, amíg esetleg nem késő! Természetes, hogy Zsoldos ur is óvakodott attól, hogy a saját kötéseit megtartsa.

Az iram egyszerre megtorpant a tőzsdén, amikor a Jövendő ügynökei a kontremin hideg vizsugarát bocsátották a forró lelkesedésre. A lavina megfordult, eleinte lassan, aztán mindig sebesebben kezdett gu-

rulni, most már persze lefelé. Zárlatkor már csak százötven volt a Garatvölgyi. Bizonyos, hogy a délutáni magánforgalomban még inkább hanyatlni fog, holnap, nyitáskor pedig a régi árfo!yamon indul. Ha ugyan nem esik még az alá is. Az ilyen hirtelen mámor után rendesen annál alaposabb és keserűbb a kijózanodás a tőzsdén.

Micsoda fanyar ábrázattal haladtak lefelé zárlat után a Szabadság-téri palota széles lépcsőjén, a képzeletbeli milliók volt tulajdonosai! Be sokan átkozták ezt a kegyetlenül rossz tréfát, amit a Szerencse istenasszonya ma velünk elkövetett! Rossz üzletet csinált az az ötletes ifju ember, aki rendesen ott ácsorgott a palota előtt és azzal kereste a kenyerét, hogy tüzzel szolgált a boldog nyerteseknek, akik távozában szivarra akartak gyujtani: az ifju ott termett az öngyujtóval, amely szolgálatkészségért mindenki oda-vetett neki egy-egy *ficcset*. Hiába, ki-ki úgy használja ki a konjunkturát, ahogy tudja! Szomoruan csomagolta össze kirakatát a műkereskedő is, aki minden reggel nagy reményekkel rakja ki kisdéd műtárlatát a tőzsdeépület fala mellett, a lehetetlen szinpompájú eredeti olajfestményeket, a spenótzöld erdőket, a hajnal paradicsommártásában uszó tengereket és a lila barackos csendéleteket! Jó napokon nagyszerűen rá lehet azokat sózni a finom műízlésű nyertesekre, de besszben nincsenek Mecenások. Kontreminben üres zsebbel kotródik haza a kultura apostola...

Zsoldos ur embereinek még sikerült papirjaikon

kétszázás árfolyam körül tuladni. Az igazgató meg volt elégedve a mai nap eredményével. És a jól megérdemelt elismerésére várva, adta le harctéri jelentését megbízójának, Darvasnénak, aki azzal nem is fukarkodott:

— Nagyon ügyes ember Ön, kedves vezérem. Hernádi ur papírjait is eladta?

— Ugyanazon az árfolyamon, mint a nagyságos asszonyomét.

— Mennyi a Hernádi nyeresége?

— Körülbelül nyolcmillió.

— Rendben. Ne feledje el őt azonnal értesíteni. Köszönöm. Pá, kedves vezérem.

Az igazgató urnak kellemesen tűnt fel, hogy Darvasné hangja régen, vagy talán még sohasem csengett feléje ilyen vidáman, barátságosan, mint most.

7.

A bankigazgatók egyik legfőbb erénye a kíváncsiság. Nekik mindent tudniuk kell. Ez az erény Zsoldos urban különösen ki volt fejlődve. Most sem állhatta meg, hogy végére ne járjon a dolognak: mi okozta a Garatvölgyi oly biztatóan neckilendült karrierjének ezt a váratlan letörését? Micsoda titok rejlik e meghökkentő fordulat mögött? Nos, ha csak a szép asszony manővere volt is, de zseniális volt, az kétségtelen. Igaz, hogy sokan vérkönnyeket sirnak az

eluszott milliók után, dehát a tőzsde nem emberbaráti részvételre alapított intézmény...

Még aznap délután meglátogatta Darvasnét.

A fiatal asszonyt kitűnő hangulatban találta. Mint a telefonbeszélgetéskor, most is konstatálhatta, hogy sohasem volt ilyen jókedvű. Nagyon szívesen fogadta a bankigazgatót s csengetett a szobalánynak:

— Teát, Anna.

S leültette az igazgatót a kis sárga szalón gobelines karosszékébe:

— Ez hát sikerült, kedves barátom.

Csodálatos, gondolta magában az igazgató, hogy örül ennek a kis csatanyerésnek! Pedig máskor egészen közönyösen fogadta, amikor sokkal, de sokkal búsásabb nyereséget hozott neki egy-egy tőzsdenap.

— Bocsásson meg, nagyságos asszony, de égek a türelmetlenségtől, hogy megtudjam, mi okozta ezt a hirtelen fordulatot?

— Olvasta már az estilapokat, igazgató ur?

— Hogyne olvastam volna!

— A színház, művészet és mozi rovatát is?

— Miért olvassam én a színház, művészet és a mozi rovatát?

— Egy igazi pénzembernek mindent olvasni kell, még ezt a rovatot is. Hát tessék, olvassa.

Azzal elébe tett a bankárnak egy esti lapot és finom ujjacskáival megjelölt a mozihirek között egy feltűnőbb szedésű közleményt:

Kádár Ella — filmen. Hirt adtunk már olva-

sóinknak, hogy Brown Arnold, az amerikai Brown-filmkonszern igazgatója, Budapesten időzik. A hatalmas gyár itt akarja legközelebbi filmjét elkészíteni. A film tárgyát a magyar népmesék gazdag anyagából meritették; a Szent Anna-tó legendáját dolgozzák fel s szerepeit a főváros legkitünőbb művészei fogják játszani. Vezető szerepére Brown igazgató Kádár Ellát, a kitűnő művésznőt nyerte meg, akivel a film felvételei már legközelebb meg is kezdődnek.

A vezér elolvasta a hirt kétszer is és fürkészően nézett a fiatal asszonyra.

— Hát ez igazán szép dolog. Örvendetes a magyar színészetre és különösen örvendetes Kádár Ellára nézve. Képzelem, hogy honorárium tekintetében nem volt valami szerény az amerikánussal szemben. De azért még sem értem...

— Tudtam, hogy nem fogja látni az összefüggést. Hát megmagyarázom önnek a dolgot. Brown ur hosszú ideig hiába keresett, sehogy sem talált alkalmas szereplőt filmjére. Mostanában felhívták figyelmét Kádár Ella kisasszonyra. Az amerikai megnézte a művésznőt a színházban s el volt ragadtatva. Még előadás alatt fölkereste őt az öltözőjében és még aznap éjszaka összeültek a részletek megbeszélése végett. Meg is állapodtak mindenben.

— No és ez okozta a Garatvölgyi veszedelmét?

— Persze, hogy ez. Még most sem érti? Hogy lehet valaki ilyen nehéz fejjel bankigazgató? Brown

ur azon az estén, amikor a színházba ment, Steigerékhez volt hivatalos vacsorára. Ugy volt, hogy akkor már megtörténik a gyűrűváltás. Brown ur azonban lemondta a vacsorát.

— Persze: üzlet, üzlet!

— Nemcsak üzlet, kedves barátom. Brown ur úgy látszik kissé meg is perzselődött a művésznő öltözőjében, aki jónak látta üstökön ragadni a szerencsét.

— Ahogy mi őt ismerjük. Csak nem szalasztja el az amerikai aranyhalat?

— Képzelheti a riadalmat, ami Steigeréknél támadt! Azonnal szalasztották a fiukat, az Oszkárt, mi az a közbejött körülmény, az a halaszthatatlan teendő, amit Brown ur levelében okul felhozott s ami megakadályozta őt abban, hogy ezen a döntő jelentőségű vacsorán megjelenjék? Oszkár urfi rohant Brown ur szállására. A portástól megtudta, hogy mister Brown színházba ment. Autóhalálában rohant a színházba. Ott megtudta, hogy Brown ur a művésznővel tárgyalt, autóba ültette őt és elrobogott vele, nem tudni hová.

— Képzelem...

— Steigerék erre a hirre egész éjszaka le nem hunyták a szemüket. Vége a fényes partiinak! Vége a részvénytöbbségnek! Vége a világnak! Steiger mama egyik ájulásból a másikba esett, éjnek idején orvost kellett hozzá hivatni. Olga sirt, mint a felhőszakadás, Steiger ur pedig szidta mind a kettőt, hogy nem voltak elég ügyesek. Ottilia néni pedig, a szegény rokon,

akit ők tartanak, bezárkózott szobájába a fürgeteg elől, mert a kenyéradói ilyenkor rendszeren rajta szokták kitölteni a mérgüket.

— Szegény Ottilia néni!

— Reggel ő telefonálta meg nekem mindezt, szörnyű kétségbeeséssel, no meg, köztünk legyen mondva, szörnyű kárörömmel. Később Steigerné is telefonált. Hogy csak bennem van minden reménysége. Én hoztam létre az egészet, csak én hozhatom ismét rendbe, ami elromlott.

— És nagyságos asszony?

— Én? Hogyan avatkozom ebbe az ügybe én, ha egyszer Brown ur mást gondolt? Visszacipeljem a szélcsap vőlegényt az elhagyott menyasszonyához? Nem lehet az ilyesmit erőltetni, kedves igazgató ur.

Zsoldos ur csodálkozásában minden illendőségről megfeledkezve, akkorát csapott a kis asztalkára, hogy a csészéből mind kiömlött a tea.

— Nahát, micsoda meglepetés! Tehát ezért adatta el nagyságos asszony olyan sürgősen a Garatvölgyit? Mielőtt még híre terjed, hogy minden nagy tervezgetés összedült? Jó éjszakát amerikai tőke! Ejnye be jó, hogy az én papírjaimat is a piacra dobtam!

— Azt bölcsen tette, kedves vezérem.

— Dehát miért döntötte romba, amit felépített, nagyságos asszonyom? Mert maga rontotta el a dolgot, az bizonyos. Fogadjunk, hogy kegyed volt az, aki Brown ur figyelmét felhívta Kádár Ella kisasszonyra?

— Ne segítsem elő, amikor egy amerikai magyar

művészek közreműködésével akar csináltatni egy világfilmet?

— Nahát, hogy milyen tréfás kedvében van ma, szép asszony! De most még arra vagyok szörnyen kíváncsi, miért cselekedte ön mindezt? Fogadjunk, hogy emögött megint valami új tőzsdemanőver lappang, amit kegyed tervez s amit csak pár nap múlva fognak megtudni az avatatlanok.

Éva mosolyogva ingatta a fejét.

— Nem, kedves barátom. Nagyon téved. Emögött nincs semmiféle tőzsdemanőver.

— Nem hiszem én azt, — mondta mély meggyőződéssel a bankár, kihörpintve csészéjéből a maradék teáját.

Pedig hihetett volna az asszonynak. Nem, igazán nem tőzsdespekuláció volt az, amiért Éva asszony Brown urat eltérítette a szegény Steiger kisasszonytól és odavezette a dúsgazdag amerikai gavallért — a Hernádi barátnőjének a karjaiba.

Hernádi pedig, másnap reggelre kelve, megkapta a Jövendő takaréknak és hitelintézet értesítését, mely szerint b. megbízása folytán vásároltak részére tíz kötés Garatvölgyit, darabját 120.000 koronáért, amit eladtak a 200.000 koronáért, a különbözetet pedig folyószámlája javára irták...

Amely műveleten Zsoldos ur is keresett pár mil-

liócskát, mert hiszen ama valósággal szenteesített gyakorlat szerint jóval olcsóbban vásárolta meg a száz darab Garatvölgyit, mint ahogy azt elszámolta...

A gavallért egészen kellemesen érintette ez a meglepetés. Nyolcmillió nyereség egy varázsütésre! Éppen kapóra jött ez most neki. Mert hiszen, valljuk be nyiltan, éppen égető szüksége volt erre a kis elixirre.

Hálásan gondolt Darvasnéra.

A szép asszonnyal, úgy látszik, érdemes lesz fenntartani a jóbarátságot...

Még délelőtt meglátogatta. S vitt neki egy szál pompás rózsát.

— Ennél szerényebb viszonzással igazán nem szolgálhatok...

Éva pedig azt gondolta:

— Ha tudnád, hogy ez a rózsza drágább nekem minden millióknál!

S úgy szerette volna ezt meg is mondani neki...

MÁSODIK RÉSZ

1.

A Hajnalcsillag bemutatója még csak a következő hét végére volt kitűzve, de a premier láza már is szokatlan hévvel tört ki az egész színházban. Aminek megvolt a maga oka. A színház legutóbbi darabjai sorra buktak s az igazgatóság az újdonságtól, a világ-sikert aratott operettől várt minden bajára orvosságot. Valósággal a jobb jövődő hajnalcsillagát látták benne. Ha ez a csillag is lehull, tudja Isten mi következik azután? A közeljövőben gomolygó sötétség kavarog, amelynek káoszából félelmesen bontakozik ki a minden színházak Réme: a vagyonfelügyelő.

A villamos feszültség, amelyről még a legkopottabb kulisszák, a színehagyott erdők, a kifoltozott tengerek, a megtépázott királyi termek is remegtek, csillagászati hatványra emelkedett a főrendező: Kassai Karcsi személyében. Erről mindenki meggyőződhetett, aki csak egy pillantást vetett a főrendező urra. De egy

pillantást vetni rá, nem volt könnyű feladat, mert Kassai Karcsit csaknem lehetetlen volt megtalálni az emeletek, lépcsők, folyosók, próbatermek, öltözők, irodák, raktárak, műhelyek utvesztőjében. Az alacsony, zömök, szederjes arcu, vésztjóslóan villogó fekete szemű, göndör feketehaju emberke, hóna alatt a darab rendezői példányával, mint a villanyszikra szökdecselt, pattogott ide-oda a rengeteg épületben, a szinpadtól a padlásig. Ha most az igazgatói irodában látjuk, a következő szempillantásban már fenn van a negyedik emeleten a díszletfestők közt. Közbe bekukkank a karmester próbatermébe, benyit a szabóműhelybe, mindenütt kiabál, gáncsol, buzdit, sürget, könyörög, fenyegetőzik, bókol és szitkozódik, ujjong és kétségbeesik: végén annyira belelovagolja magát a dühbe, hogy képes a saját haját tépni. Belefulladás a saját szóáradatába, belegabalyodik a magyarázataiba úgy, hogy utóvégre senki sem tudja megérteni, még maga se, hogy tulajdonképpen mit akar? Mindenütt mintha egyszerre volna jelen. Az emberek hajlandók azt hinni, hogy több példányban is létezik. Minden embert haragosává tesz. De azért voltaképpen nem haragszik rá senki, mert mindenki kénytelen elismerni róla, hogy hiába: érti a dolgát. És amiért fut, rohan, hadonászik, rekedtté kiabálja magát, az a lángoló, a maga és mások vérét felkorbácsoló, mindenkinek a munkabírását végsőkig sarkantyuzó lelkesedés: ez a siker becsvágya, amelyet a kis ember úgy sugároz ki magából, mint a villamosgép löveli szét az áramot.

Hallga csak, most ott táncol és táncoltat meg mindenkit a szinpadon! Belevesz a világosítóba: mit akar azzal a sárga fénnel ott, ahol neki lilára van szüksége? Szidja a diszletmestert: még most sem lyukgatták ki az eget, hogy átragyogjanak rajta a csillagok? Szétnéz a szinpadon, megérkezett-e már mindenki a próbára, hiszen már el is mult a kitűzött idő! — Ügyelő! Felirt mindenkit, aki elkésett? Nincs kivétel, mindenkit fel kell irni, irgalom nélkül.

— Ugysem kezdhethük még, főrendező ur, — feleli a nyurga legény, az ügyelő. — A Kádár nagysága még nincs itt. Őt pedig úgysem lehet felirni.

— Miért ne lehetne felirni? — toporzékol a főrendező. — Telefonáltak a lakására? Hallatlan, hogy megint elkésett! Félhavi gázsijába fog kerülni ez a multság.

És viharzik tovább.

A kulisszák között, néhány színész és színésznő kivételével, akik a színház hátsó bejárata előtt tereferélnek, cigarettáznak, együtt vannak az összes szereplők. Az örökifju bonviván azzal mulat, hogy szörnyűségesen pikáns adomákat mesél a kis gömbölyű, zongoralábu énekesnőnek és annál a passziójánál, amivel a malacságait előadja, csak az a kedvtelés nagyobb, amivel a töltött galambocska azokat hallgatja. A szép, ezidőszerint szőke szubrett a karmesternek imádkozik, hogy az ég szentséges szerelmére, ha már okvetlenül aludnia kell a vezénylői székben: legalább az ő belépője alatt legyen ébren! Vegye az ő tempóit gyor-

sabban, hiszen nem a Parsifalt dirigálja! A zenekar tagjai is ott nyüzsögnek, élénken tárgyalva a mozgalmról, amit legközelebb fizetésemelésükért fognak indítani. Mert hiszen mikor nem tárgyal a zenekar fizetésemelésről? Az öreg kómikáné a szinpadon kuporog egy töröttlábu széken, primadonna-multjáról merengve. A szin fenekén, a homályban a dijbirkózó termetű Tarajos jár föl és alá, fővén keserű levében, hogy már megint csak egy arasnyi szerepet kapott az újdonságban, — pedig vidéken a legnagyobb szerepeket játszotta! A hősszerelmes pedig, az Operaház-tól kölcsönként vendég, egy babaarcu színésznőcskének udvarol, aki biborvörösre gyulladt arccal süti földre szép fekete szemét és egyre tagadólag rázza a fejcskáját, — amely megátalkodottság méltóan hozza dühbe a híres nőhódítót. Utóvégre is magához rántja a kicsikét és orvul csattanós csókot nyom a szájára. Amire a színésznőcske kitépi magát karjaiból és befut az öltözőjébe. Egy tapasztalt kollégája üldögél ott, aki anyai szeretettel veszi körül a megriadt gyermeket:

— Láttalak azzal a fickóval, — mondja neki. — Nem akar békén hagyni, mi? Vigyázz magadra, báránykám, fel ne áldozd magadat hiába! Ne légy olyan ostoba, mint én voltam, aki szerelemből adtam magamat oda egy színésznek. Szeretném magamat felpofozni, ha rágondolok...

A kislány hálásan néz pártfogójára, aki ilyen bölcs intelmekkel örködik erkölcsi felett. Igen, igen, ő oko-

sabb lesz, mint Flóra néni volt! Nem szabad az embernek eltékozolni a legdrágább kincsét! A színházak liliomainak arra az urra kell várni, aki őket igazán felruházza, — a legujabb divat szerint. Ő előtte a szőke Ica lebeg követendő példa gyanánt, aki olyan okosan intézte a maga sorsát. Szépen kivárta, míg eljött az *igazi*. Ma már autója van. Éppen most toppan be az öltözőbe. Egy valóságos sztárnak nem lehetnek pompásabb ékszerei, mint neki, aki pedig még most is a kórusban fujja és csak néha-néha kap pár szavas szerepet. Érthetetlen is, hogy miért hagyja magát szekiroztatni a rendezőktől, akik mindig találhatnak benne valami kifogásolni valót. Bizonyos, hogy szerepet is adnának neki, ha a szőke Ica nem volna olyan óvatos. De Ica tudja, hogy barátja, Ottó, a textilnagykereskedő, ádázul féltékeny. Ügyelni kell hát, hogy az ember el ne rontsa a szerencséjét — holmi ambícióért, dicsőségért! Hasonló helyzetben minden gonosz kísértésen győz a hűséges szeretet...

A főrendező szava végigharsog a folyosón:

— Krállné, még most sincs itt az Ella?

Az öltöztetőnő, kiálló egy fogával, siránkozik:

— Dehogyan van!

A színpadon mindjobban békétlenkednek a művészek. Mégis csak sok, hogy Ella mindnyájukat így megvárakoztatja. S a legbosszantóbb, hogy hiába hetvenkedik a főrendező holmi szigorú megtorlással. Bizonyos, hogy azért Ellának nem lesz semmi baja. Mit nem engedhet meg magának egy sztár? Csak a fiatal

kóristalányok nem unják magukat... Ott viháncolnak egypár ifju növendékszinész társaságában. No meg egypár ujságíró is forog körülöttük. Zöld gyerekek, akik most szabadultak be ebbe a tündérvilágba és azt hiszik, hogy itt udvarlással is célt lehet érni. Két lány a sarokban szerelmesleveleit mutogatja egymásnak: pompásan mulatnak azon, hogy tudják ugatni a gavallérjaikat. Amoda a sarokban egy fiatal balettáncos tart az ölében egy vékonypénzü táncos leánykát. Nem törődnek vele, ha látják is őket. — Itt komoly szerelem van jelen! A kicsike menthetetlen... Csak a színpad háttérében az élemedett kóristanők üldögeálnak teljesen közömbösen, a zsebükből előhuzott reggeli maradékát majszolva és harisnyát kötögetve. Úgy gunnyasztanak, mint a téli táj felett a varjak. Ezek beleházasodtak a színházba. Feleségül vette őket valami kollégájuk s békésen tengődnek odahaza egyszobás-konyhás lakásukban és boldogok, ha az uruk elsején és tizenötödikén odaadja nekik a fizetését s nem issza el az otthonuknál vidámabb helyen. Ők már tul vannak mindenben, szerelmen, becsvágyon, talán nem is elevenek már, csak gépek, amelyek a színen pontosan megjelennek, felveszik a ragyogó udvarhölgyek kosztümjét és fujják a királynő bevonulási indulóját, — csillogva, pompázva, kacagva, szívszorongva gondolva a közeledő házbérnegyedre...

— De igazán, hol is lehet Ella?

A bonviván végre abbahagyja az adomázást és kilép a sarokból.

— Azt hiszem, gyerekek, Ellához egyáltalában nem lesz mostanában szerencsénk. Előbbrevaló dolga akadt most neki.

— Micsoda?

A rendesen jól értesült forrást mindig szélesebb gyűrű veszi körül.

— Nem láttátok az amerikánust, aki minap fölkereste az öltözőjében s azóta is egyre idejár?

— Az a filmes?

— Az hát, Ella filmre szerződött. Alighanem ma már meg is kezdték a próbákat, mert a dolog nagyon sürgős.

— És mi lesz a Hajnalcsillaggal? Hiszen majdnem belebetegedett, amikor az igazgató megijesztette, hogy másnak adja a szerepét.

— Hja, a dollárok! Meg a világhír! Örülhet, aki a Brown ur filmjeire kerül. Aki ilyen mozicsillag lehet, csak nem lesz Hajnalcsillag?

— No és Hernádi?

Ezt a nevet az öreg kómika ejtette ki. Ami a legélénkebb hullámokat verte fel köröskörül.

A bonviván sokatjelentően legyintett a kezével.

— Hja, Hernádi ur bizony hatalmas vetélytársat kapott. Hiába, Amerika konkurenciája mindent lever.

Az érdeklődés, a kíváncsiság zugva forrt a színész körül. A halak nem kapnak olyan mohón a vízbe dobott morzsán, mint a kollégák ezen az ujságon. Hogy milyen burokban született ez az Ella! Már Hernádit is mindenki irigyelte tőle. És most még a sze-

rencse ráduplicál ezzel a dollármilliomossal! A kómika, a volt ünnepelt primadonna kebléből szakadt a legmélyebb sóhaj. Neki, annakidején, virágkorában egy vidéki szövetkezeti igazgató volt a legnagyobb hódítása...

A főrendező is meghallotta a hírt:

— Ella filmezik!

Rohant az igazgatóhoz. Megdőbbentette ugyan a dolog, amely kockára tette a Hajnalcsillag bemutatójának megtartását. De a lelke legmélyén nem tagadhatott meg egy kis kárörömet sem. Ha ezen meg nem pukkan az igazgató, akkor semmin sem!

Két lépcsőt ugrott felfelé, hogy ezt a kellemes hírt neki megvigye...

2.

Sebő Dénes igazgató ur szobájában ült: agyvelőközpontja annak az ezer meg ezer kerekü, rugóju, csavaru, mindenféle alkatrészü gépezetnek, amelynek bonyolultságáról halvány fogalmuk sincs azoknak, akik kényelmesen beleülnek zsöllyéjükbe, hogy végigélvezzék és gáncsolják a kész előadást. Előszobájában szorongó tömeg, lesve, mikor juthatna az igazgató színe elé? És bosszankodva, ha egy-egy benfentes, soraikon áttörve, egyenesen benyit a gondosan őrzött ajtón. A legtöbbnek arcáról messziről leolvasható a szabadjegykérő. Az igazgató éppen valami gépirásos fogalmazványt javít, amit most hozott be neki a tit-

kárja, aki a lehetőséghez képest még sokkal idege-
sebb, mint a direktor.

— Na tessék, rendben van. Ezt most küldje szét az esti lapoknak, de siessen, hogy le ne kessünk. Felháborító, hogy megint nekem kellett a reklámokat megírnom, Czikora ur már megint nem tolta ide az orrát, ön pedig persze, hogy három sort nem képes leírni, kedves titkár ur! El fogom csapni. Dömtört bizzuk meg a reklámok írásával, — ő ugyanis sokkal elterjedtebb lapnál van. Beszéljen vele, hogy mit kér? Azaz ne beszéljen, maga nagyon bőkezű az én rovásomra. Majd én elintézem vele. Hivja fel telefonon. Különben ne hívja, ugyanis eljön. Na, mire vár még? Siessen. *(A titkár elkotródik, mellette az ajtónyitáskor egy nagyhaju ifju furakodik be.)* — Na, fiatal barátom? Tudom, miért jött. Hát igaza van, nem olvastam még el a darabját. Hogy mára ígértem? Megbocsásson, tehetek én róla, hogy nincs egy pillanatnyi időm? Bemutató előtt! *(A telefon megszólal, az igazgató felveszi a kagylót.)* Egy páholyt a holnapi előadásra az államtitkár urnak? Kérem, ott lesz a pénztárnál. Kérem, a legnagyobb örömmel. *(Leteszi a kagylót.)* Rettenetes! Mindenki potyán akar színházba járni! Bele kell ebbe bolondulni. *(A nagyhajuhoz fordul.)* Hogy már hónapok óta hever itt a darab? És Ön nem várhat tovább? Hát azt akarja, hogy olvasatlanul adjam vissza a darabját? Azt megtehetem. No úgy-e, hogy nem. Akkor kérek még egy kis türelmet. Hogy mikor jöjjön? *(A telefon ismét megszólal.)* Alá-

zatos szolgája, kegyelmes uram. Igen, a kisasszony itt volt a leveleddel, természetes, hogy állok rendelkezésedre. Már szóltam a karmesternek, hogy meghallgassuk. Ha te mondd, kegyelmes uram, bizonyosan kiváló tehetség. Tudhatod, hogy mindenben rendelkezésedre állok. Kérlek alássan. Szervusz, kegyelmes uram, alázatos szolgád. *(Leteszi a kagylót.)* Hja, igen, hogy mikor érdeklődjék? Mondjuk a jövő héten. Nem, hiszen akkor lesz a Hajnalcsillag bemutatója. Hát a bemutató után. Igen, igen. Alászolgája. *(Az ifju kiszédül. Kráálné, az egyfogu, kövér öltöztető-nő gyurja be magát az ajtón: — Igazgató ur kérem, a Dorozsmai nagysága azt mondta tegnap, hogy ő senkivel nem öltözik együtt. Tessék a Csetei kisasszony számára más öltözőről gondoskodni.)* — Mondja meg a Dorozsmai nagyságának, hogy tavaly, mikor nem volt szerződése, akár tizedmagával is öltözött volna. Ha nem tetszik neki, menjen öltözködni az uszodába. — Hát te mit akarsz? *(Ez egy hosszú sovány színésznék szól, aki mintha a sülyesztőből támadt volna, áll az asztal előtt.)* Nem megmondtam már, hogy nem adok á contót? Hogy betegen fekszik a feleséged? Nézd, fiam, ha máskor meg akartok vágni, beszéljetek jobban össze. Félórával ezelőtt volt itt a feleséged, hogy halálos betegen fekszel otthon. Rossz rendezés! Pakolj! Én tölem itt állhatsz, fiam, mától három esztendeig. Hat hónapra előre kiszedted a fizetésedet, egy veszekedett garast sem adok. *(A telefon megszólal: Berlin!)* Kérem. Halló! Halló! Dolinec? Nem,

annyit nem adhatok. Mit képzelsz? Ötmilliót egy estére? Lopom én a pénzt? Annyiért megkapom a Jeritzát. Legfeljebb hárommillióig megyek. Semmi kedvem a mulatságra oly sokat ráfizetni. Igen, hárommillióért lekötheti. *(Leteszi a kagylót. Egy illatfelleges gömbölyű hölgy libben a szobába.)* Páholyt a holnapi előadásra? Potyapáholyt azt tudtok kérni, de fizető publikumot azt nem tudtok hozni. No nesze, kezdet csókolom. *(Aláfirkant egy utalványt, a hölgy kigurul. Az igazgató megnyom egy gombot, a titkár megjelenik az ajtóban.)* Hallja maga, hát mirevaló maga, ha mindenkit a nyakamra ereszt? Hogy önagysága erőszakoskodott? Dobja ki. Bele kell ebbe bolondulni. Mi az a kezében? A nyomdászamlával jöttek? Dobja ki! Hogy már harmadszor van itt vele? Az az ő bajuk. Különben is valóságos zsarolás, ahogy a színlapokat számítják. Más nyomdából fele áron megkapnánk. Ne volna csak ott olyan sok adósságunk... Vigye el az ördög, fizessen rá valamit. Van pénz? *(Leszól a házitelefonon a pénztárba.)* Jó reggelt, Jásziné. Hogy mennek mára a jegyek? Elég rosszul? Tudtam. És holnapra? Még rosszabbul? Bele kell ebbe bolondulni. Hát maga mit keres? *(Ez a kellékesnek szól, aki a telefonálás alatt betoppant.)* Lesántult a ló a tegnapi előadáson? És mára nem akarják odaadni? Hát itt sántult le? Hátha hazamenet sántult le? Maga persze nem nézett utána. Hát ha nem adják, nem adják! Van még bérkocsis Pesten. Akad még más ilyen eleven virstli. Aló mars! Keritsen másikat.

(*A telefonon megszólal.*) Te vagy, Juci? Beteg vagy? Holnap nem léphetsz fel? Nagyon örülök. Majd elküldöm a színházi orvost. A te házi orvosod bizonyítványával kitörlöm a szememet. A szerepedet pedig odaadom másnak. Igen, másnak. Ugyis megbuktál benne. Ha lehet, akkor mégis fellépsz? Remélem, hogy nem lépsz föl. Szervusz! (*Leteszi a telefonkagylót. Pár perc múlva újra felveszi.*) 133—33! Mással beszél? (*Leteszi a kagylót.*) Na, maga éppen jókor jön. A harmadik felvonás diszletrajza? Tegye csak oda az asztalra. Láta már a rendező? Nem látta? Hát miért nem adta először neki oda? Vigye és mutassa meg neki. Azazhogy ne bántsa, majd én felhivatom Kassait. Isten áldja! — Ah, hozta Isten édes barátom. (*A diszlettervezővel együtt ugyanis egy hirtelenszőke, szep-lős ifju köszöntött be.*) Csakhogy végre szerencsém van. De Ön téved, ma nincs elseje, magát pedig csak elsején látom, amikor a fizetését jön felvenni. Ma is nekem kellett a kommunikéket megírnom. Tudja, hogy a titkárom, aki az analfabéta vizsgán megbukott, három szót nem tud leírni. Most az egyszer még bocsássak meg? Hányszor bocsátottam már meg egyszer és utoljára? Persze, mindnyájan csak visszaélnék az én bolond jó szívemmel. Na, szervusz. De szóljon a kritikusnak, írjon valami jót a Hajnalcsillagról. (*A szőke legény eliszkol, az igazgató újra felveszi a kagylót.*) Nagysád, kaphatom végre a 133—33-at? Traub és társa? Na végre! Nos, mi ujság? Megint lanyhaság? A Salgó? Hm, hm. A Rima? Hogy jó lesz

kidobni, mert olcsóbban visszavehetjük? Hát ahogy jónak látják. Szörnyűség. Bele kell ebbe örülni. *(Leteszi a kagylót. Veritékét törli. S észreveszi az előtte álló hölgyet.)* Szervusz Micike, mi kell megint? Nem is sok, amit kívánsz. Új lovaglócsizmát? Édesem, tudod mennyi egy fitying? Ugy-e nem sok? Nahát én egy fityinget sem költök már arra a darabra. Hiába cirógatsz, egy veszekedett fityinget sem. Na, gyerünk, gyerünk. Érts a szép szóból. Nekem pityereghetsz, angyalom. Hogy azelőtt másképp beszéltem veled? Hja, az azelőtt volt. Örök hűséget esküdtünk mi egymásnak? Én nem, de te sem, ugyebár? Hát bizony a nóta is azt mondja: amíg engem szerettél, piros csizmát viseltél. El a balfenéken! *(A hölgy dühöngve elrohog.)* Ugyse ujitom meg a szerződését. — Ah, hozta Isten, kedves szerkesztő ur. Méltóztassék helyet foglalni. A fordítás miatt méltóztatott? *(A befolyásos kritikus leteszi magát a székre, amely csak úgy recseg alatta.)* Már elkészítette a titkár a szerződést, nála van a kézirat és az utalvány is azelőlegre. És nagyon köszönöm a szép, meleg sorokat, amiket a minapi reprizről írt. Mindig is mondtam én: senki sem tud úgy kritikát írni, mint a szerkesztő ur! Remélem, a Hajnalcsillaggal is meg lesz elégedve. Szíves gráciájába ajánlom magamat. Alászolgája, szerkesztő ur. *(Fölkel és kikiséri a befolyásos kritikust az ajtón. Csaknem összeütközik egy vöröshaju, karcsu szépséggel, aki vékony csuklóin karpereceit, láncait csörgetve pattan a szobába.)* Gyere, gyere Ibolya. Már megint pana-

szod van? Ugyan, ugyan, mikor voltam én hozzád zsugori? Hogy *azelőtt* zsugori voltam? No de most már csak meg vagy velem elégedve? Halljuk, mit parancsolsz? Hogy nagyon kopott az a palást, nem veheted föl a bemutatón? Fiacskám, a darab költségvetése máris túl van terhelve. De tudod, hogy téled semmit sem bírok megtagadni. Neked megteszem. Megkapod az új palástot. Szervusz, csókollak, édes Ibolykám!

Barátságos mosolyt küld a távozó kis vöröshaju után és hátradől a karszékében. Feje lecsuklik a mellére.

Mikor a szemét felveti, mint a gyermekjáték dobózából előugró ördögfiók, áll előtte a főrendező:

— Baj van, direktor ur.

— Tudom. Amikor téged látlak, már tudom, hogy baj van. Sohse tudsz beállítani valami jó hírrel. Belebetegednél, ha valami jó ujságot kellene nekem mondanod. Hát mi a baj?

— Ella nem jött el a próbára.

— Ez olyan nagy baj, hogy egyszer nem jön el a próbára?

— De azt mondják, hogy mostanában egyáltalán nem fog eljönni. Valami filmre szerződtette le az az amerikai, aki tegnap itt volt a színházban. Az neki előbbrevaló.

Már erre a hírre felállott helyéről a direktor.

— Előbbrevaló neki a film, mint a Hajnalcsillag bemutatója?

— Nem a film az, ami neki előbbrevaló, hanem

az amerikaiinak a dollárjai.

— De hiszen az egyszerűen lehetetlen! Hiszen ez szerződésszegés! De hiszen akkor az én színházamba be nem teszi többé a lábát. És semmiféle más színházba sem, fogadom. Majd megtanítom én, majd ráncbaszedem én, majd megtáncoltatom én.

A rendező elnevette magát.

— Ráncbaszeded, megtáncoltatod? Megtáncoltat téged ő, úgy, ahogy akar! Te akarsz kikezdeni a sztároddal? Ti igazgatók akarjátok ráncbaszedni, akiket a nyakatokra ültettetek? Hiszen ők pörgetnek benneteket az ujjaikon. Nem ti vagytok az igazgatók, hanem ők. Ti csak a pénzt szeditek be a számukra. Rájuk keres az egész színház. Az igazgatók, a rendezők, a színészek, még a kulisszatologató munkások is. Alaposan elrontottátok velük a dolgokat, fiam. Van ma Budapesten színészet? Szindarab? Csak sztárok vannak. A darabnak, az írónak a kedvéért járnak színházba? Nem. A sztárok kedvéért. Nekik pedig végkép a fejükbe ment a dicsőség. De jól teszik, hogy a nyakatokra teszik a nyerget. Hiszen egymásra licitáltok, elintrikáljátok őket egymástól. A kritika pedig megteszi a többit. A nyomdafestéktől azután végkép megkótyagosodnak. Pedig a színházak, sőt többnyire ők maguk fizetik, hogy az arcképeiket közlik és a dicsőséget zengik. Megrendelik a maguk számára a halhatatlanságot, kiadóhivatali díjszabás szerint!

Olyan jól esett a tömzsi emberkének, hogy végre kidühöngte magát!

Az igazgató a vérszomjas tigris dühével járt föl és alá a szobájában.

— Nahát azért én most mégis megmutatom, hogy velem nem lehet kibabrálni. Ha százszor sztár is! Ha egyedül volna is a világon, akkor is megtáncoltatom, akkor is ráncbaszedem! Kezedet csókolom, drágám! No csak hogy itt vagy! Már egészen megijesztett ez a vészmadár!

Amely váratlan fordulat az igazgató ur dühöngő szóáradatában azért következett be, mert ebben a pillanatban belibbent az ajtón Ella s az igazgató ur lelkenedezve, örömmel sietett üdvözlésére.

— Siess angyalom, már nagyon várnak a próbán. A főrendező is karonkapta:

— Gyere, Ellácskám, gyere. Nem tudjuk nélküled kezdeni. Te kezded a felvonást.

Ella levetette magát a karszékre.

— Egyelőre nem megyek, Karcsikám. Mit szólsz hozzá?

— Nem jössz?

— Nem mész?

— Nem dirikém, nem Karcsikám. Küld haza a népséget. Vagy olvassátok a szerepemet. Vagy csináljatok, amit akartok. Veled pedig pár szót akarok beszélni, direktorom.

Az igazgató elnémult, aztán intett a főrendezőnek.

— Kérlek, Karcsi.

A főrendező vállat vont és elszaladt. Az igazgató minden erejét összeszedve, parancsolta vissza dühét,

amely belsejében forrt. Ismerte Ellát: vele csak szépszerével lehet bánni. Nem szabad elmérgeíteni a dolgot, pont a nagy bemutató előtt.

— Nézd dirikém, — kezdte a művésznő, — én most csakugyan napokig nem jöhetek a próbára. Filmezek. Brown urnak hamarosan ki kell hoznia a darabját. Éjjel, nappal folynak a felvételek.

— No és mi mit csináljunk? Elhalasztjuk a bemutatót?

— Ugy van. Halasszátok el a bemutatót.

— Hát mondok neked valamit Ella. Nem halasztjuk el a bemutatót, hanem odaadom a szerepedet az Ilucinak.

Ella elnevette magát.

— Jó tréfa. Megvan még a két szemed világa, Déneském?

— Hát mit tehetek egyebet? Mindent ettől az újdonságtól várok. Az egész szezonban olyan rosszul ment a színház.

— A színház nem ment rosszul. De te száz táblás házat eljátszanál a tőzsdén.

Az igazgató közel volt hozzá, hogy rárohanjon a primadonnára. Ahelyett, csak nyelt egyet. A sztárokkal szemben nagy gyakorlatra tesznek szert ebben az igazgatók.

— Ellácskám, tudod, hogy ebben a dologban nem tréfálhatok. Torkomon a kés. Nem tudom elhalasztani a bemutatót. A Hajnalcsillag menni fog más primadonnával.

— Direktorkám, tudod, hogy ebben a dologban én se ismerem a tréfát. Ha a Hajnalcsillag más primadonnával megy, én is megyek. Aláírom a szerződést, amit Városiék kínálnak.

Az igazgató elsáppadt. Hallott már róla, hogy Városiék el akarják csalni a primadonnáját.

— Ugy? Csak úgy könnyedén itt akarsz engem hagyni? És ugyan mit ajánlanak neked Városiék?

— Pont a kétszeresét annak, amit itt kapok.

Az igazgató leült a karosszékébe. Bele kell ebbe örülni.

—Hát mondok neked valamit Ella. Mi még mindig megegyeztünk egymással. Ahogy az illik is ilyen régi jó barátok között. Én elhalasztom a kedvedért a bemutatót...

— Helyes. *Országos Széchényi Könyvtár*

— Te pedig nem irod alá Városiéknek a szerződést.

— Azt nem tehetem, dirikém.

— Miért nem?

— Mert már aláírtam. Az előleget is felvettem.

Az igazgató fölugrott:

— Aláírtad? Az előleget is fölvetted? S nekem nem szóltál egy kukkot sem?

— Minek? Ugy is tudom, te nem adhatsz annyit, mint Városiék.

Az igazgató megint leült. Szédült. Ella azt hitte: komolyan rosszul lett. Kiengesztelő mosollyal lépett oda hozzá:

— Na, ne izgasd magad, öregem. Be akarom neked bizonyítani, milyen áldozatkész barátod vagyok. Nálad maradok.

— De ha már aláírtad a szerződést?

— Nos aztán? Én vagyok az első vagy utolsó, aki egy szerződést aláír?

— És az előleged?

— Azzal ne törődj. Azt elintézem én — Brown urral. De egy föltételem van.

— És az?

— Jövőre egy millióval több föllépti díjat kapok tőled...

Az igazgató nyögött, mint a beteg szarvasmarha. Biztos az epegőrcs!

— Na látod, hogy milyen szépen megértjük egymást? — veregette meg az orcáját a primadonna. — Hát szervusz Dinikém, dirikém!

És már künn is volt az ajtón.

Helyette beállított a főrendező:

— Nos, hát ráncbaszedted?

Az igazgató kitört, mint a tűzokádó:

— Micsoda beszéd ez? Micsoda csufolódás ez? Kikérem magamnak! Elvégre azt teszem, amit akarok! Elvégre én vagyok itt az igazgató, az ur, nem? Nem tűröm tovább az okvetetlenkedésedet, érted? Torkig vagyok veled, érted? Éppen letellik a szerződésed. Alászolgája. Volt szerencsém. Akár ne is lás-salak többé!

Ó, mert Sebő Dénes ur tudott ám energikus is

lenni!

Kassai Karcsi vállai közé huzta a fejét és ment. Lehet, hogy az igazgató visszavonja, amit első mérgeben mondott. Lehet, hogy föntartja és ő szerződés nélkül marad. Hja, erre mindenkinek el kell készülnie a színháznál, aki nem sztár...

Az igazgató behivatta a titkárját:

— Küldjön azonnal kommunikét a lapoknak, hogy a Hajnalcsillagot oly fényes kiállításban mutatja be a színház, hogy a diszletekkel nem készülhettek el a kitüzött időre, emiatt a bemutatót elhalasztjuk. Helyette a Szerelem királynőjét fogjuk felujítani, címszerepében Vértess Ibolyka kisasszonnyal. Siessen!

3.

Az óriási üvegcsarnokban, a Hélios-filmgyár műtermében valóban megkezdődött a nagy munka, a Szent Anna-tó meséjének felvétele. Reggelenként valóságos kis népvándorlás indult a budai hegyek közé, ahol a rengeteg épület, a zöldelő kertek közül kimagaslott. A statiszták serege, a film tömegjeleneinek népség-katonasága igyekezett kifelé a zsufolt villamoskocsikon. Mindenkinek hajszálnyi pontossággal meg kellett jelennie, mert mister Howard Steelynek, Brown ur rendezőjének fogalomköréből egészen ki volt zárva az a lehetőség, hogy valaki a felvételtől egy percre is lekéssen. Mister Howard teljes tökéletes ellentéte volt a rendező ama típusának,

amivel Kassai Karcsi személyében megismerkedtünk. Szófukar, jéghideg szobor, aki megőrizte mozdulatlan nyugalma a legnagyobb izgalmak közepté is, akár a hajóskapitány, amikor a léket kapott gőzösön javában tombol körülötte a pánik. Nem veszekedett senkivel, egyszerűen azért, mert neki nem lehetett ellentmondani. S hogy mennyire nem ismeria tréfát, azt mindjárt az első nap meg tudta Szendelegi Ervin ur, a budapesti mozi-rajongó, autogramm- és képeslapgyűjtő bakfisok bálványa s az összes filmgyárak réme. Szendelegi ugyanis azon kezdte, hogy egy óráig megvárakoztatván a szereplőket, akikkel jelenései lettek volna, végre telefonáltatott a gyárba, hogy heves fejfájása miatt ma nem jelenhetik meg a felvételen. De holnap okvetlenül pontosan ott lesz. Ott is volt, ha nem is egészen pontosan, ám legnagyobb megrökönyödésére látta, hogy más színész ágál a felvevőgép előtt és ölelkezik a Szent Anna-tó tündérkirálynőjével, a bájos Ellával. A művésznek először meglepetésében elállott a szava. Azután kitört belőle a láva. Azután elájult, mint ahogy az egy vérbeli férfi-primadonnához illik. Mikor ájulásából magához tért, öltre akart menni a rendezővel, amitől csak mister Howardnak az az hire tartotta vissza, hogyha nem volna filmrendező, mint boxbajnok is meg tudná a kenyerét keresni. A művész még aznap beszaladgálta a szerkesztőségeket, mozgósította sajtóbeli jóbarátait: micsoda sérelem! Szabad így bánni egy jött-ment idegennek egy kiváló magyar művésszel? Az ameriká-

nusra a sajtóbeli jóbarátok pergőtüze zudult, ami azt egy cseppet sem hozta ki sodrából. A dolog vége mégis az lett, hogy Szendelegi ur lemaradt a filmről és a helyét a gyűlölt, lenézett vetélytársa foglalta el. S az égboltozat még sem szakadt le, amit pedig Szendelegi ur legalább is elvárt volna tőle...

...Ella teljesen készen ült öltözőjében, jelenésére várva. Rajta a vizi királynő ruhája: nem sokkal több, mint néhány láprózsa. Elsőrangú látványosság! Nem csoda, ha ezekbe a csodálatos vállakba úgy bele fog örülni a székely legény, hogy elhagyja a szülőfaluját, apját, anyját, feleségét és követi őt a tó fenekének zöld fényű grotta-palotájába.

Ekkor kopogtatott be Hernádi...

— Nini, kedves barátom. Igazán szép öntől, hogy meglátogat. Napok óta hírét sem hallom.

— Én sem, Ella. A lapokból kellett olvasnom, hogy filmre szerződtél az amerikaihoz.

— Remélem, azért jöttél, hogy meggratulálj? Igazán fényes ajánlatot kaptam Brown urtól.

— Gratulálok, de —...

— De?

— De te nekem erről egy szót sem szóltál. Ismétlem, a lapokból kellett megtudnom.

— Hát mire való volna a sajtó, ha nem arra, hogy hírül adja a művészi élet ilyen nevezetes eseményét?

Hernádi kezdte elveszteni a nyugalma.

— Ella, mit akarsz velem? Micsoda új játék ez már megint, amit a bosszantásomra kieszeltél?

— De te, te mit akarsz velem, György? Szemrehányásokkal akarsz illetni, kérdőre akarsz vonni, hogy filmezni merek? Nem akarom azt kérdeni tőled: Gyámom vagy te nekem, akinek a beleegyezése nélkül nem tehetek egy lépést sem? Kegyes engedelmedet kellett volna kikérnem, hogy aláírhasam Brown urral a szerződést?

— Ella!

— Nos?

A primadonna finom ujjacskáival idegesen kopogtatott az öltöző mindenféle toalettszerekkel, üvegekkel, tégelyekkel, pamacsokkal és ecsetekkel teli asztalkáján.

Hernádinak minden erejét össze kellett szedni, hogy parancsoljon indulatainak. Ujjai befelé görbülték. Megrohanni ezt az észvesztően szép bestiát, ezt a gonosz bestiát és összeszorítani azokat ezen a hófehér, imádandó nyakon...

Ugy álltak egymással szemben, édes emlékek, forró éjszakák összforrasztottjai, mint két ádáz, vérszomjas ősi ellenség.

— Nézd Ella. Ne játszd át a vitát arra a térre, mintha sértve éreznéd magad azért, mert én korlátozni akarlak az egyéni szabadságodban. Semmi frázisok. Nagyon jól tudod, hogy ha jogom nincs is, de okom van arra, hogy így lépjek fel veled szemben. Nem megmondtad nekem azelőtt minden lépésedet, minden tervedet? Ha csak egy új szerepedről, egy új föllépésedről volt is szó? És most egy kukk említést

sem tettél nekem erről a Brown urról?

— Ah! A kis zöldszemű szörnyeteg! Tehát nem a szerződés ellen van kifogásod, hanem Brown ur ellen?

— Ugy van. Brown ur ellen. Tudom, hogy együtt töltöd vele az estéidet.

— És ha együtt töltöm? Nem azzal töltöm az estéimet, akivel nekem tetszik. Nem vagyok szabad? Ismét csak azt kell kérdezni, mi jogon avatkozol te ebbe a dologba?

— És én megint csak azt felelem rá, hogy okom is, jogom is van beleavatkozni, azok után, amik közöttünk történtek. Te adtál erre nekem jogot. A fogadásaiddal, az esküvéseiddel.

A primadonna kacagása úgy csengett, mint valami finom ezüst csengetyű.

— Az esküdözéseimmal? A mámor, a szenvedély perceiben? Pezsgős estéken, lázas éjszakákon? Kicsikém, te úgy beszélsz velem, mint egy kis diák!

— S te úgy beszélsz velem, mint egy rima!

Nem tudta magát türtőztetni tovább. Elöntötte agyát a vér. Tüzlángba borult az arca és lángolt a szeme. Kirobbant belőle ez az arculcsapó szó...

A primadonna felugrott. Az ő arca is lángolt.

— Ezt mered te nekem mondani? S ezek után még itt mersz állani előttem? Takarodj! Takarodj, mert...

Amilyen vérvörössé gyulladt Hernádi arca, oly halálsápadt lett most. Rettenetesen megbánta, hogy

így elragadtatta magát, vele szemben, akivel csak a dédelgetés, a babusgatás szavait adta ajkaira mindig az elragadtatás, a gyönyör... És milyen szép volt most is ez nő, felegyenesedve, mint egy lángoló tűz-oszlop, a harag tűzoszlopa.

— Ella! Ella. Nézd, bocsáss meg, nem akartam, de nem bírok magammal. Te vagy az oka, hogy így kijöttem a sodromból, te vagy az oka, ha megőrülök. Tudod, hogy szeretlek, — de nem, nem tudhatod, mert hiszen én is csak most tudtam meg, hogy mennyire rabod vagyok, amikor el akarnak venni tőlem. Eddig azt hittem, hogy csak játék az egész. Most ébredtem a tudatára, hogy több, több annál! Minden! Mindenem vagy. És te is szerettél, ugyebár? Nemcsak hazudtál nekem? Hát nem üzhetsz el magadtól, nem dobhatsz el, mint egy megunt játékszert.

Könyörgésre csuklott a hangja s Ella — gyönyörködött benne. Van ennél nő számára nagyobb gyönyörűség, mint egy férfi vergődését látni a lábai előtt? Most, most kell őt még jobban megalázni. Porig. A rabszolgát, aki lázadóan merte fölemelni a fejét.

Toppantott:

— De igen, elűzlek. Meguntalak. Jöjjön más, aki különb, mint te vagy.

— Különb? Mert több pénze van ugyebár, mint nekem?

— Hát igen, mert több pénze van. De nemcsak azért. Hanem mert őt szeretem, téged pedig sohasem

szerettelek. Csak a pénzedet akartam, érted, csak a pénzedet. Az most elfogyott. Hát eldoblak. Igen, eldoblak. És csak az övé leszek ezentul, akit szeretek.

Hernádi szeme előtt tüzes karikák táncoltak. Zsebéből egy ékszertokot rántott ki:

— Csak a pénzemet akartad, te, te... Igaz — az az utolsó éjszakáért még adósod vagyok. Hát nesze! És odavágta az ékszert a nő lába elé.

A primadonna félrerugta lábával a tokot, amelyből kigurult a drága ékszer, a pompás brilliántos karperec, amelyet Hernádi abból a nyereségből vásárolt, amelyhez Éva révén jutott...

Ella most csakugyan elszédülve vágódott az öltöző szőnyegére. Ez igazán nem volt szinpadi ájulás. A zajra az öltöztetőnő rohant be a kis fülkébe. A segédrendező is benyiott, hogy a művésznőt jelenésére hívja, hiszen már többször hiába csengetett. Ijedten emelték az öltöztetőnővel a hencserre a leányt. Vízet fecskendeztek az arcába, megszagoltatták vele az illatszeres üvegecskét. Krállné rémülten sikoltozott: Orvost, orvost! Megjelent a főrendező is, és elképedve állott meg a hencser előtt. A primadonna már visszanyerte eszméletét, de egész teste görcsös zokogásban vonaglott. S egyre Hernádi felé integetett, aki zavarodottan várt az ajtó mellett: — El, el! Távolítsák el ezt az urat.

Hernádi ment is. A főrendező a férfi után nézett. Nem kellett hozzá sok éleslátás, hogy nyomban megértse a helyzetet. Őnagyságának heves jelene volt

a gavallérjával. Hát ez igazán nem járja. Ez szerződés ellenes. Hát így megy ez Magyarországon? A férfi-primadonna elkésik, a nő-primadonna összevész az udvarlójával és komolyan görcsöket kap. Hiszen akkor itt nem lehet filmet csinálni!...

De Ella lassan mégis teljesen magához tért. Hamarosan odaült a tükör elé. Csak néhány ecsetvonás, hogy feldult arcát rendbehozza és azonnal megy. Hiába, itt sulyos dollárok forognak kérdésben...

És pár perc múlva valóban ott állott az operatőr gépje lőtt és szerepébe teljesen beleolvadva, borult partnerének, a tagbaszakadt székelv leventének a nyakába. Nagyszerűen játszott. A főrendező ur rendkívül meg volt vele elégedve.

Mégis kitűnő művésztelenségek vannak itt Magyarországon...

4.

Hernádi elhagyta az üvegcsarnokot, amelyben egy rengeteg, kolossalis kaptár sürgésével zugásával indult meg a munka. A gépkocsit, mely a bejárat előtt várt rá, elbocsátotta. Igazán, nem tudott volna mit felelni a sofför kérdésére: Hová? Tétován bolyongott az uton. Körülötte a nyárelő friss pompájában virágzott minden. A fák, bokrok üdeségét még nem perzselte le a kegyetlen napsütés. A széles uton egymásután robogtak a villamoskocsik és óriási porfelhőt verve föl száguldott végig egy-egy autó. Mintha kábitó

ütés érte volna, szinte vakon, süketen bandukolt tova. Néha arcába csapódott egy-egy kerítésen át kihajló ág. Észre sem vette.

Elsősorban meglepetés volt számára a leány. Dehogy is bizott ő a primadonna esküiben, örök szerelmében! Hanem, hogy ilyen hirtelen, ilyen brutálisan fog vele szakítani, azt mégsem tette volna fel róla. És még nagyobb meglepetés volt számára — saját maga. Azt még kevésbbé hitte volna, hogy a szakítás ily gyötrelmes fájdalmat fog neki okozni. Hiszen mindég úgy képzelte el ennek a szerelemnek a befejezését, mint ahogy az ilyen szerelmek rendesen végződni szoktak. Szép lassan kihül a láng, amely eleinte magasan lobog. Kihül — mindkettőjük szívében. Gyönyörűen ráunnak egymásra és barátságosan mondanak Isten-hozzátot. Szóval, normális lefolyású lesz életének ez a kis epizódja. Mind ahogy a többi hasonló epizódok. Ám ez a váratlan fordulat, ami most bekövetkezett? Hogy mikor a lány őt kidobta, kidobta a legmegalázóbb módon, hát vérzik utána a szíve! Hát csakugyan megszerette ő azt a leányt? Vagy csak a megcsufolt büszkesége lázong?

A tehetetlen, a fogait összeszorító, az önmagát marcangoló düh tombolt ereiben. A ketrecbe zárt vadállat dühe, amely szeretne bosszút állani tömlöc-tartóin, a szelidítőn, aki korbáccsal kényszeríti komédiázásra, — de mindenütt csak börtöne rácsaiba ütközik, amelyeken legfeljebb koponyáját zuzhatja össze. Fájt neki a megalázás, de még jobban fájt az.

hogy nem vehet érte megtorlást. Mert hiszen hogy is állhatna bosszut? Elébe álljon az amerikainak: — Egyikünk fölösleges a világon? Ahogy ezt a regényekben, sokszor az életben is csinálják. Botrányt csapjon az esetből, hadd kerüljön a világ szájára a kidobott szerető lovaigas ügye?

Vagy menjen haza és vegye elő íróasztala fiókjából a revolverét? Még csak az kellene! Ezzel aztán végkép elárulná magát. Sajnálná őt a leány? Bizonyára nem. Ha így tudott vele elbánni életében, nem sajnálná halálában sem.

Nem, a világért sem! Ezzel tökéletesen elárulná magát, hogy fáj neki az elválás. Hiszen már azt is megbánta, hogy könyörgésre fogta Ella előtt a dolgot. Fel kellett volna kacagnia: — Megelőztél, édesem! Mindjárt úgy kellett volna feltüntetni Ella előtt, hogy félvállról veszi az egészet s azután felcsipni a színházból a legutolsó kis kóristalányt: — Látod, egyáltalában nem vagy pótolhatatlan! Látod, ilyen könnyen megvigasztalódom...

Igen, ezt kell cselekednie...

Arcába vágta a leány meztelenül, szemérmetlenül, hogy csak a pénzét akarta? S most a pénze elfogyott, hát egyszerűen ajtót mutat neki, mint a legközönségesebb megfizetett némbert?

Nos hát, megfogja neki mutatni, hogy nem fogyott el a pénze. Csak az ő számára fogyott el!

Ezzel fogja magát legjobban megboszulni.

Pénzt, pénzt fog szerezni, hogy élhesse a világát.

Most igazán ráveti magát a tőzsdére. Most igazán igénybe fogja venni az Éva segítségét.

Elhatározta, hogy még ma meglátogatja Évát.

5.

Az asszony úgy kuporgott a divánja sarkában, mint valami selyemgomolyaggá gömbölyödő kis macska. Mellette ott feküdt a könyv, melynek lapjait idegesen csak feltépte, és amely kihullott a kezéből, lehetett a francia regény bármilyen érdekes, nem tudta lekötöni. A cigaretták füstje, amelyekre egymásután gyujtott rá és néhány szippantás után egymásután el is dobált, sűrű felhőbe burkolta a szobát. A kreolbőrű, fekete hajkoronás asszony úgy feküdt ott a kékes füstgomolyagban, a tarka bizarr ábrákkal megfestett ernyőjű állólámpa fényében, mint valami ópiumszívó álomképe. Olyan szép volt, mintha nem is volna valóság, hanem csak egy képmutató álom. Letépte válláról a pongyolát, keblei vakítóan duzzadtak elő, egész testét oly forróság öntötte el.

A piros budoár pamlagáról belátott hálósobájába, kedves képére, Tizian Danaejára. A nőre, akinek ölébe az aranyzáró hull. S az aranyeső ködfátyolai közül kibontakozik a hódító, az ellenállhatatlan Zeus arca. Azé a hatalomé, amelynek alázatosan elomló prédája minden asszony.

Már napok óta nem találkozott Hernádival.

Nem látta sem a korzón, sem a Dunapalotában,

sem a Fészekben, a művésztanyán, ahová Éva szintén eljárt. Annál többet látta Ellát, aki az amerikai-val büszkélkedett. Mr. Brown rendesen elment autóján Elláért, úgy vitte a felvételekre és onnan vissza a lakására. Vacsorára is mindig együtt jártak. Világos: a művésznő tüntetni akart a hódításával. Sokkal jobban, mint ahogy Hernádival tüntetett. Világos, teljesen szakított a volt barátjával.

S vajjon hogyan érintette Hernádit ez a szakítás?

Ezt meg kell tudnia mielőbb. De hogyan, ha nem találkozik vele? Irjon neki, hogy miért nem mutatkozik? Mi jogon tehet neki ezért szemrehányást? Hiszen ismeretségük sokkal újabb keletű. De mégsem állhatja meg tovább: írni fog neki. Igen: eszébe jutott a jogcim. Egy újabb kitűnő tippet fog vele közölni. Fölugrott a hencserről, mintha rugó lökte volna fel és sietve telepedett íróasztalkája elé.

Ebben a percben belépett a szobalánya:

— Hernádi nagyságos ur...

Darvasné felpattant ültéből. Arca lángra gyulladt.

— Azonnal. Megálljon csak, pár pillanatra...

S futott öltözőjébe, nagy állótükre elé, haját, ponygláját rendbehozni. Más ruhát kellene magára öltetni. De nem, — addig sem akarja megvárakoztatni.

— Vezesse be azonnal, Anna.

De azért arca nem árult többet, mikor vendége elé sietett, mint egy társaságbeli asszony örömét, aki viszontlátja valami kedves ismerősét, aki azonban nem érdekli különösebben, mint szalonjának bárme-

lyik más látogatója.

— Ön az csakugyan, Hernádi? Hadd nézzem meg jobban. Mert már nem is emlékszem Önre, olyan régen nem láttam. Már azt hittem, elutazott minden bucsuvétel nélkül. Hol bujkált ennyi ideig?

Hernádi leült a karszékbe, ahol Darvasné helyet mutatott neki. Az asszony közelébe ült a divánra.

— Azt nem mondhatom, hogy dolgom volt, mert nagyságos asszony nagyon jól tudja, hogy dolgom egyáltalában nincsen. De azt hiszem, hogy a közeljövőben helyrepótolom, amit elmulasztottam. Attól félek, még meg is sokallja, annyiszor leszek a terhére.

— Csakugyan? És miért?

— Úgy fog velem járni, mint a Goethe bűvész inasa a szellemekkel. Földidézte őket és nem birt tőlük megszabadulni. Ön is felidézte a rossz szellemet, ami bennem lakik.

— Mi az a rossz szellem — többek között?

— A játékszenvedély. Félig én semmit sem tudok csinálni, csak úgy, ha egészen neki vetem magamat. Így vagyok most a tőzsdével. Játszani akarok. Ha kell: házárdul. Vagy sikerül a játék, vagy a nyakamat szegem.

— Hohó! Ezt nem szabad cselekednie, ha az én védőszárnyaim alatt akar maradni. Meg akarja fogadni az én tanácsaimat? Akkor szépen, óvatosan fog játszani. Lehetőleg biztosra megy, már amennyire az a tőzsdén lehetséges. De akkor holmi nagystilű bravurokról le kell mondania. Elhiszem, hogy Önnek

erre volna a legnagyobb kedve, mint a lóversenyen, vagy a háboruban. De akar Ön jó kis fiu lenni, hallgatni szépen a kis mamára?

Hernádi meghajtotta magát ültében.

— Nem leszek olyan tanítvány, aki fel akar szabadulni, amikor még inaskodnia kell.

— Akkor jóbarátok maradunk. A legjobb tippet fogja tőlem kapni. De most megiszunk egy csésze teát. Ha megengedi majd én elkészítem Önnek. Nagyon édesen szereti? Sok konyakkal?

— Nagyon édesen és nagyon sok konyakkal.

A szobaleány felszolgáltatta a teát, Darvasné boldogan készítette el azt Hernádinak, mint egy fiatal aszszony, aki fiatal férje számára készíti a reggelit vagy az uzsonnát. Hernádi megdicsérte a teát, amit Éva szinte gyerekes örömmel vett tudomásul.

— Az én teám igazán hires. Ismerek egy trieszti céget, az a legfinomabb Peccovirágot szállítja nekem.

Közben pedig azt gondolta: — Még mindig nem tudom, fájdalmat okozott-e neked a szakítás? Pedig meg kell tudnom.

Elkezdtek beszélgetni mindenféléről, a nap eseményeiről s Darvasné észrevette, hogy Hernádi a színházi élet eseményeit gondosan kerüli. Tehát ő terelte ezekre a szót:

— Mit szól hozzá, hogy a Hajnalcsillag bemutatóját elhalasztották? Pedig oly kíváncsi voltam rá. Azt mondják, nagyszerű ez az operette. Háromszázszor ment egymásután Londonban.

(Amilyen kíváncsi volt ő a Hajnalcsillagra!)

Hernádi nem felelt. Lassan szürcsölte a teáját, Darvasné tehát folytatta:

— Képzelem, mennyire kétségbe volt esve szegény direktor, amikor a premiért nem tudták a kitűzött időben megtartani. Mikor legutóbb Ellánál találkoztam vele, egyre arról beszélt, hogy minden reménysége a Hajnalcsillag.

— Igen. A hitelezői még többet várnak tőle, mint a direktor.

— Én is úgy hallottam, hogy nagyon szerencsétlen volt ez a szezonja. Annál csunyább Ellától, hogy ilyen kárt okozott az igazgatójának. Cserbenhagyta az amerikai kedvéért.

Látta, hogy Hernádi arca e szavakra elsötétül. Tudta, hogy ha gyöngéd, kiméletes akar lenni, nem szabad tovább fűznie a beszélgetést erről a tárgyról. De mikor ő éppen erről akart beszélni! Az orvosnak, ha helyes diagnózist akar csinálni, kellemetlen, kinos kérdéseket is kell érintenie betegei előtt.

A finom porcelláncsészében párolgó aranyszínű italt kavargatva, halkán mormolta, inkább maga elé:

— Felháborító, amit Ella cselekedett. Felháborító és utálatos. Nemcsak a direktorával, de különösen Önnel.

Hernádi még jobban összevonta a szemöldökeit. Az asszony kérlelően tette kezét a kezére:

— Kérem, ne haragudjék rám. Ugyebár, nem lett volna szabad ezt felmelítenem? Ismét az Ön dolgába

avatkozom. De nem bírom magam türtőztetni. És nem hittem, hogy ezzel fájdalmat okozok Önnek.

Hernádi még mindig nem felelt. De Darvasné nem hagyta abba a viviszekciót. Lelkébe akart látni ennek az embernek. Egyenesen nekitámadt a kérdéssel:

— Dehát szerette Ön Ellát?

Hernádi hirtelen felemelte a fejét. Mit felelhet erre? Megvallja őszinte, fájdalmas kitöréssel: — Igen, szerettem. Igen, vérző friss sebet tépsz fel a lelkemben, amikor erről beszélsz! Ahelyett elkacagta magát:

— Szerettem? Én? Ellát?

Fanyar, fás hangon kacagott. Kiérzett belőle a tettetés, a hazugság.

Éva kerekre nyílt szemmel bámult rá. Egyszerre megdöbbsent. Mit cselekedett? Hátha kijavíthatatlan baklövést követett el azzal, hogy Györgyöt ettől a nőtől elválasztotta?

— Szerette! — kiáltott fel akaratlanul is, halkán, elfojtva. — Ha ezt tudtam volna...

— Ha tudta volna?

Éva erre még jobban megijedt. Nagy Isten — csaknem elszólta magát. Hiszen Györgynek a világ minden kincséért sem szabad megtudnia, hogy az ő sakkhuzása volt, hogy Ellához vezette az amerikaiit. Ha Hernádi ezt megsejti, megtudja: akkor ő veszve van. Soha ezt az elűzött szerelmes meg nem bocsátja neki.

Hevesen fordult Hernádihoz:

— Nem szabad azt a leányt sajnálnia, György.

Örülnie kell, hogy tőle megszabadult. Az a leány volt Önnek a romlása, a veszte. Az mérgezte meg az életét. És lehuzta volna magával a mélységbe... Oh, mennyit szenvedtem, amikor együtt láttam Önt azzal a leánnyal!

Hernádi meglepetve hajlott közel az asszonyhoz:
— Szenvedett? Miért?

Most Éva nem válaszolt. Tűzbe borult az arca, keble hevesen pihegett. Elfordította és lehajtotta a fejét, hogy a férfi fürkésző tekintete ne lásson a szemébe.

Hernádi megragadta a kezét.

— Miért szenvedett? Miért fáj az Önnek, ha én akár a vesztembe is rohanok?

A nő nem bírta tovább visszafojtani, ami ki akart áradni a szíve mélyéből. Ráborult a férfi karjára:

— Mert szerettelek! Szerettelek az első pillanattól fogva, amikor megpillantottalak. S láttam, hogy az a lány hogy ragad magával, hogy teszi tönkre az életedet. A te drága, drága életedet! És ismétlem neked: attól a leánytól el kell szakadnod végképpen. El kell őt feledned úgy, mintha sosem ismerted volna. Nem akarlak magamnak, nem akarom, hogy az enyém légy, csak az övé ne légy. Csak ne pusztulj el gonoszul. Dobd el őt és ha úgy akarod, dobj el engem is. Csak te menekülj meg, te... te... te...

A férfi már ekkor karjai között tartotta a nő testét, amely teljes odaadással omlott el az ölelésében. Nem — nem kínálta oda magát. Több volt ez annál

— az urába rajongóan szerelmes rabszolga leány akaratnélküli odaborulása volt ez, aki a gazdája kényére-kedvére bizza magát. Talán nem is reméli, nem is meri remélni a boldogságot, hogy az ura őt magáévá teszi. Euniké szerelme volt ez Petroniuszhoz... Hosszu, sötét pillái lehunyódtak, arcát halálos sápadtság öntötte el. Csak félig nyitott, lihegő, nedves száján reszketett a félénk, eltitkolhatatlan vágy. S a férfi ráhajolt, rátapadt erre a szájra és csókolta hosszan, hosszan. Akkor egyszerre, hirtelen, a kitörő diadalöröm ujjongásával, a végre, végre kielégítésre találó sóvárgás mohóságával összekulcsolódtak nyaka körül a nő meztelen karjai. És magához fonta őt, szorosán, szorosán, mámoros, lázas, végeszakadhatlan, talán a halálba olvadó ölelés gyönyörűségével.

A szomszéd szobából odalátszott Danae képe. Az Istenek apjának kiválasztottja, kitarva ölet a boldogságnak, üdvözülten mosolygott, ahogy az aranyesőből kibontakozott és ráborult a minden aranyesőnél boldogítóbb, hódító Zeus.

Hernádi büszke diadalérzettel lépett ki az utcára s haladt végig az Andrássy-uton, amelyen akkor már az ivlámpák fényében rajzott a Városliget felé robogó autóival az éjszaka élete.

— Ha ezzel az asszonnyal lát együtt Ella, ragyogva, kacagva, — akkor leszek megboszulva igazán!

6.

És ettől a naptól fogva Hernádi minden délután fölkereste Darvasnét s késő estig maradt nála, a bi-borpiros bодоárban, amely mintha lángba borult volna körülöttük, mint valami máglya, amelyben minden-nap elégték s minden nap új életre keltek, Főnix madarai a szerelemnek. Egy nagyobb utazást is terveztek az Adriára. Nem szállanak meg valami zajos, kíváncsi néppel teli hotelben. Nem kérnek az embe-rekből, a fürdő élet szórakozásából. Kibérelnek egy hajócskát s néhány öreg matrózzal járják a vizeket. Micsoda fölséges időt fognak ott tölteni, a zavartalan, felhőtlen kék ég alatt... Sajnos, még nem me-hetnek. Most éppen, föltétlen megköveteli jelenlétü-ket a tőzsde. S okosnak kell lenni! mondta Éva asz-szony. De, ha György csak egy szóval is biztatja, kész lett volna minden okosságot sutbadobni és ott-hagyni a legnagyobb hosszt, amely akkor javában tombolt a tőzsdén...

Egy délelőtt Hernádinak ajánlott levelet kézbesi-tett a posta, rajta a Jövendő takarékszövetkezet cégjelzése. Zsoldos Benő vezérigazgató ur kérte, sze-rencséltesse őt aznap este, a Palatinus éttermében, egy kis megbeszélésre. Fontos, sürgős ügyben.

Hernádi rögtön kitalálta, hogy a vezérigazgató kezével, illetőleg írógépjével, voltaképen ki iratta azt a levelet.

Bizonyos, hogy ez Darvasnénak valami kellemes

meglepetése lesz.

A Palatinus vendéglő étterme különösen érdekes és fontos szerepet töltött be a Jövendő hitelintézet vezérének életében. Nem volt neki elég, hogy késő estig tevékenykedett dolgozósobájában a bankban, még a vendéglő éttermét is bekapcsolta munkája körébe. Odakérette és rendelte a feleket, akikkel még elintézni valói voltak. Azok különböző asztaloknál foglaltak helyet és vártak, míg egymásután rájuk kerül a sor. Zsoldos ur megérkezett és helyet foglalt az egyik asztalnál. Megrendelte vacsoráját és az előétel elfogyasztása közben megbeszélte asztaltársaival, mondjuk egy tejszövetkezet megalapítását. Magával hozta az intézet ügyészét is, aki a megállapodást nyomban írásba is foglalta. A vacsora második fogását már egy másik érdekcsoport asztalánál költötte el. Ott következett az ételsoron a pecsenye salátával és egy szövőgyár megalapításával garnírozva. Az ügyvéd ur arról is felvette az írást, amire Zsoldos ur barátságosan elbucsuzott az új vállalat leendő igazgatótól, mert hiszen már várták a következő asztalnál, ahol a tészta és egy vidéki részvénytársaság létesítése szerepelt a vacsora menüjén. A vezérigazgató urnak jó étvágya volt, még sajtot is evett, utána fekete kávéát ivott, ami persze mind egy-egy új bank vagy gyár, vagy más vállalat megteremtésével volt kapcsolatos. Nem mult el egyetlen este, hogy négy-öt új közgazdasági alkotás ne támadt volna Zsoldos ur teremő Legyen szavára a semmiből. Most

is szószeros értelmében a semmiből, ahogy ezt már Zsoldos ur alapításainál megszoktuk, mert a mi a tőkét illeti, ezek a buzgó alapító urak abból a legkevesebbel rendelkeztek. De a vezérigazgató megnyugtatta őket. Rendelkezésükre áll a kimerithetetlen pénzforrás: a Jövendő.

Adjanak csak váltót. A Jövendő tőkét emel, ügynökei már kirajzottak az egész országba és gyűjtik a központi köpübe a mézet, — a ragyogó jelszavak kibontott zászlója alá...

A nevezetes estén azonban, mikor Zsoldos urral a Palatinus étteremben találkozunk, élénk meglepetés érte az étterem pincéreit, akik szokva voltak ahhoz, hogy a vacsora egyes fogásait más-más asztalnál tálalják fel a bankigazgatónak. A vezér ez alkalommal nem kelt fel az első fogás után, hogy más társasághoz, más alapításhoz üljön át. Ugyanahhoz az asztalhoz hozatta pecsenyéjét, sőt vacsorája többi részét is. Nem is tárgyalt aznap más felekkel, csak azzal az urral, akivel erre az estére tűzte ki a találkozását. Sokáig várakozott már meghuzódva az étterem egy sarokasztalánál, mikor Hernádi megérkezett a vendéglőbe. Zsoldos ur felugrott. Két kézzel forrón szorongatta Hernádi kezét és nem győzte megköszönni, hogy eleget tett kérésének. Pazar menüt hordatott fel és közben a háborúra terelvén a szót, áradozva dicsérte Hernádi hőstetteit, amelyekről legenda dolgokat hallott.

Hernádi utoljára is félbeszakította:

— Kedves vezérigazgató ur, hagyjuk már az én vitézi cselekedeteimet, amelyek, sajnos, mind nem voltak elegendők arra, hogy magunkhoz fordítsuk a hadiszerencsét. Ön bizonyára nem azért hívott engem ide, hogy adatokat gyűjtsön az új György lovagról szóló hőskölteményre.

A bankár nevetve piszkálta a fogát.

— Ugy van. Engedelmeivel tehát térjünk a tárgyra.

— És ez a tárgy?

— Ez kérem, egy kincsesbánya, amely eddig kiaknázatlanul hevert és amelyet halálos vétek gyümölcsözetlenül hagyni.

— S ez a kincsesbánya?

— Ez a kincsesbánya ön, százados ur.

— Én?

— Igen. Az ön egyénisége. Neve, háborus érdekei, családja, összeköttetései.

Főlnézett asztaltársára s várta a nagy hatást, a nagy meglepetést. De Hernádi csöppet sem volt meglepetve. Hiszen valami hasonlót várt ettől a beszélgetéstől.

— Értem. Ne kerülgessük a forró kását. Ön engem valami kijárássra akar felhasználni.

A bankár egyet hörpintett feketekávés csészéjéből:

— Kijáráss! Milyen utálatossá tették ezt a szót mainapság! Aki hallja, befogja az orrát, olyan csuf panamaszága van. Pedig hát lehet ennek más értelme is. Nem muszáj ám mindig valami bűnös dolgot kijárni. Kieszközölhetünk valami olyant is, amivel

nagy hasznot szerezhethünk másoknak is, amivel fontos közérdekeket mozdíthatunk elő.

— És mellette a magunk érdekét is, nemde?

— Hát ez nem természetes? De ne nézzük mindig csak azt az oldalát az ügynek, százados ur. Tisztán tulérzékenységből, tulságos puritánságból, lemondjunk valami kitűnő ötlet megvalósításáról, valami nagyszabású vállalkozásról, amivel az ember ezreknek adhat kenyeret. Felvirágoztathat falvakat, városokat? Ezt lehetővé tenni, százados ur, érdem és dicsőség. S hát fölteszi rólam, százados ur, hogy én nem ilyen tisztességes, becsületes vállalkozást tervezek?

Hernádinak a nyelve hegyén lebegett, hogy igenis, fölteszi azt Zsoldos urról...

— S ha nem ilyet terveznék, merném-e akkor a százados ur közreműködését kérni?

— De hát miről van szó voltaképen?

Maga is megdöbbsent, amikor a szavakat kiejtette. Hogy tudta egyáltalán föltenni azt a kérdést? Hol van az a Hernádi, aki azelőtt erre az ajánlatra fölkelte volna az asztal mellől: — Elég, kedves igazgató ur! A javaslatot általánosságban is visszautasítom, nem hogy részletes tárgyalás alapjául elfogadjam...

A bankár aztán elmagyarázta, hogy egy rengeteg kiterjedésű állami erdőbirtok bérlete forog szóban. Mesés nyereséggel kínálkozó üzlet! A fa kitermelése, feldolgozása, fűrézmalmok, gyáarak, óriási kiterjedésű üzem! Nem hiába versengenek érte még külföldről is. A döntés az államtitkár kezében van, aki a szá-

zados urnak, tudtával rokona. Sőt a százados ur eléggé meg nem hálálható szolgálatot tett az államtitkárnak a háboruban. Alatta szolgált a fia, akire különös gondja volt a százados urnak, a szerető rokonnak, hogy ne kerüljön veszedelmes helyekre.

— Mert olyan gyáva volt a fickó, hogy demoralizálta volna az egész környezetét. Egypárszor közel voltam hozzá, hogy főbelövessem.

— De nem tette. Hát éppen ez az, hogy nem tette. Sőt, később közben járt, hogy szabadságolják... Az államtitkár ur ezért okvetlenül hálás lesz a százados urnak. Csak egy látogatást kell nála tenni...

S letompított hangon tette hozzá:

— Természetes, hogy ezért a szolgálatért nem maradunk hálátlanok az államtitkár urnak...

S még halkabban suttozta:

— Ami pedig a szives közbnjárását illeti: hát az is természetes...

Hol volt az a Hernádi, aki ez ajánlatra hajdan kirúgta volna maga alól a széket?

Átment már a vérébe a méreg, amely megbénította a kezét, hogy arcul ne üsse az igazgató urat?

A bankár nekibuzdulva folytatta:

— De másképpen is, még azután is igénybe óhajtjuk mi venni a százados ur kiváló képességeit. A nagyszabású vállalatnak megfelelő vezetőre van szüksége. Olyan emberre, akiben intézetünk s a velünk e célra szövetkezett intézetek föltétlenül megbízhatnak. Ki lehetne az más, mint a százados ur? ... Szóval itt

nem egy ad hoc üzletről van szó. Egy állandó, fényes existenciáról, százados ur.

Hernádi nem felelt. Elmerült a gondolataiba. A cigány éppen oda jött asztalukhoz s elibe tartotta tányérját. Hernádi kivett egy bankjegyet tárcájából s odadobta a tányérba. S régi viharos éjszakái jutottak eszébe, amikor be sok százas repült tárcájából azokra a tányérokra! A mult minden ragyogásával, vígságával, amely most föltámadhat újra. Állandó fényes kereset, amire most e vállalat révén szert tehet? Ehhez akarta hát hozzájuttatni az az asszony!...

A bankár letette a szivarja végét és benyomkodta a hamutartóba, közben egyre kémelve asztaltársa arcát.

— Nézze, kedves százados ur, — ne adjon nekem most erre nyomban feleletet. Aludjon rá egyet. Holnap betelefonál hozzám a bankba, hogy a legújabb típusu Lanciát választotta, vásároljuk meg azt az ön számára. Abból én érteni fogok.

Azzal elővette szivartárcáját és odakinálta a gavallérnak:

— Parancsol?

S Hernádi kivett egy szivart a bankigazgató ur tömött tárcájából.

Zsoldos ur hunyorított. Nem is volt már szüksége a holnapi telefónüzenetre. Tudta mi lesz az a válasz, ha a százados ur *ezek után* elfogadta és rágyújtott az ő szivarjára...

7.

Másnap délután, a szokott időnél még valamivel korábban ment föl Hernádi Éva lakására.

— Azért jöttem, — mondotta — hogy meghívjam magát egy kis autókirándulásra.

— Ah! Az pompás lesz!

— Még pedig a saját autómon. Képzelve, rám szó-
tak egy autót. Egy legujabb típusu Lanciát.

— Nagyszerű!

— De még más ujságot is mondok. Remek állá-
som is lesz, egy hatalmas vállalatnak leszek a vezér-
igazgatója.

Darvasné tapsolt.

— Ne mondja! Ennek igazán örülök...

Hernádi megfogta az asszony két tapsikoló kezét:

— Maga játssza itt előttem a meglepettet? Mintha
nem tudná, mintha nem maga csinálta volna az
egészet!

— Én?

— Persze, hogy maga! S én most megkérdem ma-
gától: mi a véleménye arról a férfiről, aki elfogadja
az állást, amit egy nő szerez neki?

A nő pajkos jókedve eltűnt s komolyan, szinte
könnyező komolysággal és megindultsággal felelte:

— Az a véleményem, hogyha az a férfi annak a
szegény szerelmes asszonynak örömet akar szerezni,
ha csak egy ici-picit is szereti, — hát akkor nem arra
a csunya, rideg férfibüszkeségére hallgat, hanem a sze-

relmére. És él annak az asszonynak és boldoggá teszi azt az életével, a szerelmével.

— Jó, — intett a fejével Hernádi. — Akkor hát mégis mondok magának valamit, ami talán ujság lesz a számára. Feleségül akarom magát venni, Éva...

8.

Most azután mindig együtt mutatkoztak. Sétán, színházban, étteremben, az ős verőfényében uszó Andrássy-uton, a hivalkodó Stefánián, végigrobogva a Hernádi pompás Lanciáján. Rájuk kacagott az élet s ők ragyogva kacagtak rá vissza, mint ahogy össze-nevetnek, összeolvadnak a derüs ég és a csillogó tenger. Jegyesek, akik alig győzik fogadni az üdvözléseket.

Egy este Hernádi szokása szerint hazakisérte a színházból Évát. A kapuban váltak el:

— Tehát holnap délelőtt elmegyünk az iparművészeti kiállításra.

— Igen. Várom magát, tizenegy órakor.

— A viszontlátásra!

— Viszontlátásra!

Hernádi gyalog ballagott haza, nem messze levő lakására. Az éjszaka forró volt és fülledt, a pesti éjszaka pokla. A háztetők felett olykor-olykor távoli zivatar fénye lobbant föl. Inasa ébren volt s oly különös ábrázattal fogadta, mintha valami rendkívüli mondanivaló furná az oldalát.

— Mi az Gergely?

— Semmi, nagyságos ur, semmi.

S még inkább látszott az arcán, hogy nagyon szeretne valamit mondani a gazdájának.

Hernádi nem vetett tovább ügyet a legényre. Be-
nyitott az előszobából a lakásba. Két szobája volt:
egy nappali és háló. A hálószoa ajtajának perzsa
függönye lebocsátva. Hernádi egyenesen a hálóba tar-
tott, mindjárt le akart feküdni. Félrehárította a füg-
gönyt — és földbegyökerezett lábbal állott meg a
küszöbön.

A kandalló mellett, az öblös karosszékben, ott ült
Ella. Abban a pongyolában, amit itt tartott, barátja
lakásán. Szőke feje födetlen vállára hajlott. Ugy lát-
szott: aluszik.

Hernádinak meglepetésében torkán akadt a hang.
Csak aztán tört ki belőle a felkiáltás:

— Ella!

— Ah! György! De hogy elaludtam!

S csakugyan elkezdte dörzsölni szemét, mint aki
mélyen, nagyon mélyen aludt. S hozzátette:

— És milyen bolondokat álmodtam össze!

Hernádi pedig szinte azt hitte, hogy ő aluszik és
álmodik.

— De hát — ön itt? Hogy jön ön ide?

— Hogy jövök ide? Ahol mindig itthon voltam?
Megtiltottam a legénynek, hogy elárulja, hogy haza-

jöttem... Igaz, hogy most azt álmodtam, hogy szakítottunk egymással. Dehát ez csak álom volt, ugyebár? Csak álom volt, György?

Hernádi úgy érezte, hogy a meglepetés, az elképedés után a bosszankodás, a düh vesz rajta erőt.

— Kérem, Ella, mit akar velem? Mit játssza el itt nekem a Szép Helénát: hisz ez csak álom?... Igen, az volt az álom, amit én álmodtam s amiből maga ébresztett föl a valóságra oly kegyetlenül, oly durván.

Ella fölállott a karosszékből. Odatámaszkodott a kandallóhoz, két karját lebocsátotta, fejét lehajtotta s halkán kezdte:

— Nem, György, nem akarok önnel komédiázni. És is fölébredtem a valóságra, — most ébredtem föl. S éppen azért jöttem ide.

— S el akarja most nekem mondani, hogy megbánta a bűnét? Mentegetőzni akar? Mentegetőzni mer?

— Egy szóval sem akarom magamat menteni, György. Amit én önnel elkövettem, az rettenetes. Nem akarom felhozni, hogy ideges voltam — éppen a fölvétel előtt! S ön engem mindjárt vérig sértett!

— Mert szerettem. S kimondhatatlanul fájt, amikor egyszer csak együtt láttam önt azzal az emberrel...

— Lássá: nem én mentegetem magamat, hanem ön! Pedig önnek nincs arra szüksége. Teljesen meg tudom érteni a felháborodását, amivel ön azt a ször-

nyü szót az arcomba vágta.

— S mit vágott az arcomba, mit cselekedett velem ön, Ella!

— Mit cselekedtem? Igaz, örültséget cselekedtem. Örültté tett a fölháborodás. Nem az a sértés, amit ön azzal a szóval követett el rajtam. De tudja, mivel sértett meg a legjobban, a legfájdalmasabban? Azzal hogy kételkedett bennem.

— Kételkedtem?

— Hogy meggyanusított, hogy kedvese vagyok az amerikaiinak.

— És nem voltál a kedvese az amerikaiinak?

— Nem!

Bátran, csengő hangon mondta ezt a lány, föl-emelt fővel, a férfi szemébe nézve, szempilláit meg sem hunyorítva Hernádi fürkésző tekintete alatt, amelyet az a lelke lelkébe akart furni.

— S nem lettél a kedvese az amerikaiinak *azután* sem, hogy engem elüztél?

— Nem. Azután sem. Soha.

S tovább állotta a férfi tekintetét.

Hernádi lehanyatlott a karszékre s tenyerébe hajtotta a fejét. A nő akkor odament hozzá s most már a vállára is merte tenni a kezét:

— De te, te nem így cselekedtél, ugyebár? Nekem fáj a kételkedésem, a gyanúsításod, — de azért nem állottam bosszút rajtad úgy, ahogyan te mindjárt megbosszultad magadat én rajtam. Én megkinoztalak,

meggyötörtelek a gyanúsításodért, az oktalan, az alaptalan féltékenységedért; tüntetőleg együtt jártam azzal az emberrel, aki azért még sem érinthetett meg egy ujjal sem. Nem lettem az övé, — a tied maradtam azután is. Hü maradtam hozzád, a szerelmünk-höz, — de te, te hü maradtál-e hozzám? Ugye bár, nem? Te igazán a kedvese lettél annak az asszonynak, aki el akar rabolni tőlem!

S azután halkán tette hozzá:

— S most azt kérdem tőled: melyikünk lelkiismerete tisztább a leszámolás e percében: az enyém, vagy a tiéd?

Hernádi fölkel a székről. Karját szeme elé tartotta s pár lépést hátrált a nőtől. S újra csak azt ismételte:

— Nem voltál annak az embernek a kedvese?

Ella utánament, hozzásimult s letépte arcáról a karját.

— György, az ég szerelmére! Nézz a szemembe! Mit csináljak, hogy higgyél nekem? Mivel bizonyít-sam be, hogy igazat mondok? Nem merek megesküdni, mert annak se fogsz hinni. Pedig hinned kell nekem! Az ölelésemnek, a csókjaimnak. Gondolj a multra, a mi multunkra. A sétáinkra, amikor virágot szedtünk, mint két gyerek; az éjszakáinkra, amikor örjöntünk, mint a bachanáliák mámorosai! Nézz körül ebben a szobában, — nem rólam beszél itt minden? Nem az ér lehelletemmel van itt tele a levegő? Azoknak az óráknak az emlékével, amiket itt együtt töltöttünk,

lángolva, ujjongva, százszor meghalva és százszor ujjáébredve a gyönyörűségben? Ki tudod ezt az emléket üzni ebből a szobából, ki tudod üzni a lelkedből? Nem egybeforrasztanak ezek az emlékek örökre? Ha volt valaha szerelem a világon, amely el nem mulhat, a mi szerelmünk az! Ki tudsz te tépni a szivedből, el tudsz te kergetni — engem, engem?

S már akkor rajta csüggött a férfin, már akkor magához vonta a pamlagra; mint a lángnyelvek, fonták körül a karjai, ragadta az ölelésébe s mint a tűzeső, hullottak rá a csókjai. S Hernádi felgyulladva, szédülten, kábultan veszett bele az ölelésbe. S azután ránevetett a nő csengő, hangos, diadalmas, boldog kacagással:

— Bennünket akarnak egymástól elválasztani, bennünket?

Másnap délelőtt Éva hiába várt Hernádira, hogy együtt menjenek az iparművészeti kiállításra. Telefonált a lakására. Az inas azt felelte, hogy ura elment hazulról, nem tudja hová?

9.

Néhány nap mulva a Szabadság-téren egy ismerős hang ugyancsak zajosan köszönt rá Évára, aki éppen a Jövendő intézeti házából igyekezett hazafelé, ahol

legutóbbi, Hernádival közös üzletüket bonyolította le. A köszöntés ugyancsak zajosan és vidáman hangzott. Steigerné volt, az Olga édesanyja. Az őszi nap ragyogva öntötte el a Szabadság-tér tikkadó parkját, de a nyarat játszó napnál is fényesebben tündöklött Steiger mama arca.

— Jaj, édes Évám, csakhogy látlak! Éppen telefonálni akartam, hogy közöljem veled a nagy ujságot. Sőt fel is akartalak keresni. De hát tudod, hogy ilyenkor úgy el van foglalva az ember! Képzeld...

Steigerné egészen elfulladt, torkán akadt a szó, mint mikor a szűknyaku edényből nem tud kibugyogni a víz.

S még jobban felragyogott a szeme:

— Képzeld: Olgának holnapután lesz az esküvője Brown urral. Persze csak a legszűkebb családi körben...

Évát igazán meglepte ez az ujság:

— Ah!

— Úgy bizony. Brown ur bűnbánóan visszatért hozzánk, — jobban mondva — el sem távozott! Csak pletykaság volt az egész, hogy így, meg úgy, azzal a színésznővel... A filmjét csinálta vele, sürgős volt a dolog. Elvégre, rossz néven lehet azt venni egy üzletembertől, ha utána néz annak, amiből él? Na ugye nem? Hiszen így még nyugodtabban bizom rá a drága kis lányom sorsát, amikor látom, hogy komoly üzletember. Mert hiszen voltaképpen hűségesen kitartott Olga mellett. Eszeágában sem volt, hogy elpártoljon tőle. A film elkészült — azóta nem is látni Kádár Ella

társaságában. Szóval holnapután meg lesz az esküvő...
Hát nem is gratulálsz?

— Ó, hogyan! Tiszta szívből...

— Tudod, engem nem lep meg a dolog. Aki az én Olgámat egyszer megismeri! Én nem aggódtam egy percig se, — nem én... Hanem a művésznőt, azt bizony kissé bosszanthatja ez a fordulat. Isten tudja, mire számított! No, de hát ő majd megvigasztalódik! Hanem mondanék neked valamit, Éva...

— Mit?

— Tudod, én nem akarok semmi kellemetlenséget. Isten ments! De sokkal jobb barátnéd vagyok, sem-hogy kötelességemnek ne tartsam, hogy figyelmeztesselek...

— Mire?

Steigerné körülnézett, nincs-e közelükben valaki, aki meghallhatná a bizalmas, baráti figyelmeztetést. Közelebb lépett Évához:

— Csak azt akartam mondani: nehogy Ella önagsága a régi ismerősével akarja magát megvigasztalni

— Miféle régi ismerősével?

— Istenem, — hát Hernádival. Hiszen tudod, milyen jó barátságban voltak... Megbocsáss, én semmi rosszat nem akarok mondani a vőlegényedre. Sokkal komolyabb ember. És már a te vőlegényed. Egy ilyen asszony mellett, aminő te vagy, csak nem jut az eszébe, hogy holmi Ellákkal...

Éva minden erejét összeszedte, hogy nyugalma megőrizze. De azért izgatottságtól remegett a hangja:

— Kérlek szépen, Flóra, mit tudsz Hernádiról? S mit tudsz Elláról?

— Semmit, semmit! Igazán jobb lett volna, ha hallgatók. Az ember csupa szeretetből, gondoskodásból — és még hragosokat szerez magának!

— Csöppet sem haragszom rád, Flóra. Sőt nagyon, nagyon köszönöm. És újra kérdezem: mit tudsz róluk?

— Mondtam már, hogy semmit. Oszkár bizonyosan tévedett...

— Miben tévedett Oszkár?

— Tegnap este ott volt az Orfeumban. És úgy rémlett neki, mintha Hernádival látta volna Ellát egy páholyban. Ellának ugyancsak jó kedve volt, nagyban kacagott. Nagyon behuzódtak a páholy mélyébe, — bizonyosan tévedett, nem Hernádi volt. Ámbár, hiszen Oszkár jól ismeri Hernádit. No, de szervusz, édesem. Sietek. Tudod, hogy ilyenkor tömérdek elfoglaltsága van az embernek. Hát ugorj föl hozzánk még ma, ha egy boldog párt akarsz látni. Hiszen voltaképen te kezdted az egészet, ha neked nem is sikerült akkor teljesen rendbe hozni a dolgot. Dehát Olgának mégis sikerült és ez a fő. Tudom, hogy te azért éppen úgy örvendesz neki! És igaz: mondd csak: mikor lesz a ti esküvőtök? Ott akarok lenni! Szervusz, édesem!...

Ott hagyta barátnőjét és sietett tovább, hátha még egypár ismerősét elfogja az utcán s leadja nekik a nagyszerű ujságot.

Éva kábultan maradt a villamos vasut megállója mellett.

Dél volt. Az óriási tér megélénkült. Rekedten bögre robogtak az autók. Üvöltve vágattak el mellette a déli lapokkal a rikkancsok. Mindebből nem hallott semmit.

Brown ur tehát szakított Ellával! Jobban mondva: Ella szakított Brown urral! És Oszkár együtt látta Ellát Hernádival. Tegnapelőtt, amikor pedig úgy beszéltek meg, hogy együtt mennek a Margitszigetre. Hernádi azonban telefonált neki, hogy váratlanul egy régi jó barátja jött fel vidékről: kénytelen azzal tölteni az estét.

De hát nem tévedhetett Oszkár? Hátha csakugyan nem Hernádi volt, akivel Ella ott mulatott az Orfeumban? Nem nem, mégis csak Hernádi volt. Ezer jel vallott arra, hogy ő volt! Hiszen György mostanában annyiszor elmaradt a megbeszélt találkozósaikról, látogatásairól. A legkülönbözőbb ürügyeket hozta föl, hogy kimentse magát. Kifogyhatatlan volt a leleményessége! Azelőtt naponta eljött hozzá. Néha kétszer is. Mostanában mind ritkábbak lettek a látogatásai. Mind ritkábbak és mind rövidebbek. S néha oly zavartan, oly gyanusan viselte magát! Mintha egészen másutt járna az esze. Utóbbi időben, mintha kicserélték volna. Igen, igen, — már nem volt a régi! Régen meg is akarta ezt már tőle kérdezni, — de nem merte. Ugy volt, mint a boldogságáért reszkető, gyáva férj, aki gyanakszik a feleségére, de nem meri magának meg-

szerezni a bizonyosságot. Hadd éljen tovább is abban az édes hitben, hogy a felesége őt, csak őt szereti. Mert nem igaz, hogy jobb a legszomorubb bizonyosság, mint a kinos bizonytalanság. Nem igaz! Jobb, amíg az ember reménykedhetik, nem zuhan le a kétségbeesés fenekére...

D ő mégis megszerzi most magának a bizonyosságot. Hogyan? A legegyszerűsebb uton: kérdőre vonja Györgyöt: — Téged láttak Ellával a páholyban?

Főleszmélt. Végigsimitotta a homlokát, mintha eloszlatná onnan a tisztánlátását elhomályosító felhőket. Mi is történt vele? Hová lett az az asszony, a csupa dac, a csupa akaraterő, aki szembe tudott nézni a sors minden csapásával? Aki egészséges önzésével azt mondotta: én a magam életét akarom élni! Az idegenidegen méreganyag megmérgezte hát az életét? Ki kell azt dobnia, ki kell a sebet operálnia! Ha még oly fájdalmas lesz is a műtét. Inkább akármilyen fájdalom, csak nem ez a megaláztatás!

Csak nem fogja tovább tűrni, hogy azok ott kacagjanak rajta a páholyban?

Mert ők voltak. Bizonyos, hogy ők voltak. És Ella ő rajta kacagott.

Sietett haza.

Délután telefonált Hernádinak.

— Épp az imént ment el a nagyságos ur, válaszolta megint Gergely, Hernádi inasa.

— Nem mondta, hová megy?

— Nem, kérem.

Eva haragosvörösén tette le a kagylót. Épp az imént ment el! Bizonyosan Ellához.

Lehet itt még kételkednie? Lehet itt még reménykednie?

Dühösen járkált föl és alá a szobáiban. Kezei ökölbe szorultak. Danae, aki szerelmes ölet kitartha Zeusnak, megvesztegetően mosolygott rá. Föllázadva fordult el a képtől. Ki fogja ezt is dobni a lakásából. Ugy érezte, hogy régi ereje visszatér. Hogy egészen a régi! Az a nő, aki nem ismer semmi női gyöngéséget.

Vagy éppen asszony volt, — szerelmében csalódott, szegény asszony, akit kegyetlen bosszuvágyra vadít az elkeseredés?

De nem fogja az az ember tovább játszani a komédiát! Nem fog neki tovább hazudni, mint eddig tette! Talán nem is fogadja, ha közeledni próbál hozzá? Ha megint beállít derűs, mosolygó, ártatlan arccal, ragyogó szerelmes tekintettel...

És csakugyan így lépett be: derűsen mosolyogva, ragyogó, meleg, simogató szemmel.

És Éva — elébe sietett:

— Éppen most telefonáltam magának. Gergely azt mondta, az imént távozott hazulról.

— Amint látja, magához siettem. Újólág bocsánatot kérek, hogy tegnap nem jöhöttem.

— És hol töltötte a tegnapi estét?

— Nem mondtam? Lajosfi volt itt, bajtársam a Doberdón. Másfél évig laktunk együtt egy barátságos kavernában és aludtunk édesdeden a pergőtűz mellett. Csak egy napra jött Budapestre. Lehetetlenség volt, hogy neki ne adjam azt az egy estét. De éppen azért jöttem, hogy ma pótoljuk ki, amit elmulasztottunk. Gyönyörű idő van. Menjünk ki a szigetre. Ugyebár, nem haragszik, kedves Éva?

S megfogta és megsimogatta az asszony kezét.

Nem — így nem lehet hazudni.

S ha mégis lehet?

Éva a fejét rázta.

— Nem. Ma nincs kedvem. Nem érzem magam jól. Ma itthon maradok.

— Jó. Akkor itthon töltjük az estét. Hiszen nekem elvégre mindegy. Csak magával lehessek...

Éva ránézett. S megint feltolakodott lelkében a kérdés: lehet így tettetni? Ennyire megromlott már ez az ember? Ennyire megrontotta Ella?

Szerezzük meg a bizonyosságot!

Szembe fordult Hernádival.

— Nézze, György. Nekem azt mondták, hogy a tegnapi estét nem a volt bajtársával töltötte. Hanem Ellával volt együtt az Orfeumban.

Elpirul-e erre? Elárulja-e magát?

Igen: elvörösödött. De elvégre — az a harag pirja is lehetett. Hiszen fölháborodva kiáltott föl:

— Ki mondta ezt magának?

— Nem tartozik a dologra. Valaki, aki magukat együtt látta.

— Hát olyan ember pedig nincs a világon.

— De van. Meg is mondom, kicsoda. Elvégre, ha hazudott, viselje a következményeket. Oszkár látta Ellát az Orfeum páholyában egy férfivel. Ha nem tévedett, ön volt az.

— A kölyök tévedett, de azért mégis berágalmazott. Értem — amért nem állok mindig a rendelkezésére, hogy a pénzzavaraiból kisegítsem. A fickóval majd elvégzem a dolgomat, de ez egyelőre nem fontos. Engem az érdekel, hogy ezt a rágalmat ön elhitte neki, Éva?

— Elhittem? Istenem — olyan különös volt az ön magaviselete az utóbbi időben, György! Mindig újabb meg újabb ürügyeket talált ki, hogy elmaradjon a találkozásainkról. Mindig ritkábbak, mindig rövidebbek a látogatásai. Nem ébreszthették-e föl mindezek bennem azt a szörnyű gyanút?

— Milyen gyanút?

Éva lehajtott a fejét s tompán, inkább maga elé mormogta:

— Hogy visszatért ahhoz a nőhöz. És szakítani akar velem.

Pillanatra csönd állott be közöttük.

Ha Éva most föltekint a férfira: akkor igen, akkor mindent kitalál. Most, e pillanatban, Hernádi nem tudta elpalástolni a titkát, most elárulta volna magát Éva előtt. De a következő percben már ura volt ön-

magának. S egyszerre, azoknak a gyors elhatározásával, akik tudják, hogy válságos helyzetükön csak a vakmerőség segíthet: erőszakosan, szinte vadul magához ragadta az asszonyt:

— S te elhitted ezt rólam?

Éva gyöngén birkózott. Ki akarta magát szabadtani az ölelésből — a megvesztegető ölelésből.

— György...

A férfi elengedte. Majd fölkelte. Néhány lépést tett a szobában, összevonta szemöldeit. Mélyen elgondolkozott. A nő figyelte.

Egyszerre megállott előtte.

— Éva. Valamit akarok mondani magának, ami, remélem, minden kételyét eloszlatja. Maga sokszor kérdezte tőlem: mikor tartjuk meg az esküvőnket? Eddig mindig halogattam. Azt vetettem ellene: még nem vagyok rendben a bankkal. A bérlet ügye nem dőlt el egészen. Most hát nem halogatom tovább. Egy héten belül megtartjuk az esküvőnket. Akarja?

S nyult az asszony keze után.

Éva pedig felugrott. Karjai átfonták a férfi nyakát. A száját kereste. A forró, tüzes, hazug, gonosz száját.

Nem is mentek ki a szigetre. Otthon töltötték az estét. A szobalány felszolgált a vacsorát. Pezsgőt is hozzá. S a diadalmasan mosolygó Danae szemeláltára, elbeszélgettek arról, hova mennek nászutra? Ó, mert akkor itt hagyják a tőzsdét, akárhogy is tomboljon a hossz!

— Nem, így nem lehet hazudni, hacagott föl Éva lelkében az édes bizonyosság, amit megszerzett.

Asszony volt, szegény, szerelmes, megcsalt, bolond, boldog asszony.

10.

A Jövendő takarékos és hitelintézet körül pedig nagy dolgok voltak készülöben.

Honnan kicsi szellő, ég vándora, jöttél, — kérde versében a költő, honnan támad a levegő titkos megmozdulása, mely azután zugó viharra hatalmasodik? Így keletkezett az izgalmas, minden kíváncsiságot felcsigázott hír is Zsoldos ur intézetéről. — Pszt! még titok! mondták a lehető legnagyobb képpel, a lehető legfontoskodóbb ábrázattal a beavatottak, akik persze mennél inkább intették az embereket a titoktartásra, annál jobban előmozdították a hír elterjedését. Még nem befejezett tény, még folynak a tárgyalások, de nemsokára befejezést nyernek, nemsokára nyilvánosságra kerül a pénzpiac, az egész közgazdasági élet nevezetes eseménye: a Jövendő egyesülése az ország egyik legnagyobb, legelőkelőbb intézetével. A Jövendő részvényeit a piac e régi kitűnő hírű, megingathatatlan oszlopokra fektetett erősségének részvényeivel fogják becserélni. Zsoldos Benő ur agyában született az a nagyszabású terv, amihez fogható már rég nem foglalkoztatta az üzleti világot. Hiába, csak nem csalódtak azok, akik Zsoldos urat párját ritkító

üzleti lángésznek tartották. Boldogok, akik rábizták magukat és pénzüket! Boldogok, akiket hajójára föl-vett, amely duzzadó vitorláival a Zsoldos ur hagyományos szerencséjének szelétől hajtva, büszkén száguld az aranyhullámokon a mesék kincses szigete felé!

Nagyon természetes, hogy ezekre a hírekre a Jövendő részvényeinek árfolyama se maradt mozdulatlan.

Eleinte csak a beavatottak kezdték vásárolni, csendesen, lopva, hogy zajt ne üssenek, hogy a nagyjövőjű papiros árát föl ne verjék. Majd ha ők biztonságba helyezték zsákmányukat— akkor megindulhat, kirobbanhat a hossz, aminőt nem látott még a Szabadságtéri palota! És Zsoldos urnak mindenfelé, a társadalom mindn részében, a klubokban, a társaságokban, az üzletemberek, a hivatalnokok, a katonatisztek körében az író és művészvilágban, mindenütt voltak emberei, akik félrevonták ismerőseiket: — Tudom, hogy mindig jó barátom voltál, most meg akarom ezt hálálni. Akarsz egy csapásra gazdag ember lenni? Akkor sugok neked valamit: vegyél Jövendőt! De ezt csak neked mondom, — nehogy tovább add! Szenvedhet-e kétséget, hogy az illető, forró kézszerítással fejezván ki köszönetét kitűnő barátjának, sietett megfogadni a jótanácsot? S nem akarta rideg önzéssel magának megtartani azt a bizalmas figyelmeztetést, eszébe jutott neki is valami jó barátja, szegény atyafia, mért ne tenné azt is egész életére boldoggá ezzel a nagyszerű tippel? És a kereskedő, aki a rossz és

egyre rosszabbodó pénz helyett régi, kitűnő papirokba menekült: sietett azokat piacra dobni és fölcserélni a Jövendő részvényeivel. És a hivatalnok, akinek nem volt pénze: adósságot vett a nyakába, csakhogy Jövendőt vásárolhasson. A festőművész, aki életében mindig bohém volt és ha nagyobb összegre tett szert, annak vigan a nyakára hágott, most azt gondolta: a sok könnyelmű ostobaság helyett csinállok valami okos dolgot. Veszek Jövendőt! És az öreg író, aki megette már a kenyeré javát és élete alkonyán riadtan eszmélt rá, hogy kikaparta az agyvelejét és nem tudott vele annyit összeszerezni, hogy legyen egy párnája, amire lehajtsa fáradt, ősz fejét, most ujjongva üdvözölte a szerencsét, amely ime mégis elhozza neki azt, amit nem hozott el semmi munka és semmi tehetség. És a varrólány, aki a szemevilága árán robotolta magának össze éjjelt nappallá tevő szorgalommal a kelengyéjét; a hadiözvegy, aki az uráért egy kis trafikot kapott kárpótlásul; az ügynök, aki térdig koptatta a lábát és szitává szónokolta a tüdejét; a sarki hordár, akinél csillagászati számokkal lehetne kiszámítani, hány emeletet mászott életében, mind, mind a Jövendőben látták a véletlen áldását, a Sors igazságszolgáltatását, minden, minden fáradságuk, küzködésük és nyomoruságuk kárpótlását. Az ifju attól várta a pályája megalapozását, az öreg aggkora gondtalanságát; a beteg a gyógyulását — és a szegény hivatalnok, aki sehonnan, sehonnan nem bírván egy kis pénzt fölhajtani, a rábizott pénz-

tárba nyult: abban reménykedett, hogy biztosan vissza teheti, ha a Jövendő napja fölragyog!

Már akkor szédítő ugrásokkal törtek fölfelé a pénzintézet részvényei. Elérték, meghaladták az értékük tizszeresét, huszszorosát s még egyre újabb emelkedésükre volt kilátás.

Csak az öreg Blum bácsi, a tőzsdeügynöki kar általános tekintélyben álló doyenje, a borotvált, vörösképű óriás, aki állandóan vértódulásban szenvedett, folyton a verítékét törülgette, csak az csóváltatta fejét, meghúzódva délutánonként a törzsasztal mellett, a kávéház zugában:

— Csak azt nem értem én, hogy ha a Jövendő ilyen kitünő papír, közben-közben mért ad el folyton a vezérigazgató ur?

— Hát el is ad?

— El bizony. Ha ilyen drága kincs a papirosa, miért igyekszik attól megszabadulni? Mintha attól tartana, hogy egyszer csak beüt a krach?

No hiszen, letorkolták erre az öreget!

— Micsoda beszéd ez? Hogy lehet valaki ilyen sötéten látó? Hogy lehet ilyen rémhíreket terjeszteni?

— Tudjuk, hogy te magad soha sem játszol a tőzsdén. Harminc éve jársz föl, de soha sem csináltál még egy kötést sem. Megelégszel azzal a kis provizióval, ami a megbízóidtól kijár. De hát azért mért kell neked megrontani a mások örömét, a mások szerencsáját?

Blum bácsi egy szót se szólt. Tovább törülgette

gyöngyöző homlokát lepedőnyi zsebkendőjével. Azután sietett a szerkesztőségbe, ahol mellékfoglalkozás gyanánt a közgazdasági rovatot vezette. Harminc esztendeje immár. És mégis szegény ember maradt. És a feleségének nem volt bundája, mint más tőzsdések és közgazdasági szerkesztők asszonyainak; és még mindig az a korál fülönfüggő volt a fülében, amit az édesanyjától kapott az esküvője napján.

Ilyen csodabogarak is vannak a világon!

11.

— Okvetlen legyen szerencsém azon a szerény kis ünnepségen, nagyságos asszonyom. Nem volna az örömem teljes, ha éppen ön hiányoznék a vendégeim közül.

Zsoldos Benő ur intézte ezt a kérelmet Éva asszonyhoz, meghíván őt ujonnan épült és berendezett svábhegyi villája felavatására.

— Hiszen a nagyságos aszonynak legfőbb része van abban, hogy ezt a kis viskót fölépíthettem.

Igen: Zsoldos Benő ur, a hajdani falusi szövetkezeti könyvelő, fészket rakott magának a pénzvilág többi hatalmasságának nyári birodalmában. A szürke kis veréb saskeselyűvé változott, hát a hegyoldalban rakott fészket. Ezzel igazán tartozott magának, aki ma már szintén a közgazdasági élet vezéreinek sorába emelkedett, — de tartozott intézeti érdekeinek is: ezzel csak a Jövendő hitelét emeli, ha lát-

ják: milyen pompás, tornyos, erkélyes kéjlakra telik az intézet vezérigazgatójának. Elsőrangú építész tervezte a *viskót*, amelynek berendezésében együtt volt mindaz, amit a pénz és az izléstelenség csak összehalmozhat. Zsoldos Benő ur, mikor autója esténként kirepítette a főváros gőzkatlanából, jóleső büszkeséggel szivta szivarrudját a villa terraszán, amíg előtte a kertész szikrázó vizsugarakkal üdítette föl a park rózsaozönét. Csak a felesége járt-kelt aggodalmaskodó sóhajjal a diszes termekben. A derék asszonyosság, a falusi kisgazda lánya, aki nagyuri módjuk csillogásában se tudta magáról levetközni a vidékit. Zsoldos Benő ur már előkelő bankvezér volt, busás jövedelmet élvezett, amikor a felesége még mindig nem engedte meg, hogy kétszobás lakásuknál nagyobbat vegyenek, ahol persze senkit sem fogadhattak, mert hiszen akkor kiderült volna, hogy a vezérigazgató neje — nem tart cselédet. Állandóan rossz sejtelem gyötörte az asszonyt: szeretett volna minél többet megtakarítani, összekuporgatni az esetleg bekövetkező rossz napokra. Ami sikerült is neki — míg most egyszerre hoszu évek zsugorgatásának gyümölcsére rátette a kezét az ura, belevert mindent ebbe a villába! Hogy érezte volna jól magát a süppedő szőnyegek, a cifra aranyrámák között! Hogy forgolódott volna ott-honosan a csillogó vendégsereg közepette, amely a házavatásra a lampionokkal teleaggatott kertben, a tündériesen kivilágított termekben összegyűlt!

Pedig ugyancsak sokan voltak a vendégek. Hatal-

mas pénzemberek, érdemrendekkel megrakott mellü katonák, írók, művészek, még mágnások is! Ujonnan feltűnt nagyságok és régi történelmi nevek. Mit tudott ezekkel *tarsalgást* folytatni a derék asszonyság, aki valamikor tehenet fejt és ma is csak a legolcsóbb regényekről merítette a szellemi táplálékát...

Éva Hernádival érkezett. A házigazda áradozó szivességgel fogadta. Éva csakhamar észrevette a házi-asszony zavarát, ügyetlenségét, esetlenségét. Hozzácsatlakozott és igyekezett a jámbor teremtetést gyámolítani, segíteni.

Hernádi pedig félrevonta a háziurat:

— Hogy állunk igazgató ur?

— Körülbelül háromszáz milliónál tartunk, százados ur.

— Nem gondolja, hogy jó lesz már realizálni?

— Még várhatunk néhány napig. Azt hiszem: akkor éri el a Jövendő a tetőfokát. Akkor aztán szép csöndesen betakarítjuk a termést...

S a két immáron bizalmas üzletbarát forrón kezét szorított egymással...

A legkésőbbben érkező vendég volt Ella.

Természetesen feltűnést keltett, mint rendesen. De ez a feltűnés sohasem volt olyan megokolt, mint most. A primadonna tündöklőbb volt, mint bármikor. A szépsége, az öltözéke szebb, mint bárkié a társaságban. Ezt az urak egyértelműen megállapították. Éva is megállapította, hogy szebb — még nála is sokkal szebb.

Üdvözölték egymást.

— Hogy vagy, kedvesem? Rég nem láttalak, mondta a színésznő.

— Jól, köszönöm.

— Kissé sápadtabb vagy a szokottnál. Csak nem vagy beteg? Illik ez egy boldog menyasszonyhoz, akinek maholnap meg lesz az esküvője?

S elkacagta magát.

— Csak nincs lámpalázad, mint valami fiatal lánynak?

Éva pedig azt akarta neki mondani: — Hogyne volnék sápadt, mikor veled találkozom! Aki ime, úgy állsz elém, mintha mégis, mégis te volnál a diadalmas ellenfél?

Egész lelkében reszketett, amikor a nőt így meglátta. S mikor később észrevette, milyen pillantásokat lopnak egymásra Györggyel! Györgyön még inkább meglátszott a tartózkodás, a titkolózás. De Ella szinte tüntetett vele...

És Éva mást is észrevett.

Egy ékszert. Egy antik brosst a primadonna vállán.

Azt az ékszert Hernádival való sétálgatása közben fedezte föl egy Petőfi-utcai kiragatban. Figyelmeztette rá Györgyöt, milyen ritka remeke az ötvös művészetnek. György meg is ígérte neki, hogy egy jó tőzsdenap után megajándékozza vele. Éva tiltakozott. Nagyon drága. Nem szabad ilyen pazarlást elkövetniök!

Ella is fölfedezte volna az ékszert?

Vagy? ...

Körülötte javában zajlott a jókedv. Nagyban fogyasztották a frissítőket, melyekkel az inasok, szobalányok körüljártak. A kivilágított kertben vígan tereferelő csoportok sétáltak. A fiatalság nem várta be a vacsorát, már is hozzáfogott a shimizéshez. Évának sikerült egy pillanatra a kertben egyedül kapni Ellát. Nem tudta türtőztetni magát. Félrevonta egy lugasba:

— Ella! Hogyan került tehozzád ez az ékszer?

S rámutatott a brossra.

Ella megsimogatta a drágaságot.

— Ugyebár, neked is tetszik? Hát hogy kerülhetett hozzám? Az ékszerésztől.

— Ezt az ékszert György ajándékozta neked.

Igy. Egyszerre. Merészen. Nincs értelme a valóság kerülgetésnek. Szét kell tépnie a fátyolt, amelyet a fejére borítottak.

Ella is a szemébe nézett. Jó. Hát vivjük meg a csatát. Nyiltan, ami eddig titokban folyt.

— És ha György ajándékozta?

— Az én vőlegényem adott ajándékot neked?

— Nos? Talán ő az első vőlegény, — aki ilyesmit cselekszik?

— Nem az első, az igaz. De én nem óhajtok azok közt az asszonyok közt szerepelni, akiknek a vőlegényük, a férjük ajándékokat ad a kedvesének.

Szikrázva villant össze a két asszony szeme a lugas homályában. Modern divatszalonok ruhája volt rajtuk — de azért úgy állottak egymással szemben, mint az ókor asszonyai, akik körmeikkel készek harcra.

kelni az örök versengés tárgyaért: a férfiért.

Ella bólintott: ,

— Helyes. Tehát eljutottunk arra a pontra, ahová úgy is el kellett jutnunk, nekünk, kettőnknek. Amikor le kell számolnunk egymással. Hát mit gondolsz, abban a harcban, amely kettőnk között megindult: megengedhettem én, hogy te légy a győztes? Hogy te elvedd őt tőlem?

— Én vettem el tőled?

— Igenis, te! Te, aki büszkén, nem is oly régen kijelentetted előttem: Én a magam életét akarom élni! Nekem az életben nincs többé szükségem férfira! Már akkor a szemedbe kacagtam: addig tart ez a balgatóg fogadkozásod, amíg nem találsz egy férfira, aki-nek a kedvéért egyszerre a sutba dobod minden nagy-szerű és büszke elvedet! És nyomban találkoztál is ezzel a férfival. Aki pont az enyém volt. S te nem hagytad meg őt nekem.

— A tiéd volt? Azért akartad hát őt elrontani? Azt nevezed te szerelemnek, hogy tönkre akartad tenni? Aminthogy tönkre is tetted s azután alávalón eldobtad!

— S te kegyesen fölemelted — az én eldobott sze-retőmet?

— Igen, fölemeltem. Mert én igazán szerettem. Én meg akartam őt menteni. Talpra akartam állítani. Visszaadni önmagának.

— És magadnak.

— Hát igen. Magamnak. S te, te ezt nem tűrhetted,

ügyebár? Ujra a hálódba kerítettéd, pusztán azért, mert megirigyelted a boldogságomat?

Ellát ez a támadás végképp kihozta a sodrából — mert igaz volt.

— Hát igen. Visszahódítottam. De ne gondold ám, hogy az valami nehéz fáradságomba került. És ne gondold, hogy az az ember boldog lett volna veled! Ha igazán szeret téged: bizony nem sikerült volna tőled oly könnyen eltántoritanom. De nem szeret. Nem is szeretett soha!

— De szeretett! És feleségül akart venni — lihegte a meggyötört asszony, akinek szava csaknem belefuladt a visszatarthatlan, kiáradó könyeibe.

Ella elkacagta magát.

— Feleségül. Az meglehet. Azt megengedem. De akkor is én maradtam volna a kedvese, érted! Mert nem *te* kellesz neki — csak a pénzed!

Főlemelkedett és végignézte az eltiport asszonyt, oly gögösen, oly gonoszul, aminő gonosz csak egy másik, a szerelmesért, a férfiért küzdő asszony tud lenni...

Éva félig aléltan hanyatlott hátra a kerti kanapén. Mintha ökölcsapás érte volna, amely egy percre elkábitotta. De csak egy percre. Akkor ő is felállott. Ő is végig nézte Ellát. A bosszuállás arkangyalának pallosa villan meg úgy, ahogy most az ő szeme.

— És azt hiszed, hogy most már diadalmaskodol? Hogy diadalmaskodtok rajtam? Arra számítottatok, hogy együtt kacagtok a dőre, vak, boldogtalan asszo-

nyon? Aki majd tovább keresi a pénzt, amit ti elköltötök? Ó, nem sikerül ez a számításotok! Én nem harcolok érte tovább, átadom őt neked, de nem a gazdag gavallért, hanem a *koldust*! És akkor majd ő is meg fogja látni, mit ér az a te szerelmed?

A régi volt. Az erős. A megalázhatatlan.

Ebben a pillanatban toppant a lugasba Hernádi.

Egy tekintet meggyőzte, hogy a két nő nem barátságos beszélgetésbe volt merülve egymással. Hol egyikre nézett, hol a másakra.

— Mi az? Mit csinálnak itt? Mindjárt kezdődik a vacsora. Már keresik is önöket...

Ella izgatottságában nem tudott szólni. Éva felelt:

— Sajnálom, a társaság kénytelen lesz engem nélkülözni. Megyek haza.

— De hát miért? Mi történt?

S megint ránézett mindektőlükre. S megint Éva válaszolt:

— Azt majd elmondja a művésznő. Én sietek.

Megfordult és már ment is. Györgyöt megbénította a meglepetés. Most már kitalálhatta, miről folyt a két asszony beszélgetése? Összeszedte magát és Éva után sietett. A nő szinte futva suhant tova a bokrok között, ki az utcára. Ott utolérte, amint éppen beült az autóba, amely őket idehozta.

Hernádi be akart szállni mellé:

— Én is veled megyek.

Az asszony odahajolt hozzá:

— Nem jön. Ne erőszakoskodjék. Botrányt akar

csinálni itt a sofförök előtt? Bocsásson utamra! Még csak arra az egy szivességre kérem, mentsen ki a társaság előtt. Mondja, hogy hirtelen úgy megfájdult a fejem, hogy haza kellett mennem.

S becsapta a kocsi ajtaját és rászólt a sofförre:

— Haza. Gyorsan!

Egy szava se volt több Hernádihoz. Egy pillantása se.

A férfi visszasietett Ellához, akit még a lugasban talált:

— De hát igazán, mi történt köztetek?

— Mi történt? Aminek előbb-utóbb be kellett következnie. Önagysága tisztába jött a helyzettel...

— Elmondtál neki mindent?

— Nem nagyon kellett elmondanom, ugyis kitálalta. Azt hiszed, sokáig lehetett volna titkolni? És én — én nem is akartam titkolni. Attól a gyönyörűségtől nem foszthattam meg magamat, hogy szemébe mondjam: visszavettem tőled azt, akit el akartál rabolni.

Hernádi holtra sáppadt.

Ella még hozzátette:

— Arra azonban figyelmeztetem magát, György, hogy legyen résen: az asszony valamit forral maga ellen! Tönkre akarja tenni! Remélem azonban: volt annyi esze és már gondoskodott magáról... De most igazán ne keltsünk még nagyobb feltűnést. Kérem, vezessen vissza a társasághoz...

Odafönn már csakugyan a pazar vacsorázó asztal-

hoz hívták a vendégeket. Hernádi eleget tett Éva kérésének és kimentette nagyon is angolos távozását. De kimentette magát is. Mennie kell a beteg menyasszonya után.

Pár perc múlva ott állott Éva lakása előtt. Csöngetésére sokáig nem nyitottak neki ajtót. Pedig az utcáról jól látta, hogy Éva hálósobája ablakai még világosak.

Végre megjelent a szobalány.

— A nagyságos asszony beteg. Meghagyta, hogy senkit be ne bocsássak.

— Jelentse kérem, hogy én vagyok itt.

A szobalány huzódzott.

— Nos kérem, menjen!

A lányon látszott, hogy röstelli megmondani, amivel megbízták. Nagynehezen mégis előállott vele:

— A nagyságos asszony meghagyta, hogy éppen a nagyságos urat nem fogadja, ha talán eljönne...

S már be is csattantotta az ajtózárt a látogató arca előtt.

György első gondolata az volt, hogy neki veti vállát az ajtónak és beront. Aztán mégis meggondolta a dolgot és megfordult. Lassan haladt a lépcsőkön lefelé. Lefelé. Érezte, hogy a játszmát elvesztette.

12.

A vezéigazgató ur nyaralójában kora reggel hallgatott el a muzsika: fölváltotta odakünn a fák, bokrok

csiripelő, füttyürésző zenekara. Akkor oszlottak el a vendégek, a legkellemesebben eltöltött éjszaka emlékével és kábulatával. Zsoldos ur sietett ágyba bujni: pár órát még aludni akart, hogy tiszta fővel léphessen a csatatérre. Hiszen ma lesz a döntő ütközet a tőzsdén! Ma fölhajtják a Jövendőt az elérhető legmagasabb fokra. S akkor ügyesen, bölcsen vissza kell vonulni, biztonságba helyezve a prédát. Amivel meg lehet elégedve. Megérte a fáradságot, amit erre a manőverre fordítottak. Csakugy rajzottak agyában a számok: a nyereség milliói. Amiért aztán nem is jött szemére egy pillanatra sem az álom. Alig reggelizett, valamit, bárhogy kínálta is a felesége. Alljon elő az autó! Siessünk!

Először is benézett a bankba s átfutotta a reggeli lapokat... Semmi nyugtalanító hír: a tőzsdei tudósítások további szilárdulást jósoltak. Nem is lehet máskép. A korona tegnap újra esett. De mégis, egy közlemény kellemetlenül tünt föl a bankárnak. A képviselőház mai ülésén a pénzügyminiszter nyilatkozni fog a pénzügyi helyzetről, amit a korona folytonos zuhanása idéz elő. Vajjon mi mondani valója van erről a miniszternek? Mit tehet ez ellen a kormány? Olyan intézkedéseket tervez, amelyek megállítják a hosszt? Nem fogja idegesíteni a tőzsdét már előre ennek a nyilatkoztnak, ezeknek az intézkedéseknek a pusztá hire is? A tőzsde érzékenyebb, mint a bolometer, amely kilométerekre megérzi a gyertya lángját!

Megtette a legszükségesebb rendelkezéseket, szivarra gyújtott s újra bevetette magát az autóba.

A tőzsdére!

A Szabadság-tér hatalmas épülte körül már akkor nem mindennapi elevenség volt. Autó az autó után robogott a széles lépcső elé: valóságos népvándorlás indult fölfelé, a tőzsdések, bankbizományosok serege, akik most oly rendkívüli módon megsokszorosodtak. Hiszen az egész városban egymásután nyílt a tömerek üzlet, amely mind a szabadságtéri oszlopos palotából táplálkozott — jobban mondva, mint azt táplálta, az áldozatokkal telhetetlen bálványt. Kávéházak helyiségeibe bankok telepedtek, fényűzően, káprázattartóan berendezkedve, csalogatva a közönséget felírásaikkal: Tőzsdei megbízások elfogadtatnak. Koszt-pénzek kihelyezése a legelőnyösebben! Csakugy tödultak erre az egyedül üdvözítő pályára a volt katonatisztek, nyugalmazott vagy elbocsájtott tisztviselők, tanárok, ügyvédek, kezdő és végzett emberek s különösen a szélhámosok, a modern rablólovagok, a lelketlen fosztogatók óriás sokasága, akiknek kétes a multjuk s egész bizonyos a jövődjük: a fogház ... Ez a társaság áradt föl most a hatalmas csarnokba, Budapestnek ez idő szerint mindeneken uralkodó központjába, egymást vigan üdvözölve, hangosan beszélgetve, hevesen gesztikulálva, türelmetlenül, izgatottan, lázasan, vigan, hetykén, szívük mélyén a lappangó, gyötrelmes aggodalommal: mit hoz a ma? Mert ma különösen benne volt a levegőben, ami a tőzsde nagy nap-

jain oly csodálatosan érzik: a rendkívüli események láza.

— Jó reggelt, Blum bácsi! — köszöntötte hangosan a vezérigazgató az öreg urat, aki az általános izgatottságban a legközönyösebb nyugalommal ballagott föl a nyári verőfénnel elöntött lépcsőn. Mi jó ujság, szerkesztő ur?

— Alázatos szolgálja a vezérigazgató urnak, — bólogatott az öreg ur, akinek már most is bazsarózsává volt gyuladva az arca. Nem tudok biz én semmit.

— Nem hallotta, mit fog mondani a pénzügyminiszter?

— Nem szivárgott ki róla semmi. Majd meghalljuk.

Ez egészen lecsillapította Zsoldos ur idegeit... Blum bácsi a legelőkelőbb, legjobban értesült lap dolgozó társa. Ő csak tudna róla, ha valami volna készülöben?

A jeladó csengettyü megszólalt. Az elkésettek egymás hegyén-hátán rohantak be a terembe, amelyben már akkor szinte életveszedelmes volt a tolongás. A piacok körül óriási tömeg. A sokaságból legsűrűbben hangzott a favorit neve: a Jövendő! A start kitűnő volt. A papir a tegnapi legmagasabb árfolyamán indult: ötvenezren. Csakhamar föl is verték ötvenket-tőre, ötvenháromra, ötvenötre.

— Eléri a hatvanat, gondolta repeső szívvvel Zsoldos ur, ájtatosan felfohászkodva szívében a Szerencse istenasszonyához.

Ekkor egy falreszkettető hang belebömbölte a zugó hangzavarba:

— Adok Jövendőt nagyvenezerért!

Zsoldos ur úgy érezte, mintha főbe ütötték volna. A hang irányába nézett s megpillantotta Blum bácsi óriás termetét. Az öreg jegyzőkönyvét magasra lobogtatva kiabálta:

— Adok Jövendőt negyvenért!

Ha bomba csapott volna le a tömegbe, nem tehetett volna riasztóbb hatást. Mi ez? Micsoda váratlan, gonosz betörés? Mindenki megrohanta a vekmerő kontreminőrt. Kavargó vad örvény keletkezett körülötte. Természetes, hogy a kínálatot Zsoldos emberei azonnal felvették. De az öreg Blum rendületlenül adott és adott tovább. Az arca rákvörös volt már a gőzfürdői hőségtől. Attól lehetett tartani, hogy nyomban megüti a guta. Bivalynyakán hajókötéllé dagadtak az erek, úgy ordította:

— Adok Jövendőt harmincötért!

— Ez az ember megőrült! kiabálta Zsoldos ur, aki közelebb volt hozzá, hogy szédülve roskadjon össze, mint Blum bácsi, az orvtámadó, a titokzatos kontremin ügynöke. És most már csak a Jövendő ügynökei voltak azok, akik vették a papirost. Mintahogy az árvíz fenyegette helyiség lakosai kétségbeesett igyekezettel dolgoznak a töltésen, amelyet itt is, ott is beszakít az ostromló, zavaros, szennyes özön, hordják a földet, fonják a rőzsét, tömik a réseket: úgy vetették neki magukat a Jövendő emberei, hogy az áradatot vissza-

tartsák, a zuhanást megakadályozzák. De mindjobban látszott, hogy a küzdelem hiába való. Azok, akik még tegnap, még ma reggel is javában versengtek, verekedtek a Jövendő részvényeiért; s boldog volt, aki egy-egy kötést kaphatott: most megdőbbenve iparkodott azon tuladni. Az eladók táborá kerekedett felül. Itt valami baj történt a Jövendő körül, amit csak Blum bácsi tud — gondolta mindenki. Mint aki véletlenül tüzes vasat kap a kezébe s ijedten dobja azt el: úgy hajigálták, dobták a piacra tömegestül a papirost. Most már csak az a kiáltás hangzott a teremben: Adok Jövendőt! . . .

És ekkor — ekkor még más valami is segítségére sietett a kontreminek. Mint mikor az árvíz ellen védekezőknek új ellenségük támad s nemcsak a duzzadó folyam ellen kell küzdeniök, de egyszerre föltámad az éjszakában az orkán, föllázítja a renyhe, lomha, sötét víztömeget, dühös hullámsárkányokat zudit a töltésnek, s a vihar egyre hangosabban zug és üvölt, a vészharang síkolt és minden réme kiszabadul a halálveszedelem éjszakájának: ilyen lett egyszerre a fenekestől felfordult terem. Egy hír volt az a szél-roham, amely a tőzsdeépületbe belesüvöltött. A miniszter kijelentette, hogy energikus intézkedésekkel utját állja a korona romlásának. Véget vet annak a féktelen, erkölcsstelen garázdálkodásnak, ami a tőzsdén tombol!

S ez a hír egyszerre eltépte a kötelékeit a szörnyetegeknek, ami ilyenkor pusztítva szokott végigszá-

guldani a piacon és nem hagy maga után, csak romokat és halottakat, akár csak a rengeteg tövestől kicsavaró, falvakat a földszinéről eltörlő, a kikötő hajóit láncaikról letépő, zátonyhoz paskoló tornadó. Halál-sáppadt és vérvörös és szederjes arcok mindenfelé, amelyeken az elkárhozottak kinja vonaglik. Levegőben hadonászó karok, mint mikor a fuldokló kapkod segítségért. És fülsiketítő, vad, tébolyodott hangzavar, magukat rekedtté ordító torkok végső erőlködése — mintha a furiák korbácsa ostorozná a kavargó, szinte alaktalan hustömeggé változott sokaságot! A tőzsde legszörnyűbb fekete napjaira emlékeztető kép! Apokaliptikus jelenetek, amiket a földrengés okoz a Pénz palotájában, amikor az minden eresztékeiben ropog és eltemetéssel fenyeget mindenkit. Háromszor is föl kellett függeszteni a Jövendő jegyzését, hogy a zuhanást némileg is föltartsák. S a pánik a többi papirra is átterjedt, mint ahogy a gyulékony anyag után a kevésbé gyulékony is tüzet fog. Egymásután hanyatlottak, hanyathomlok estek a még legszilárdabb értékek is . . . A Dies irae volt ez!

S a rémület nem is maradt a tőzsdeépület falai között. A telefon a vészhirot városszerte szétröpítette. Délfelé jönnek a bankbizományosokhoz a felek, tudakozódni: mi hír a Szabadság-térről? Mennyi nyereséget vághatunk ma zsebre? Mostanában csupa ilyen hírekhez voltak szokva, ragyogó arcok ragyogó arcoknak adták tovább a nagyszerű ujságot: az irányzat szilárd! A hossz egyre tart! Egyes értékek ugrássze-

rüen emelkednek! El sem akarták most már hinni a váratlan, hihetetlen fordulatot. Minden bank, minden bizományos boltocska zugott, mint a megbolygatott méhkas. Délben már az egész Budapest tudta a veszedelmet, megrázkódott az egész nagyváros alatt a talaj. Hogy összedőlnek a kártyavárak! Hogy akik dús-gazdagnak álmodták magukat: föl kell ébredniök a legridegebb valóságra: a nyomoruságra. Mint, amikor a hajósok azt hiszik, hogy egy szigeten kötnek ki és tanyát ütnek rajta s egyszerre megrázkódik és a víz alá merül a vizen sütkérező halóriás — s a csalódottak, a képzelet balgatag, szerencsétlen áldozatai ott evickélnek, ott fuldoklanak a vízben. A tőzsdének és a tőzsdéből élő Budapestnek emlékezetes, keserves gyásznapja volt ez a nap!

Záratkor huszezer koronán állott meg a Jövendő.

13.

Délután Zsoldos ur fölkereste Évát.

Inkább halott volt, mint eleven. Alig állott a lábán. Tántorogva botlott be a szalonba s belezuhant egy karszékbé. Egészen belesüppedt, egészen elveszett benne. A különben is apró emberke akkora volt, mint egy kis gyerek. Mint aki sorvasztó, nehéz betegségben szenved s halálos ágyán úgy lesóványodik, úgy összezsugorodik, hogy csak egy vézna csontváz marad belőle.

Sokáig szóhoz se tudott jutni. Végre felnyögött:

— Nagyságos asszony persze tudja már, mi történt?

— Hogyne tudnám!

— Tudja, hogy nagyságos asszony is tönkre ment? Éva csöndesen igent intett.

— Tudom.

— És hogy minden üzletfelünk tönkre van téve? Hernádi barátunk is mindenét elvesztette?

Éva erre is bólintott.

— És a Jövendőt is alajpában megrázta ez a föld-rengés?! A tervezett tranzakcióból most már persze szó sem lehet. Sőt a Pénzügyintézeti Központhoz kell folyamodnunk, hogy állítsa talpra az intézetet, — ha ugyan tudja.

S mélyen leesett a feje a mellére.

— Én pedig mehetek vissza könyvelőnek a régi falumba.

És arra gondolt, hogy esetleg még rosszabb sors vár rá. Hogy még ez a kedvezőbb eset. Még sokkal nagyobb baj is érheti. De ezt még magának is alig merte bevallani...

Éva mindezt tudta.

A vezérigazgató egyszerre felugrott. Dűhtől szikrázott a szeme:

— Csak tudnám, ki volt az az örült, ki volt az a gonosztevő, aki ezt a betőrést rendezte? De az öreg Blumból nem lehet semmit kivenni.

Éva erre is csak hallgatott. Pedig ő nagyon jól tudta: ki volt?

Zsoldos ur aztán távozott, minden vigasztalás nélkül. Itt még a tőzsde Üdvöskéje se tudott segíteni többé. Leszédelgett az emeletről s egyedül hagyta az asszonyt, aki némán állot csukott erkélye ablakánál. Az ablakból kilehetett látni az Andrássy-utrá. Mintha még az utca képén is meglátszott volna a veszedelem. Mintha még Budapest uri, fényűző életének ez az ütőere se lett volna oly eleven, mint egyébkor. Mintha gyászindulókat bugnának az autótülkök.

Nagy temetés van Budapesten! A tőzsde halottainak temetése.

A telefon csengője riasztotta föl. Odasietett és fölemelte a kagylót.

Blum bácsi beszélt. Jelentést tett neki az eseményekről. Éva asszony megdicsérte az öreget:

— Nagyon ügyesen csinálta, Blum bácsi!

S azzal visszatért az ablakba. Leeresztette a függönyt. Nem bírta már a lehanyatló félben levő nap fényét sem elviselni. Belemélyedt egy karosszékbe és lüktető homlokát kék eres finom fehér ujjaira hajtotta.

Amit akart: végrehajtotta.

Koldusszegényen adja át szerelmesét vetélytársának.

Most majd meglátja: meddig tart, mit ér annak a nőnek a szerelme?

14.

S a lavina megindult s gurult, gurult lefelé, mindig

rohamosabban, mindig szélesebben, maga alá gyűrve irtóvalóanul mindent. amit útjában talált.

A Jövendő valóban segítségért folyamodott. Megkezdődött az intézetben az a lázas munka, a vizsgálat, a rovincsolás, ami rndesen akkor veszi kezdetét, amikor már késő. Az egész intézet alapjait korhadtnak találták. Minden vállalata, Zsoldos ur minden alapítása veszteséggel járt. Hullaszag áradt az egész óriás épületből — s még más gonoszabb illat is, amin úgy fölháborodnak s voltaképpen olyan szívesen élveznek az emberek.

Zugva kavargott a botrány örvénye s felszínre köpött büzlő, fertőzött torkából egy-egy nevet, egy-egy köztiszteletben álló, közéleti nagyság nevét.

Hernádi ezeket a napokat lakásán bezárkózva töltötte. Gergelynek kiadta a parancsot: nem fogad senkit. Fölösleges volt a parancs. Ugy sem jött hozzá senki látogatóba. Ki is kereste volna föl? Tönkremenésének híre egyszerre elterjedt. Vannak az embernek ilyenkor barátai? Ella? Őt nem is várta. Évával — igen Évával szeretett volna beszélni. Még egyszer. Bemutatkozni előtte:

— Itt vagyok, gyönyörködj a művedben!

Mert hiszen jól tudta, ki idézte elő a fekete szombatot a tőzsdén. Rettenetes bosszút állott rajta az asszony. Föl tudta őt emelni a porból — és vissza tudta sujtani a porba...

Egy reggel éles csöngetés hangzott be az előszobá-

ból Hernádihoz, aki előtte való este ágyba sem feküdt, ott virradt meg a hencserén, ahol csak reggel felé nyomta el a végkimerülés.

Nagybátyja látogatta meg, az államtitkár.

A magas, szikár, ritka pofaszakállas uri ember fehérebb volt a falnál. Hosszu ferencjózsef-kabátja úgy lógott rajta, mint gyászlobogó a nyelén. Csakugy reszketett az izgatottságtól.

Hernádi felugrott a hencserről.

— Mi baj, Kálmán bácsi?

És odagördített neki egy karosszéket. Az államtitkár beleroskadtt.

— A lapok, dadogta: a lapok...

— Mi van a lapokkal?...

— Tele vannak a Jövendő botrányával. Széltében kiteregették az egészet. Hogy mi mindent derített ki a vizsgálat az intézet könyveiből és a kihallgatott tisztviselők vallomásaiból. A bérlet ügyét is piszkálják. Emlegetik azt a magas állami tisztviselőt is, akinek az ügy a kezében volt. Ha nem is irták még ki a nevemet, de oly világosan körülírják, hogy mindenki ráismerhet...

És suttozva tette hozzá:

— Rettenetes...

Ez a hír Györgyöt is kihozta a sodrából. Hogy ezt a szegény embert is magával rántja...

— Nem azért jöttem hozzád, folytatta az öreg ur, hogy szemrehányásokat tegyek neked. Elvégre —

nekem kellett volna erősebbnek lennem. Ellene kellett volna állanom a kisértésnek. De hát Istenem — ötven millió oly nagy pénz! S nekem oly égető szükségem volt rá. A fiam, a semmirekellő, megint adósságot csinált. S ki kellett házasítanom a lányomat. Nem volt hozzá egy fillérem se! Hiszen tudod: minden megta-
karított pénzecskémet hadikölcsönbe fektettem. Már úgy volt, hogy szegény Zsuzsika lemond a vőlegényéről. Inkább fölbontjuk az eljegyzést. Azt mondjuk: mást gondoltunk. Mert hiszen rösteltük neki bevallani az igazat, hogy sehogy sem bírjuk azt a kis pénzt összszeteremteni, ami a legszükségesebbre kell. Hogy még egy pár rongyos butordarabot se tud adni a méltóságos kisasszonnyal az államtitkár ur! ...

Hernádi elborult arccal hallgatta.

—Szegény kis lányom, mennyit sirt titokban. Hiszen úgy szereti azt a fiut! Akkor jöttél te s hoztad az ötven milliót ... S nekem nem volt elég erőm, hogy azt visszautasítsam. A leányomra gondoltam. Istenem, milyen boldog volt az esküvőjén! S szegény édesanyja is, hogy örült! Persze nekik sejtelmük se volt róla, honnan teremtettem elő a pénzt. Azt mondtam nekik, hogy a rokonaimtól kaptam. Mit fognak most szólni, ha megtudják ...

Elhallgatott. Némán, kinosan tördelte csontos, sovány kezeit, amelyeken az érelmeszesedéstől kida-
gadtak az erek.

Majd ismét fölnézett Hernádira:

— Tudod, hogy a miniszterhez interpellációt akar-

nak intézni ebben az ügyben? A miniszter vizsgálatot fog indítani. Engem el fog ejteni. Én el vagyok veszve. El vagyok veszve . . .

És csaknem sirt a szegény, összetört, koravén ember.

Hernádi könyvszekrényéhez támaszkodva állott előtte. Homloka sötét ráncokba vonult. Idegesen babrált vékony, finom óraláncával. Mély csönd volt a szobában, idegpattantó, kinos csönd. A bezárt ablakokon át tompán szűrődött be az utcai élet zaja, amelyet egy-egy végig süvöltő villamos, mint az éles kés, hasított át. De egyszerre — egyszerre Hernádi arca kiderült. Mintha valami mentőgondolat jutott volna az eszébe.

Odalépett az államtitkárhoz.

— Ne tarts semmitől, Kálmán bátyám. Nem lesz semmi bajod.

Az öreg ur fölemelte a fejét.

— Nem lesz semmi bajom? Hogy érted ezt? Tudnál valahogy segíteni rajtam?

Hernádi bólintott:

— Tudok. Eredj csak nyugodtan haza.

— De mondd hát: mit akarsz tenni? Hogy akarsz rajtam segíteni?

— Azt majd megtudod. Ismétlem, ne tarts semmitől.

Az államtitkár szerette volna még tovább is faggatni. De Hernádi sürgette: hagyja magára. Hát ment. De őszintén szólva: nem egészen megnyugodva, meg-

vigasztalódva. El sem tudta képzelni: hogy segíthet rajta az öccse? De mikor olyan szilárd, meggyőződésszerűen beszélt, mint aki teljesen biztos a dolgában!?

Hernádi pedig, az államtitkár távozása után, becsengette inasát:

— Gergely. Ha valaki keresni találna, senki számára nem vagyok itthon. Érted? Senki számára.

Azzal leült íróasztalához és levélírásba fogott.

Az esti lapok már hozták a szenzációs eset hírét. Hernádi György, a budapesti előkelő társaság ismert alakja, a világháború többszörösen kitüntetett hőse, agyonlőtte magát.

15.

A kaszinónak mozgalmas, izgatott estéje volt. A tágas, fényüzéses termekben, ahol az a jelszó, hogy semmin sem szabad csodálkozni, semmin se szabad izgulni és főleg semmiből sem szabad lármát ütni: össze jöttek az urak, Hernádi ismerőseit, volt kártyapartnerei és csoportokba verődve beszéltek az eset részleteiről,

Két levelet hagyott hátra az öngyilkos, amelyek közül egyik menyasszonyához, a másik a földmivelésiügyi miniszterhez volt címezve. Ebben a levélben megírta, hogy a birtokbérlet ügyében teljesen ártatlanul éri a gyanu nagybátyját, az államtitkárt. Igaz, hogy ő ötven milliót kapott a Jövendőtlől az államtitkár meg-

vesztegetésére. De ebből a pénzből egy fillért nem adott át nagybátyjának. Nem is beszélt vele ez ügyben. Az államtitkár tiszta lelkiismerete, legjobb belátása szerint intézte el a bérlet dolgát. Ő az egész pénzt megtartotta magának és elvesztette a tőzsdén. Megpecsételi e vallomása hitelességét a halálával.

A kaszinóban sokat beszéltek a levélről.

— Lehet, hogy csakugyan így áll a dolog. Lehet, hogy nem. Egy azonban bizonyos: Hernádi gavallérosan cselekedett. Aminthogy átkozottul hazard és könnyelmű fickó volt, de gavallér volt egész életében. És ha levelében nem is mondott igazat: de abban kételkedni még sem szabad. Kálmán bácsinak legfőlebb nyugalomba kell vonulnia, de a szégyent legalább a világ előtt elkerülheti. A miniszter is örülhet a dolognak: nem érheti a miniszteriumot a panama vádja. Hernádi mindenesetre, igen ügyesen intézte el az ügyet...

Azután másra fordult a beszélgetés. Az uszó bajnokra, aki rekordot javított a mai versenyen...

16.

Este volt.

Éva lakásán, a cselédszobában, Adél, a szobalány, álmélkodva sugott össze a szakácsnővel:

— Csodálatos! Még csak nem is sirt, amikor a hirt az újságban olvasta. Én vittem be neki: szentül meg-

voltam győződve, hogy menten elájul. Igaz, hogy fehérebb lett a falnál, — de egy könnyet se ejtett, Rozi néni, egy könnyet se! Mikor agyonlőtte magát a vőlegénye! Ámbár hiszen szakítottak egymással. De mégis — hogy így pusztította el magát az a gyönyörű ember!

Ő bizony sirt, az érzékeny szivü, jó lélek, aki még az idegen emberek tragédiáit is megsiratta, amikor az ujságban olvasta.

Nem, Évának egy könnycsepp sem csillant meg a szemében. Egyetlen könnycsepp sem, nem hogy kitört volna belőle a megváltó sirás, amiben kiáradhatott, megenyhülhetett volna a szive...

Mozdulatlanul feküdt a divánján. És csupa vér volt az ajka, ahogy összeharapdálta.

Mellette feküdt a levél. Minduntalan fölemelte. Ujra — meg újra elolvasta, pedig már minden szavát tudta. Mintha újra, meg újra szívébe akarná döfni a tört. Hadd fájjon a seb minél jobban, minél jobban.

„Remélem nem okozok magának fájdalmat ezzel a cselekedetemmel.

Hiszen a maga számára meghaltam én már akkor, amikor eltaszított magától.

Kérem: ne gondolja, hogy ez szemrehányás akar lenni! Hiszen maga nem cselekedhetett másképpen, azután a hitványság után, amit magával szemben elkövettem.

Maga talpra akart engem állítani. Egy uj étellel akart megajándékozni. De engem vissza rántott a

mult. A mult, amely abban a nőben volt számomra megestesülve. Az a szerencsétlen szenvedély, ami ahhoz a nőhöz fűzött. Nem tudtam abba a tisztább, szebb életbe menekülni, amivel maga megkínált.

Ne higgye, hogyha magát nem hozza utamba a végzet, ha végkép szegénységbe jutok, az talán kicserélt volna, új emberré tett volna! Nem, nem! Ne érezzen ezért önvádat. Én nem birtam volna azt a megváltó szegénységet vállalni!

Veszendő, halálra ítélt tipusa pusztul el bennem annak a nemzedéknek, annak az egész kornak, amelynek el is kell pusztulnia és átengednie a teret azoknak, akiknek elég erejük van arra, hogy állják a harcot, ami a nagy világfelfordulás után az emberekre vár.

Mert hősök voltunk mi a háboruban — de talán nagyobb hősök azok, akik ezt a harcot vállalják!

Engem a Végzetem ítélt halálra. Én csak végrehajtottam a halálos ítéletet. Aki csak hitványul tudott élni: tudjon szépen és derekasan meghalni.

És most, amikor végig pereg előttem az egész életem, csak az a rövid kis része tűnik fel előttem szépnek, drágának, amit magával töltöttem. Ugy érzem, hogy csak azért a rövid időért volt érdemes élni. Higgye el nekem, hogy ezt őszintén így érzem. Ezt az időt köszönöm magának Éva — s kérem, hogy ezért az őszinte érzésért bocsásson meg nekem...

Olvasta a levelet s azután szinte öntudatlanul gör-

csösen gyürte össze — mint ahogy görcsös, kegyetlen, embernek szinte elviselhetetlen fájdalom szoritotta össze a szívét, azt a büszke, gőgös, lázadó szívét, amelyet porrá taposott most a bosszuálló sors.

Ne érezzen önvádat? Erre kérte levelében Hernádi. De igen: élesen hasított a szívébe a szemrehányás, hogy ő rontotta meg a férfit. Ki akarta gyógyítani az életunalmából. És méreggel gyógyította. Pénzzel, pénzzel, amelynek a mindenható, csodatevő hatalmára építette ő is a saját életét s amiben oly rettenetesen csalódnia kellett neki is.

A mélységes, ijesztő csöndet, amely körülvette, egyszerre fölriasztotta a telefon.

Gépiesen ment az asztalkához és vette fel a kagylót:

— Ki az? *Országos Széchényi Könyvtár*

Az öreg Blum bácsi jelentkezett. Részvétét fejezte ki az öreg ur és bocsánatot kért, hogy most háborgatja. De kötelességének tartja még ez órában is egy fenyegető veszedelemre figyelmeztetni.

Mi veszedelem fenyegetheti még?

— Hallotta, nagyságos asszony, hogy a Jövendőt talpra állítják? Zsoldos urnak ugyan csufosan ki kell vonulnia az intézetből, de örüljön, hogy még így is, nagyobb baj nélkül menekülhet. A Jövendő részvényei ellenben erre a hirre egyszerre kiugrottak. Siesen a nagyságos asszony, fedezze magát. Már is drágábban vehetjük vissza azt, amit legnagyobb részt eladtunk. Mentse meg, ami még menthető!

Ha tudott volna is, akart volna-e még valamit megmenteni az asszony?

Megköszönte szépen Blum bácsi szolgálatkészségét. És nem adott neki semmi újabb megbízást.

Sámson jutott az eszébe, a Biblia vak Sámsonja, akit palotájukba vivének a diadalt ülő, ujjongó filiszteusok, hogy bohócként játszanék előttük. S az erejétől megfosztott rab óriás felfohászcodék: — Uram, add vissza erőimet, hogy megbosszulhassam magamat elienségeimen! S neki veté karjait a két oszlopnak, amelyen a tető nyugszik vala s romba döntötte a palotát, amely eltemette a csufolódókat — mit bánta, hogy azokkal együtt őt magát is . . .

17.

És volt rá ereje, hogy elmenjen a temetésre. Csak Ella, a művésznő nem lehetett azon jelen. A primadonnát már a Majestic, az Amerikába induló oceánjáró földézetén érte a hír. Brown ur ugyanis újabb fontolóra vevén a dolgot, lemondott a szülőhazájában való megtelepedés tervéről. Elhatározta, hogy folytatja régi mesterségét Hollywoodban. Hajóra szállott tehát ifju nejével, — de magával vitte a primadonnát is, akivel első filmjének rendkívüli sikere volt. Jónak látta tehát a művésznőt, igen előnyös föltételekkel, vállalata számára továbbra is lekötni. Steiger mama pedig meggyőzte a leányát arról, hogy ezt nem is veheti tőle rossz néven. Elvégre okos asszony csak helyeselheti, ha férje, az ügyes, bölcs üzletember, nem hanyagolja el az érdekeit. . .

SAS EDE

A JUBILEUM ELMARAD

ELBESZÉLÉSEK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1926

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVALLALATA

IV., VÁCI-UTCA 78.

Katalin

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ RÉSZ

I.

Az estélyt a külügyminisztérium egy magasrangú tisztviselője adta, külföldi vendégek tiszteletére. Nagy és fényes társaság hullámozott a tündöklően ki-
világított termek során végig s éjfél tájt megkezdődött és tobzódó kedvvel viharzott a tánc. A mulatságban résztvett Katalin is, akit most is, mint rendesen, udvarlóinak, rajongóinak sokasága vett körül, — a gavallérok tolongva, vetekedve, szinte élet-halál harcot vívtak egy-egy fordulójáért. A szép fiatal asszony azonban — Tahy Kálmánnak, a földművelési minisztérium tanácsosának felesége — most nem élvezte oly örömmel a sikerét, mint máskor, amikor úgy kivirult, úgy föllobogott a bókók levegőjében, mint az oxigénbe tett parázs. Nem is hallotta udvarlóit, akik elragadtatva esküdöztek, hogy ma este szebb, mint valaha; szinte gépiesen simult a táncosai karjába, holott máskor egész lelkével belevetette magát a táncszenvedély árába. Valami titkos, belső izgatottság ejtette rabul; valami elvonta a körülötte kavargó,

színes, tündöklő világtól, amelynek zaja oly kábitóan, oly bántóan zugott ma körülötte, hogy megfájdult belé a feje.

A társaság még hajnal felé sem oszlott szét, sőt akkor még forróbb, kicsapongóbb volt a hangulat. Katalinnak akkor sikerült észrevétlenül kiosonnia a táncteremből; úgy suhant szobáról-szobára, amelyek sarkaiban egy-egy különvált, kisebb csoport élte az éjszaka gyönyörűségeit, iddogálók, kártyázók, egy-egy tüzelő arcú leányt, asszonyt körülvevő gavallérok csoportja. Végre egy mellékszobából nyíló erkélyen megtalálta, akit keresett. Az erkély alatt, a kertben, az izzó nyári nap után elalélva aludtak a virágok és illatuk oly erős volt, mintha a szerelem mámorának és kábulatának álmát aludnák. Az erkély sarkában egy fiatal férfi ült, kemény ingmelle kifehérlett a sötétből, sovány, sápadt, vértelen arcát néha-néha világította meg a cigarettája tüze, amikor egyet-egyet szívott rajta. Mellette kiürített pezsgőspalackok, — akkor is éppen fölhajtott egy pohárral, amikor Katalin az erkélyre kilépett.

— Hová bujik maga, Elek? Az egész éjszaka alig volt kapható egy szóra.

A fiatalember meglepetve fordította oda a fejét:

— Nélkülem sem unatkozott, Katalin. Voltak, akik szórakoztatták...

— Csak nem akarja a mellőzöttet, a sértődöttet játszani? Velem szemben, maga? Velem szemben — te? Mintha nem tudnád, hogy azok mind csak bábok

számomra, bábok, amelyekkel, sajnos, együtt kell játszani a komédiát. Amiben magam is olyan vagyok, mint egy élettelen báb... Tudod, hogy ezen a bál éjszakán is, mint mindig, amikor társaságban vagyunk, — voltaképpen csak veled voltam. Ma is csak téged kísértelek figyelemmel. És elrémülve láttam...

— Mit láttál?

— Hogy úgy viseled magadat, mint aki vesztét érzi, amint mondani szokás. Sohasem láttalak ilyen tuláradóan jókedvűnek. Soha se udvaroltál még ily tüzzel a nőknek... Ó, ez nem tett engem féltékenyvé. Tudom, hogy ez nem azt jelenti, hogy elpártoltál tőlem — hozzájuk. Ezt egyszerűen lehetetlenségnek tartom. Más gondolat az, ami megijesztett, amikor így láttalak. És ittál is. Ittál, mint azok, akiknek a legnagyobb gyönyörűségük az ital, holott te egyáltalában nem szoktál inni.

— Hátha eddig csak elrejtettem ezt a szenvedélyemet s most egyszerre kitört rajtam?

Katalin nem felelt. Odaült a férfi mellé, aki ismét pohara után nyult, hogy a maradékot is kihörpintse belőle. A fiatal nő rátette kezét a kezére. A férfi öszerezett az érintésre s hirtelen magához kapta az asszonyt és a szájára nyomta a száját, vad, vérszívó, hosszú, végeszakadhatlan csókra...

A nő vetett véget az ölelésnek. Nem a gyönyör szédülete fogta el, de kerekre tágult, rémült szemmel meredt a férfira:

— Kálmán! Ez a csók olyan volt, — mintha bucsu-

csók akart volna lenni...

A fiatalember zavarba jött.

— Kérlek, Katalin... Mi jut az eszedbe?

A nő közel simult hozzá:

— Barátom, ne titkolózz előttem tovább. Neked valami nagy bajod van. S én tudom is, hogy micsoda. Hallottam. Hiszen arról sugdolóznak az egész társaságban. Hogy óriási veszteségeid voltak a tőzsdén...

— Nos és?...

— Olyan veszteségeid, amelyek miatt kinos adóságokba is keveredtél. És mégsem tudtad az ügyeidet rendezni. És rád, a te társadalmi helyzetedre, ez végzetes dolog. Emiatt vagy úgy elkeseredve. Halálra keseredve. S engem megdöbbsent a gondolat, hogy kétségbeesésedben valami végzetes örülségre szánod el magadat...

A férfi pillanatig fejét mellére horgasztva gondolkozott. Aztán egyszerre ránézett az asszonyra:

— És ha úgy volna? Magad is azt mondd, hogy a dolog rám nézve végzetes. Hátha nincs más választásom?

Katalin alig bírta elfojtani, hogy hangos sikoltásban ne törjön ki belőle a rémület:

— Elek!

A fiatal férfi megölelte. Megsimogatta. Iparkodott lecsillapítani.

— Katalin! Katókám! Nyugodj meg. Térj vissza szépen a társaságba, míg nem tűnik föl a távolléted. S azután eredj szépen az uraddal haza.

— És te?

— Én? ... Hát majd én is szépen hazamegyek.

Katalin minden erejével nyugalmat parancsolt magára. Csak a belső reszketését nem bírta lebirkózni.

— Értelek. S most már egészen bizonyos vagyok benne, hogy el vagy szánva a legvégsőre. De nem fogod azt megtenni. Mert én — én segíteni fogok rajtad.

A férfi elámult.

— Te?

Fölállott székéről és még egyszer megkérdezte:

— Segíteni akarsz rajtam, te? S hogyan?

— Én megszerzem neked azt a pénzt, amire szükség van. Mennyi az?

— Te, megszerzed?

— Mennyi az?

— Ne bolondozz, Katóka. Még ha meg is szerezned, — de honnan tudnád megszerezni? Azonban hát tegyük föl, hogy sikerülne neked ez a lehetetlenség, — hát azt hiszed, hogy elfogadnám azt tőled?

Most már nem törődött vele az asszony, ha meg is hallják, akik esetleg az erkélyes szobába lépnek:

— Nem fogadnád el tőlem? Tőlem, akiről tudod, hogy szeretlek? Hogy mámorosa vagyok ennek a szenvedélynek, ami oly hirtelen, csodásan a sodrába kapott? Tőlem, akinek te is annyit esküdöttél, hogy szeretsz? Nos, ha szeretsz, miért akarsz megölni? Mert engem is megölsz, ha magadat elpusztítod. Érted? De el kell fogadnod! El kell fogadnod ...

Hátuk mögött csakugyan léptek zaja hallatszott. Katalin nem látszott azzal törődni. De a fiatalember

ajkára tapasztotta a kezét:

— Az Istenért, Katalin! Csakugyan botrányt akarsz csinálni?

Az asszony lázasan lihegve sugta:

— El kell fogadnod. Mennyi? Mennyi?

— Ötvenmillió ... képtelenség ...

Katalin pillanatig hallgatott. Aztán bólintott:

— Megszerzem ...

Ebben a percben néhány jókedvű vendég robbant ki az erkélyre:

— Micsoda nagyszerű gondolat! Ide menekültek abból a gyilkos forróságból, abból a parfömös pokolból, ami odabenn uralkodik! Micsoda pompás levegő van itt — micsoda isteni nyári éjszaka ...

II.

Néhány nap múlva az estély után Tahy Kálmán, a tanácsos, késő délután tért haza hivatalából. Korán megöszült, szürke robotolásában korán megrokkant ember, aki most is fáradtan és kedvetlenül vetette magát íróasztala mellett a karosszékre. Megkérdezte a szobalányt, aki bejött a szobába, hogy felhuzza a redőnyöket, amelyek a délutáni hő naptól védték az ablakokat:

— Itthon a méltóságos asszony?

— Igenis, méltóságos uram. Kissé gyöngélkedett, de most már jobban van ... Tálalhatunk?

— Azonnal. Csak egy nagyon sürgős levelet kell

megírnom.

A cseléd távozott. A tanácsos íróasztalához ült és sebesen írni kezdett, amikor a szobalány újra visszatért.

— Méltóságos uram...

— Nos?

— Kollarik nagyságos ur van itt és sürgősen beszélni akar a méltóságos urral.

A tanácsos abbahagyta az írást.

— Annál jobb. Éppen neki akartam írni. Bocssáds be.

A látogató belépett. Robusztus alak, akinek az arca azonban elárulta, hogy élete nem gördült mindig sima vágányokon. S egész viselkedése arra vallott, hogy csak most, élete delén jóval tul, került jobb sorba, jobb, uribb társaságba.

A tanácsos helyet mutatott neki:

— Parancsoljon. Fájdalom, nem szolgálhatok önnek jó ujsággal.

— Fájdalom.

— Tehát már tudja? Ma délben megtörtént a döntés...

— Tudom. Nem kaptam meg a szállítási engedélyt.

Tahy bólintott.

— Hígyje meg, engem is meglepett és végtelenül bosszant a dolog. Én az önök ajánlatát tartottam a legelőnyösebbnek és ezért is ajánlottam elfogadásra. Az utolsó percben azonban önök elé vágtak.

— Tudom. Akik sokkal hatalmasabb pártfogót tudtak szerezni az én igazságomnál...

— Nekem ez annál rosszabbul esik, mert a feleségemet is bántani fogja a dolog. Nem is képzeled, milyen lelkesen kardot rántott ön mellett Katalin. Érthető: hiszen ön oly régi jó ismerősünk...

— Kérem, tanácsos ur...

— Persze, én nevetve nyugtattam meg: Kedvesem, hiszen te nyitott ajtót ostromolsz. Hiszen a te pártfogoltad az én favoritom is! A mi Kollarik barátunknak meg kell kapnia az engedélyt! Ugy örült neki az asszony... Nem is merem megmondani neki ezt a kellemetlen fordulatot...

Kollarik ur köhécselni kezdett, mint aki mondani akar valamit. A tanácsos bólingatott a fejével.

— Pedig hát ebbe már bele kell nyugodnunk. Ez a dolog el van intézve.

Kollarik még jobban köhögött. Kelletlenül feszengett. Látszott rajta, hogy valami igen nehéz mondani való akadt a torkán.

— Bocsánat, méltóságos uram. A dolog még nincs egészen elintézve.

— Hogy-hogy? Ismétlem: a miniszter döntésén már nem lehet változtatni.

— Nem úgy értem. De az ügy méltóságod részéről nincs még elintézve.

— Az én részemről?

— Az ön részéről, méltóságos uram — köhögött tovább a vállalkozó. — Én elismerem, hogy Méltosá-

god sokat fáradozott a siker érdekében...

— Kötelességem volt. Az ön ajánlatát tartottam legelőnyösebbnek.

— Igen, igen. Elismerem, hogy ez a sok fáradság jutalmat érdemel... De mégis... az a nagy összeg... az a sikerhez volt kötve...

A tanácsos elbámulva fordult a vállalkozó felé:

— Miféle nagy összeg?

— Hiszen, ha megkaptam volna a szállítást, szívesen áldoztam volna még sokkal többet is. De mikor ilyen csufosan hoppon maradtam, csak nem dobhatok ki ennyi tenger pénzt az ablakon.

A tanácsos fölkelte irasztalától.

— Egy szavát se értem. Beszéljen világosan.

— Elég világosan beszélek. Nincs szállítás, nincs pénz. A pénzemet vissza kell kapnom, méltóságos uram!

Tahy elképedve nézett az emberre:

— Az ön pénzét?

Kollarik is fölállott. És lehető nyugodtan ismételte:

— Igenis. Az ötvenmilliómat.

A tanácsos alig tudott hová lenni a csodálkozástól:

— Az ötvenmillióját? Az istenért! Mit beszél? Meg van ön tébolyodva?

— Nem, nem vagyok megtébolyodva. De akkor volnék bolond, ha vissza nem követelném a pénzemet, amit azzal a föltétellel adtam, hogy megkapom a szállítást.

— Ön adott nekem ötvenmilliót? Nekem?

Kollarik egy lépést hátrált, oly fenyegetővé vált a tanácsos arca. De azért nem tágitott:

— No, nem a saját kezébe. Hiszen tudjuk, hogy az ilyen előkelő urak nem mindig maguk szoritják sarokba a vállalkozót: add le a tejet előre, különben nincs üzlet! Hanem elküldik a bizalmas emberüket, mint ahogy Méltóságod is elküldte...

— Kit küldtem én önhöz?

— Kicsodát? Hát a méltóságos asszonyt!...

A tanácsos fejét egyszerre elöntötte a vér. Szikrázó szemmel dobbant a vállalkozó elé, mintha torkon akarná ragadni.

— A feleségemet? A feleségem volt önnél? A feleségemnek adott ön ötvenmilliót?

Kollarik kijött a sodrából. Szembe fordult a tanácsossal:

— Mintha nem tudná! Ne játszunk komédiát, tanácsos ur! Igenis: a méltóságos asszony volt nálam. Kollarik, mondotta, én keresztülviszem az uramnál, hogy az ön ajánlatát ajánlja elfogadásra. De szükségem van ötvenmillióra. Azonnal.

— És ön?

— Én? Azt tettem, amit ebben a helyzetben a legtöbb vállalkozó: átadtam öméltóságának a kívánt összeget.

Tahy megdermedve állott a szoba közepén. Pár pillanatig egy szónak sem volt ura. És végigsimitotta a homlokát, és megzavarodva, kábulattal küzdve

suttogta:

— De hisz ez lehetetlenség!

S hirtelen ujra kitört rajta a düh:

— Ez hazugság! Ön vagy örült, vagy nyomorult rágalmazó! Hazug és zsaroló!

A vállalkozó feldühödve támadt rá:

— Nem én vagyok a hazug és zsaroló, méltóságos uram! Hohó! Ezt a fogást is hallottam már: elküldünk magunk helyett valakit s aztán nagy ártatlanul mossuk a kezünket, vakmerően letagadunk mindent!... De velem nem lehet így elbánni, ilyen finoman, ilyen előkelően. Engem keményebb legénnyé tett az élet. Én valamikor zsákokat cipeltem a Dunaparton.

És valósággal ordított:

— A pénzemet adjátok vissza!

A tanácsos az öklét emelte rá:

— Hallgasson! Hallgasson, mert nem állok jót magamról!...

De mégis erőt vett magán; minden izében reszketve nyomta meg a villamoscsengő gombját és rákiáltott a belépő szobalányra, aki nem tudta, mire vélni a gazdája haragját:

— Kéretem a méltóságos asszonyt azonnal!

És rámordult a vállalkozóra:

— Én nem tudok az ön ötvenmilliójáról semmit és bizonyára a feleségem sem tud. A feleségem fogja önnek szemébe vágni, hogy gyalázatosan hazudik!

Kollarik lecsillapodott és most már egyszerre ké-

rőre fogta a dolgot:

— Nézze, méltóságos uram. Bocsássa meg, hogy elragadtattam magamat. Hogy megint dunaparti zsák-hordó voltam. De ön nem is sejti, hogy mire kell nekem oly nagyon az a pénz. A csőd szélén állok. Ezzel a szállítással segíthettem volna magamon. S azt az ötvenmilliót a legégetőbb tartozásaim fedezésére tettem félre. Ha nem kapom vissza, elvesztem. Én méltányolom az ön helyzetét. Ön se biborban, bársonyban jött a világra, ha nem is hordott zsákot, mint én. Szegény hivatalnok ember, akinek ezer a gondja, baja. Hisz a méltóságos asszony is azt mondta, amikor oly szépen kérte azt a hitvány pénzt. Önt nem fenyegeti csőd, ha visszaadja. Ha még el nem költötte. Ha csak a felét is visszaadhatja. Méltóságos uram...

Tahy összerázkódott:

— Kollarik! Az égre! Hagyjon el...

Az embert újra elöntötte az epe:

— Hát csakugyan a veszedelembe akar taszítani? Nem addig a! Akkor hát együtt megyünk a szegyenbe, maga is, meg a méltóságos asszony is! De a méltóságos asszony nem fog selyemben pompázni, míg az én gyermekeim koldusbotra jutnak...

Ebben a percben megjelent a küszöbön a tanácsosné.

III.

Az asszony ott állott az ajtóban. Egy pillantás fel-

világosította őt a helyzetről. És sápadtabb lett, mint a fal.

Az ura örömmel sietett feléje:

— Gyere, gyere, Katalin! Szabadíts meg a gyötrelmeimtől.

És rámutatott Kollarikra:

— Irtózatos, miket beszél ez az ember! Azt mondja, hogy te, az én feleségem, fölkerested őt és ötvenmilliót kértél tőle, amiért kieszközlöd, hogy megkapja a szállítási engedélyt...

— És... és...

— A döntés balul ütött ki. A szállítást nem Kollarik nyerte el.

Katalin megkapaszkodott egy asztal szélébe.

— Nem Kollarik...

A tanácsos hozzásietett:

— Mi az? Rosszul vagy? A szobaleány is mondta...

Katalin üvegesedő szemmel meredt a vállalkozóra:

— Nem Kollarik kapta...

A vállalkozó előlépett:

— Nem én kaptam és most visszakövetelem a pénzemet, amit Méltóságodnak adtam...

A tanácsos lelkendezve fordult a feleségéhez:

— Hallod, mit mond ez az ember? Mondd a szemébe, hogy hazudik. Hogy tébolyodott, vagy gaz!

Kollarik felhőrdült:

— Tanácsos ur!

— Tébolyodott, vagy gaz! Katalin! Vágd a szemébe, hogy hazudik...

Az asszony szeme előtt elfeketedett a világ. Két karja lehanyatlott. Feje a mellére esett, s alig lehetett hallani, amint sugta:

— Ez az ember — igazat mond...

— Katalin!

A tanácsos melléből tört fel gyötrelmesen a kiáltás. Most már neki kellett megfogózni, hogy el ne essék. Ott állott az íróasztala mellett, ziháló mellél, fulladozva. Végre megszólalt:

— Igazat mond?

— Igazat... — ismételte az asszony.

Kollarik szeme diadalmasan villant föl. S akkor — akkor a tanácsos, emberfölötti erővel elfojtva az indulatát, odament hozzá:

— Kollarik ur. Bocsánatot kell kérnem az igaztalan támadásért, amiben önt részesítettem. A pénzét vissza fogja kapni. Most csak arra kérem: hagyjon magamra a feleségemmel...

IV.

A Dunapartra lassan szállott alá az alkonyat. A budai parton már egy-egy lámpa, egy-egy ablak is kigyulladt. A korzón megkezdődött az est szokásos tarka vidám élete. A köbörtön rabjai élvezték szabadságukat a tikkasztó nyári nap után.

Katalin a karszékbe roskadva ült. Az ura elnézte hosszan, hosszan. Azután odament hozzá s levonta a nő arcáról kezeit, amelyekkel szemeit eltakarta.

— Hogy tehetnél ilyent, Katalin? S miért tetted? Miért? Adósságokat csináltál? Mást igazán nem gondolhatok...

A nő kapva-kapott az ura szavain:

— Igen, igen. Adósságaim voltak.

A tanácsos felsóhajtott:

— És mire költötted azt a tömérdek pénzt? A selyemrongyaidra, a csillogó kavicsaidra, amiket nem tudtam neked megvenni én, a szegény, nyomorult hivatalnok?

Katalin esdekelve nézett föl rá:

— Kálmán!

— Szegény, nyomorult hivatalnok, — folytatta a férj — de hiszen nem lett volna nekem muszáj szegénynek maradnom! Rég fölválthattam volna a becsületemet a te szabószámláidra. A kísértés minduntalan belopózik hozzánk a hivatalunkba, ott akarja felejtetni a maga szennyét az asztalainkon, — az aranyfolyam végighömpölyög a minisztériumokban, csak le kell hajolni s merni belőle, amennyit akarunk! De én, az ostoba, nem hajoltam le érte soha. Ostobaság volt, ugybár? Ha valakin érzik is a panama szaga, nem baj, csak parfömös legyen a felesége!

Katalin összetette a két kezét:

— Csillapodj, az istenért!

— Csillapodjak? Te persze nem érted az én fölháborodásomat. Mit értitek azt ti, akik a selyemrongyaitokért a magatok becsületét is eladjátok, nem hogy az uratokét! Ezért mentél te ahhoz az emberhez: Nézze, az uram ágrólszakadt hivatalnok, nincs

egybebe, mint a tisztessége, de azért nem adnak a boltban bársonyt, az Operában páholyt — mit ad maga ezért a silány portékáért? S te eladtad az én tisztességemet, eladtál, vásárra vittél — te... te...

S kezét emelt az asszonyra, aki lehajtotta előtte a fejét:

— Üss meg. Megérdemlem. Mindent megérdemlek tőled...

De Kálmán keze lehanyatlott. Egyszerre ellágyult — tekintetében már nem volt harag, csak végtelen szájalom. S mellé ült és megfogta a zokogó asszony kezét:

— Szerencsétlen asszony. Szegény, szerencsétlen asszonyom. Hogy tehetted ezt velem?

Katalin odafordult hozzá:

— Ó, hisz én egy szóval sem védem magamat. Könnyelmű voltam, végtelen könnyelmű. A léhaságom vitt a veszedelembe. A hiuságom. Fényleni, hódítani akartam...

— De hiszen fiatal vagy! És szép, — ó, milyen szép vagy, Katalin! Csoda-e, ha kerested a fényt, az ünnepeztetést? S én még büszke voltam rá, amikor láttam, hogy körülrajongnak. S boldogan vittelek haza, a fészkeembe, az én tündöklő aranymadaramat...

— S mikor megszorultam, mikor a számlákkal ostromoltak, mitevő lehettem. Fordulhattam-e hozzád?

Kálmán nagyot sóhajtott:

— Mikor tudtad, hogy úgy sem tudok rajtad segíteni...

— Mint a megváltás, villant az agyamba ez a gondolat: Kollarik! Tőled tudtam, hogy minden bizonynyal ő kapja meg a szállítást. S akkor aztán rendben lesz minden. Én megszabadulok az adósságaimtól, te pedig attól, hogy a számláimmal végre is téged rohanjanak meg. Kettőnk titka maradt volna az egész. Az enyém és Kollariké. A világ nem sejtett volna semmit...

— Csak Kollarik tartott volna gazembernek... De hát nem sikerült ilyen szépen rendbe hozni a dolgot. Kollarik most visszaköveteli a pénzét. S én nem tudom neki visszaadni. Kollarik föl fog jelenteni. A dolog kipattan. Botrányba, szégyenbe, sárba keveredünk. Én is, meg te is, Katalin...

Az asszony a kezeit tördelte:

— Istenem — ilyen szerencsétlenség...

A tanácsos fölugrott:

— S én megengedjem, hogy te a világ szájára kerülj? Te, Katalin?

— Hát mit akarsz cselekedni?

A férfi nem felelt. Fölvette a telefonkagylót.

— Halló! Kérem Teréz 36—38!

Az asszony testén, mintha villanyütés futott volna végig. Odarohant s el akarta venni a férje kezét a telefonkészüléktől:

— Te Eleknek telefonálsz?... Mit akarsz vele?

— Az az én dolgom.

A nő testét kiverte a hideg veríték:

— Kálmán! Hát nem hiszel nekem?

— Mit nem hiszek?

— Hogy... hogy... az adósságaim...

A férj a telefonba beszélt:

— Halló! Te vagy az, Kálmán? Meddig maradsz odahaza? Este nyolc óráig? Várj meg. Azonnal fölkereslek. Sürgős beszélőnivalóm van veled.

S letette a telefonkagylót.

Az asszony még egy kísérletet tett, hogy visszatartsa:

— Kálmán! Ne menj... Maradj velem... Mit akarsz Elekkel?

A tanácsos elhárította a felesége ölelését:

— Az az én dolgom. Eredj csak szépen a szobádba.

És becsukta maga mögött az ajtót.

Katalin szédülve nézett utána. Hevesen megnyomta a csengettyüt s már félig ájultan mondta a besiető szobalánynak:

— Fektessen ágyba, Róza. Nagyon rosszul vagyok.

V.

Negyedóra mulva ott volt a tanácsos a fiatal ügyvéd lakásán, aki, tagadhatatlan, nem minden izgatottság nélkül fogadta:

— Mi az a sürgős megbeszélni való, kedves öregem? Parancsolj rágyújtani...

Tahy elutasította a szívesen odakinált szivarosdobozt.

— Nagy szerencsétlenség történt velünk, Elek. Pár szóból megérted, hisz tudtommal ügyvédje vagy a Kollarik-cégnek. A szállításról van szó.

— Tudom. Nagy bajban van az öreg. De majd csak kievickél. Éppen a minap dicsekedett, hogy összekaparta a pénzt a legégetőbb tartozásai fedezésére.

— Az még a minap volt. Azóta nála járt a feleségem és elkérte tőle a pénzt.

— A feleséged?

— Ötvenmilliót. Azzal a föltétellel, hogy megszerzi számára a szállítást.

Az ügyvéd egészen megzavarodott a meglepetéstől:

— A feleséged — tőle kérte az ötvenmillió koronát? ...

Kálmán nem vette észre az ügyvéd szavainak értelmét.

— Ugyebár, te is oda vagy a csodálkozástól? Képzelheted: mit éreztem én, amikor ezt megtudtam!

A fiatalember nem birt ülve maradni. Föl és alá kezdett járkálni a szobában.

— De hisz ez rettentő! És hogy tudtad te meg ezt?

— Először is Kollariktól, aki visszaköveteli a pénzét, másodszor a feleségemtől, aki bevallott mindent.

Az ügyvéd hirtelen megállott:

— A feleséged bevallott mindent?

— Igen. Hogy adósságai vannak. A hitelezői fogtatták.

Milyen megkönnyebbülten sóhajtott föl az ügyvéd ur!

— Ah! Ezt megmondta?

A férj bólintott.

— Igen. És mi fog most történni? Én képtelen vagyok Kollarik pénzét előteremteni. Botrány lesz s a feleségem odakerül a botrány kellős közepébe. A vádlottak padjára. Érted? Érted?

— És hogy akarod ezt te megakadályozni?

Tahy vállat vont.

— Nagyon egyszerű a dolog. Én magamra vállalom mindent.

— Te?

— Igen. Én. Azt fogom mondani: én jártam Kollariknál. Én kértem tőle a pénzt.

— S te — te meghoznád ezt az áldozatot?

— Barátom, mi minden áldozatot meg kell hoznunk egy asszonyért, akit szeretünk s aki bennünket is szeret?

Az ügyvéd nem birta kiállani a férj tekintetét. Azokat a nyílt, becsületes szemeket. Félrefordította a fejét.

A férj pedig folytatta mindig jobban növekedő hévvel:

— Barátom! Egy asszony, az Isten gyönyörű, drága ajándéka, aki ideadja nekünk a fiatalságát, a szépségét, a tisztaságát, a testét-lelkét, — nem ér-

demli, hogy föláldozzuk érte mindenünket: az életünket, a becsületünket? S különösen én, nem tartozom én ezzel a feleségemnek? Olvostam egyszer egy verset, ha jól emlékszem, így szólt: volt egyszer egy törpe, pupos elől-hátul s álmodni mert a föld legszebb asszonyáról... Hát én is a legszebb asszonyról álmodtam s ő feleségül jött hozzám, a tündér a törpéhez, a szürke, nyoomruságos irodamolyhoz. Hát miért voltam én oly gyámoltalan, hogy nem tudtam neki megszerezni azt az életet, azt a fényt, ami méltó lett volna hozzá? Az ügyesebbek, az élelmesebbek aranyba tudják foglalni az ő asszonyukat; én meg nem tudok egyebet, csak görnyedni az íróasztalom mellett, olyan munkában, aminek silány alamizsna a bére! S az én tündérasszonyomnak hitvány gondokkal kellett küzdenie, bűnbe kellett esnie — ami ugyan inkább meggondolatlanság volt, mint bűn. Első felhevülésemben kemény szavakkal illettem. Eladtad az urad becsületét a selyem rongyaidért! Elek! A hideg fut rajtam keresztül a gondolatra: ha nem az én becsületemet adta volna el, hanem a magáét?

S kérdően nézett a fiatalemberre, — aki megint csak elfordult ettől a tekintettől.

A tanácsos fölkelte helyéből s barátjához lépett.

— Éppen azért vagyok érte minden áldozatra kész. Azért vállalom érte a gyalázatot s megyek helyette akár a börtönbe is, ha kell. Azért jöttem hozzád, hogy megkérjelek: légy ebben a segítségemre. Az öreg Kollarikot rá kell bírnunk: valljon rám ő is

mindent. Ne szólj! Nem fogsz engem ettől vissza-
riasztani...

S bucsuzásra nyújtotta kezét az ügyvédnek:

— Én most még elmegyek a minisztériumba. Még
el akarok intézni egyetmást. Szegény emberek ügyét-
baját, akik számitanak rám, akiknek ígéretet tettem.
Sietek vele. És ki tudja, mit hoz a holnap?

És ment!

V.

Katalinnak nem volt maradása odahaza. Mikor az
hazatelefonált, hogy a minisztériumban dolgozik s
csak késő este tér haza, rohant a telefonhoz és felhívta
Eleket.

— Várj rám. Nyomban ott termek nálad.

Kocsiba ült. Ott termett az ügyvéd lakásán. Szinte
toporzékolt a türelmetlenségtől, hogy azonnal nem
nyílt az ajtó, amikor a villamos csengőt megnyomta.
Pedig Elek sietett, hogy bebocsássa az asszonyt, aki
lihegve tört be hozzá:

— Az uram...

Csak ekkor vette észre, hogy Elek arca a leg-
kisebb izgalmat, felindultságot sem árulja el; sőt
ellenkezőleg, nyugodt.

— Az urad... Nem, kedvesem, nincs okod semmi
nyugtalanásra. Az uradnak sejtelve sincs a mi dol-
gunkról. Meg van győződve róla, hogy a pénz a te
adósságaidra kellett. Ahogy te mondtad neki...

— Akkor mit keresett hát nálad?

— Mit? kedvesem, most tudtam meg, hogy Kálmán igazán nagyszerű ember. S igazán lelkifurdalást kezdek érezni...

Katalin hallgatott. Ajkait harapdálta. Elek pedig folytatta a férj dicséretét:

— Tudod, mit akar tenni az az ember? Magára akar vállalni mindent.

— Hogy-hogy mindent?

— Nem akarja megengedni, hogy te a botrányba keveredj. Rá akarja birni még Kollarikot is, hogy ha esetleg bíróság elé kerül a dolog, csak ő szerepeljen. Hogy ő volt a vállalkozónál és ő kérte tőle a pénzt.

— Ezt — ezt akarja tenni az uram?

S ránézett a férfira. Kerekre nyílt szemmel. Mint aki egy nagy, nagy meglepetésre ébred. Mint aki vak volt s egyszerre leveszik szeméről a hályogot s látni kezd, — látni.

— Ezt akarja tenni az uram?

— Igen. Ezt.

— S te — te egész nyugodtan beleegyezel ebbe? Az ügyvéd vállalt vont.

— Érdekes. Hát mit tegyek. Talán föltárjam előtte a valóságot? Csak nem követek el ilyen örültséget...

Az asszony még mindig a férfit, a kedvesét nézte. Lélekbenező, lélekbelátó szemmel nézte. S közelebb húzta hozzá a székét.

— Igen, igen. Ez csakugyan a legjobb megoldása a dolognak. Igazad van, amikor így gondolkozol:

most aztán nem tarthatunk semmitől. Nem retteghetünk, hogy a férj egyszer csak meglep bennünket. A férj esetleg — biztos őrizet alá kerül. Akadályozva lesz, hogy a hűtlen feleségére, áruló jóbarátjára lecsapjon. Akkor igazán kényelmes, veszélytelen szeretőd lehetek. Így gondolkozol ugyebár? Ezt akarod, ugyebár?

S ahogy a férfi közelhajolt hozzá — egyszerre nekifeszítette a vállának a két kezét és ellökte őt magától vadul, elkeseredetten, villámló szemmel.

— Alávaló!

Mint a váratlan ostorcsapás, érte a férfit ez az arcába vágott szó.

— Katalin! Mit jelent ez?

Az asszony fölkel. Minden izében reszketett.

— Mit jelent? Azt jelenti, hogy most ismertelek meg téged és most ismertem meg az uramat. Azelőtt valósággal úgy éreztem, mintha királynő volnék mellette s különös kegy, ha a köntösöm szegélyét csókolhatja. S hogy megalázott, megszégyenített most! Azt hittem, maga a megtestesült, szürke hétköznapiság — s most látom, hogy kicsoda? És csupa fényben áll előttem és nemes és nagy — és én vagyok a közönséges, utszéli, esküszegő némbér. S ott van a helyem előtte a porban, s nem tehetek egyebet, mint hogy vezekelve boruljak a lábaihoz...

— Katalin!

— És meggyónjak neki, még ha nem is remélhetem a bocsánatát...

Eleket most fogta el az izgatottság.

— Katalin! Megőrültél?

S még a gondolatra is összerázkódott. És hirtelen kiszaladt a száján:

— Na hiszen — egyéb se kellene nekem!

Az asszony elnevette magát.

— Egyéb se kellene neked? Ez a legfőbb aggodalmad, ugyebár? Én eladtam neked a becsületemet, — eladtam érted az uram becsületét és te...

— Miért voltál ilyen vigyázatlan? Nem lett volna szabad ezt elkövetned. Te azt mondtad, kölcsön kérte az a pénzt, — az ékszeredet tetted zálogba... Ha tudtam volna, hogy szerezted...

Katalin egyre nevetett. A saját lelkét marcangolta a nevetése.

— Ah! Most ébred fel benned a zsentlmén! A finoman disztíngváló gavallér. Igaz: bűnös uton szereztem a pénzt. Mert szerettelek, Elek. Nem tudom, hogy szakadt rám ez a vák, mámoros szenvedély — úgy éreztem, mintha Istenáldás lenne, — most látom, hogy olyan volt, mint Isten csapása. De amilyen csodás hirtelenséggel mámorba tudtál ejteni, olyan csodás hirtelenséggel ki is józanítottál. Most már — lerázlak magamról. Érted? Lerázlak, mint a szennyet!

És lehuzta arcára a fátyolt és menni készült. Elek utána sietett.

— Katalin! Az istenért! Még egyszer kérlek -- A nő visszafordult:

— Mire? Hogy ne valljak be mindent az uram-

nak? De igen, de igen! Nem kiméllek meg ettől a keletlenlenségtől. Nem fog titokban maradni a világ előtt, hogy egy asszony pénzével, egy asszony becsutelen pénzével fizeted ki a tőzsdei veszteségeidet!

S már a kilincsen volt a keze, mikor a férfi még egyszer megpróbálta visszatartani.

— Nem fogod megtenni.

A nő hangja csengett, mint egy kis, fehér kápolna harangja, — vezeklő, megtisztuló lelkének hangja csendült meg, amikor visszaszólt:

— Ugy bocsássa meg bűnömet Isten, mint ahogy megteszem...

MÁSODIK RÉSZ

VI.

A nagybeteg ott feküdt az ágyon, fehérebben a hófehér ágynál. A szoba fala is fehér volt, csöndes, egyszerű szoba, csöndes vidéki házban. Zöld zsalugáterei le voltak bocsátva, a zsalugáter résein beszűrődött a bucsuzó napsugár. A kert virágai is mosolyogva készültek a halálra. Mint mikor egy szép leány tudja, hogy meg kell hálnia és szelid, engedelmes megnyugvással adja meg magát a sorsának.

A nagybeteg a tanácsosné volt, — s mellett ott ült az ura, a tanácsos. Tenyerébe hajtotta a fejét, szeme odatapadt az asszonyra és figyelte az alvó alig hallható pihegését. Néha megdöbbenve hajolt föléje:

mintha már ki is maradt volna az asszony lélekzetvétele. Talán már a halálba olvadt ez a mély, kába álmom? Hisz a beteg oly mozdulatlan, — az ember el se bírja hinni, hogy ennek az álomnak ébredés lehet a vége...

A tanácsos a két keze közé szoritotta a halántékait. S agyán, mint a mozivásznon drámájának szenzációi, rohantak, lüktettek végig a közelmúlt képei. A romboló vihar, amely tönkretette az életét, mint amikor ellenséges lovasroham száguld végig a dus aratást ígérő vetésen. Láta lábai előtt a porban az asszonyt, aki csakugyan végrehajtotta föltett szándékát: mindent, mindent, minden szépítés, minden mentegetőzés nélkül elmondott az urának. És egyetlen szóval sem kérte bocsánatát:

— Az irgalmas Isten talán megbocsáthat nekem, mondotta, de te nem. Isten is csak úgy, ha csak irgalmas, de nem igazságos. Mert ha igazságos: akkor meg nem bocsáthat nekem ő sem...

A tanácsos csaknem élettelen kövé dermedve hallotta ezt a vallomást. Nem tört ki belőle a vad, dühödt felháborodás: sokkal kábitóbban sujtott le rá a sorsnak ez a mennykőcsapása, semhogy ereje lett volna a tomboló dühöngésre. Nem a düh, a gyötrelmes fájdalom szava volt az, ami felszakadt a melléből:

— Katalin!

Körülnézett. Az asszony már akkor nem is volt a szobában. A férj nem is vette észre, mikor távozott?

Bement a szobájába, tudakozódott a szobalánytól, aki ezt felelte:

— A méltóságos asszony épan most hajtatott ki a vasúthoz...

S ugyancsak tág szemeket meresztett: hát a méltóságos ur nem tud a felesége elutazásáról?

Katalin a nagynénjéhez utazott, egy kis vidéki városkába. Annak is mindent bevallott: azzal is verekelni akart, hogy az se lássa őt tisztának, az se nézen rá a becsületes asszonyt megillető becsüléssel. Természetes, hogy a nagynéni szörnyű megbotránkozással fogadta a vallomást, — eleinte tán az is megfordult a gondolatában, hogy kitiltja házából a házasságtörő asszonyt. De azután urrá lett rajta a szánalom, — és a szánalomnál is jobban visszatartotta a botránytól való félelem. Ilyen peccsenyével szolgálni a kisvárosnak!... S lassan-lassan arra a vélekedésre jutott, hogy ha már a történeteken nem lehet változtatni, hát olybá kell mindazt venni, mintha nem is történt volna semmi. Klári néni épen nem volt ibseni gondolkodásu, aki azt tartotta, hogy hazugságban nem lehet az életet tovább élni... S elvégre a házasságok az égben köttetnek — a földön tehát azon kell igyekeznünk, hogy e kötelékek föl ne bontassanak. Akárhogy, akármint — a házasfelek maradjanak csak együtt....

Ez indította arra, hogy Katalin tudta nélkül megírja férjének, hogy a felesége hozzá menekült. S megírja neki, mily őszintén megbánta a bűnét s mennyit

szenved a szerencsétlen asszony.

...A két szemét kisirja, kedves Kálmánkám. Már csak árnyéka önmagának, lelkecském...

A tanácsos szépen megköszönte Klári néni szives jószágát, — de a levélnek az a hatása, amit a jó Klári néni várt: nem következett be. A férj nem utazott le a feleségéhez. Belátta, hogy az asszonynak igaza volt, amikor nyomtalanul el akart tűnni az életéből... Ámbár a botrány, amitől tartott, nem következett be. Kollariknak sikerült valahogy összeteremtenie a pénzt, amivel ügyeit rendezhette. S még ő biztatta a tanácsost:

— Majd megadja nekem a méltóságos ur a kölcsönt — letörleszti szép lassacskán...

Tahy melegen megszorongatta a volt dunaparti zsákhordó kezét... S eltökélte szentül: ha éjszakáit nappallá teszi, mindenféle munkát vállal, dolgozik, de igenis: mégis letörleszti...

S az ügyvéd ur?

Korrektül megírta a becsületében sértett férjnek, hogy — rendelkezésére áll. A tanácsos — félredobta ezt a levelet. Milyen képtelenségnek tűnt fel előtte, hogy egy-két golyóváltással, lovagiasan intézzék el ezt a köztük felmerült ügyet! Ezt csak úgy lehetne elintézni, mint az őskor himjei, akik életre-halálra, az ökleikkel, vívtak meg az asszonyukért... Egyébként az ügyvéd ur is jónak látta, egyelőre eltűnni a társaság szeme elől. Külföldre utazott, — míg a fű egy kicsit benövi a multakat...

Egyszer aztán a tanácsos táviratot kapott Klári nénitől:

Katalin nagyon beteg. Jöjj azonnal.

A tanácsos a legelső vonattal elutazott. Hideg, nedves rosszakaratu téli éjszaka volt, amely a maga nyirkos mérgét belopja az ember minden porcikájába. A tanácsosnak a sötétben tovarobogó vonaton, a kupé sarkába huzódva, valami azt sugta, hogy már elkésett, feleségét nem találja életben. Talán jobb is lesz így, — bizonyára ez lesz a drámában a legjobb megoldás. S azért erre a gondolatra mégis oly metsző fájdalom nyilalt a szívébe, mint a késdöfés...

Akik már utaztatok, fekete éjszakában tovaugó vonaton, kedveseitekhez, akinek az életéért remegtek, ti tudjátok, mit érez olyankor az ember!...

A rossz sejtelen azonban ez alkalommal nem mondott igazat. Feleségét még életben találta. Bár inkább a halálé volt, mint az életé. Eszméletlenül, súlyos ideglázban feküdt. A városka orvosa nem sok reményt nyújtott a fölépüléséhez. A tanácsos egy budapesti orvostanárt hivatott le hozzá. Az se biztatta jobbal.

S azután elkövetkeztek a gyötrelem nappalai és végeszakadhatatlan éjszakái. Amikor ott ülünk annak az ágya mellett, akiről ott, akkor tudjuk meg, hogy élete elválaszthatatlanul hozzá van fűzve a miénkéhez. Ha meg is bántott. Ha haragudtunk is rá. Az a gondolat, hogy elveszítjük: kimos a szivünkől minden haragot. Lemos a halál jelöltjéről minden bűnt.

S az a gondolat, hogy újra föltámadjon a számunkra, úgy tűnik föl előttünk, mint valami megváltás. Mint-ha az, aki a halál országából visszatér hozzánk, nem is volna a régi. És mégis a régi! De megtisztulva, fehéren! Ó, aki nekünk oly kedves, oly kedves...

Hetek multak el így, amíg végre valami halvány reménységet megcsillantott a tanácsos előtt az orvos...

VII.

A leáldozó nap utolsót lobbant. A piros tűz a zsugugátereken át betört a szobába, piros fénybe vonta a fehér falakat.

Akkor megmoccant az asszony. Kifelé fordította a fejét és fölnyitotta életre ébredő szemeit. S meglátta az ágya mellett a férjét. S a férje szemében a könnyeket.

Fölemelte a karjait. De azok újra visszahanyatlottak. Nem, mintha nem lett volna bennük erő. De nem merte a karjait fölemelni, ölelésre tární. S akkor a férje odahajolt föléje. S mint az életbe visszahívó varázslat, hangzott az asszony felé a halk suttogás:

— Katalin...

S a beteg, a bűnös, a meggyógyuló, megtisztuló asszony hirtelen átfonta hófehér, lesóványodott karjaival a férfi nyakát...

Lottika története

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Szász Lottika színésznő volt, aki csak nemrégiben került ki a színiiskolából és kapott szerződést vidékre — a legnagyobb tulzással se mondhatni, hogy valami elsőrendű társulathoz. Árva leányka volt és agg nagynénje, aki nemrégiben hunyt el, képezte ki művésznővé. A jó Isten a megmondhatója, hogy Lottikának mennyi sirásába került, míg a félelmes erkölcsös hajadont sikerült rábírnia, hogy erre a pályára adja a gyermeket, amire az olyan ellenállhatatlan hajlandóságot érzett. (Hogy mi vitte a vénkisasszonyt mégis erre az engedékenységre, az érdekes és fordulatos történetünk során ki fog derülni.) Lottika tehát megkezdte működését a vidéki városkában. Természetes, hogy akarta sokáig fizetni a méregdrága szállodai szobát, hanem állandó lakás után nézett. Talált is hamarosan a főtéren egy gyönyörű kiadó szobát, amely neki végtelenül megtetszett s a felelettől már előre rettegve kérdezte:

— Mi az ára ennek a szobának?

— Ötszázezer korona — volt a jól sejtett válasz. Lottika nagyot sóhajtott. Hirtelenében egy kis

fejszámolást végzett és úgy találta, hogy egész havi fizetése nem tulságos összeggel haladja tul a szoba árát...

— A színésznő, aki tavaly a kisasszony helyében volt, szintén ebben a szobában lakott.

Mivel azonban Lotti semmi tekintetben nem akart elődje nyomdokaiba lépni, hamarosan elköszönt és egy meglehetősen félreeső uccában bérelt sokkal olcsóbb szobácskát.

II.

— Igazgató ur — mondta egy nap Berger Pista, az ujjgazdag nagybérlő fia a kávéházban — csináljon valamit a színházával. Ha egy jó estét akarok eltölteni, kénytelen vagyok átmenni a szomszéd városba.

— Mit csináljak? — vacogtak össze a boldogtalan direktor fogai, úgyhogy a teájába esett szájából a szivar. Hiszen egymásután adatom elő a legfrisebb ujdonságokat.

— Nem is a darabjai ellen van kifogásom. De a szcreposztás hibás. A legkiválóbb tehetségeket nem foglalkoztatja. Például itt van a Szász Poldika vagy Klárika — én bizony a nevét se tudom jól, de úgy látom, hogy igen tehetséges teremtés. Miért nem ad annak valami jóra való szerepet?

Másnap próba után az igazgató már az irodába kérlette Szász kisasszonyt:

— Kedves gyermekem, rájöttem, hogy maga fel-

tünő tehetség. Én pedig mindig tölem telhetőleg elősegítettem a fiatal tehetségek érvényesülését. Itt van az új operettünk: A szerelem királynője. Ebben kegyed fogja játszani a címszerepet. Tanulja be frissen; egy hét múlva menni fog a darab.

III.

Aki még soha nem volt színésznő, annak fogalma sincs, micsoda szívdobogással vitte haza Lottika a Szerelemkirálynő partitúráját. Odahaza a mellékuccai kis lakásban mindjárt nekiesett a szerep tanulmányozásának, — de akkor hült ám el szívecskéjében a vér! Mert a szerepben nemcsak édes keringők, pajzán kuplék, gyújtó finálék voltak, de szebbnél szebb és drágábbnál drágább toalettek is.

A leány kétségbeesve ejtette ölébe a tüneményes szerepet.

Érezte, hogy le kell mondania a biztos sikerről, a tapsorkánról, minthogy le kellett mondania az ötszáz-ezer koronás szobáról. Honnan vegye ő azt a tömerek pompás öltözetet? Honnan? Igaz ugyan, hogy ez a találós kérdés is azonnal meg volna fejtve, ha elfogadná Berger Pista ajánlatát, amelyet a gavallér már annyiszor megismételt előtte. De Lottika nem akarta ezt elfogadni, mert ebben a dologban szent fogadalmat tett szigorú nagynénjének a halálos ágyán s ezt a fogadalmat semmiképen sem akarta megszegni.

A színésznő könnyelábadt szemmel ült az ablak-

nál. Az est halkan alászállt, a leányka nem látott a félreeső uccán semmit. Igaz, hogy fényes nappal sem volt ott semmi látnivaló. S akkor a titokzatos árnyakkal teli szögletben csodálatos, földöntuli fény kezdett derengeni, aminő bűbajos fényt semmiféle rendező nem tud a szinpadra varázsolni. S a kékes, magnetikus derengésből előlépett egy tündöklő alak, akiben Lottika minden ragyogó volta mellett is, boldogult nagynénjére ismert.

— Lottikám, szólt ezüst virágkehelyből csendülő hangon, amely oly ellentétben volt azzal, amivel földi életében zsörtölődni szokott, — értesültem a te kínos keserűségedről. És eljöttem, hogy segítssek nagy bajodból. Megjutalmazlak, amiért nem akartad megszegni szent fogadalmadat, amit nekem halálos ágyamon tettél. El fogod énekelni a Szerelem királynője cimszerepét. Ami vacak kell hozzá, azt egykettő előteremttem neked!...

Azzal a tündérnő intett — s ime micsoda csodás szabóműhellyé változott egyszerre a kis szoba! A butorok alól előbujtak a fürge, parányi tündér varró-lánykák s munkához láttak iziben. Mek, mek, mek, hajlongott az ugri-bugri törpe tündérszabó s egyszeriben úgy mértéket vett a leány karcsu termetéről, mintha csak Paquinnél tanulta volna a mesterségét. Egy pár legapróbb cselédet felküldött a tündérnő az égboltozatra: tépjenek, hozzanak holdfényt, csillagsugarat özönnel; seperjék össze a tejut legtündöklőbb csillagocskáit a Szerelem királynőjének uszályára! És

szőttek, fontak, szabtak, varrtak, hímeztek, próbáltak, vasaltak.

— Mek, mek, mek, meglesz, meg! — biztatta a szabóműhely vezetője Lottikát, aki mit hihetett volna egyebet, mint azt, hogy álmodik...

Pedig nem álmodott. Szállásadónőjének szolgálólánya tetézve vitte a ruháskosarokat, a vele jó barátságban levő színházi szolgáló segítségével, a Szerelem királynőjének próbáira.

IV.

Igen kevésre becsülném kegyes olvasóm fantáziáját ha feltételezném róla, hogy ne tudná elképzelni: micsoda pazar sikerrel folyt le a Szerelem királynőjének bemutatóelőadása. Főleg, ha Berger Pistát is kombinációba vesszük, aki uri barátaival rakta meg az első sorokat. És micsoda virágözön záporozott a szinpadra! Berger Pistának a sajtóval is jó baráti összeköttetése volt és másnap reggel a helyi lapokban ismétlődött a Lottikát elárasztó virágözön...

Ki volt boldogabb Lottikánál? Nem volt ugyan régi színésznő, de azért már ki tudta élvezni a dicsősége legfőbb örömét is: pályatársnőinek leplezhetetlen irigykedését. Különösen a primadonna volt tökéletesen odáig, aki a Szerelem királynőjének cimszerejére tartott számotf s akivel egy szép napon a próbán Lottika csunyan össze is rugta a patkót közös öltözőjükben.

— Magához még a sáros cipőmet se törülöm, — fakadt ki végre a kislány, aki ugyan nem régen volt színésznő, de azért a kulisszák világának teljes ékes-szólásával tudott kifejezést adni érzelmeinek, ha a sodrából kihozták.

— Hogy meri ezt nekem mondani? — lihegte a primadonna, amikor kiengedett végre a torkába fagyott szó.

— Ugy, hogy kegyed egy közönséges céda személy, — szolgált az indokolással Lottika.

A primadonna visitott, mintha ölnék.

— Maga mondja ezt nekem? Maga? Vak veti szemére a világtalannak? Hát maga micsoda, maga tán Nebántsvirág? Ugy beszél, mintha Berger Pista nem is volna a világon! Ugy beszél, mintha az egész város nem tudna Berger Pistáról.

Most aztán Lottikán volt a sor, hogy a torkába fagyjon a hang:

— Mit beszél nekem Berger Pistáról? Nekem semmi közöm Berger Pistához. Érti? Semmi közöm, érti?

A primadonna vonaglott a hisztérikus kacagástól:

— Semmi köze? És ezt nekem mondja, aki régebben ismerem azt az urat? Az az ur nem hagyja magát az orránál fogva vezettetni. Az az ur még senkinek se adott egy rongyot se ingyen — nem ennyi tömérdek ruhát! ...

Lottika erre igazán nem tudta, mit feleljen? Elárulja a titkát? Elmondja, hogy neki tündér nagy-

nénje szabatta, varratta az egész gardero-beját a Mek-mek tündérszabóval? Még utoljára el sem hínék — még szemébe kacagna ez a kitanult, elvete-medett perszóna! Szerencse, hogy a gyötrelmes za-varának véget vetett egy jótékony ájulás, amelyből az igazgató irodájában ocsudott fel a pamlagon.

— Nono, kedves kicsikém — vigasztalta őt a jó-ságos öreg ur. Ne vegye annyira a szívére a dolgot. Inkább legyen rá büszke, hogy olyan hamar meghódi-totta Berger Pistát.

— Hogyan? Hát az igazgató ur is azt hiszi? — fuldoklott a leány.

— Azt hiszem? Hát mit higgyek? Tán bizony azt, hogy a tündérek dobálták be kegyednek az ablakon ezt a sok drága selymet? Ne tartson engem olyan ostobának!

V.

...S Lottika ismét ott ült ablakában s most még sűrűbb könnyhullatás áztatta rózsás, ékes arcocská-ját, mint pár héttel ezelőtt. Szállásadónője, aki az utóbbi időben feltűnően kereste a kedvét, szorgos-kodva tipegett be hozzá, megütközve vette észre a kisasszony elkeseredését.

— Ó, Julcsa néni! — borult a résztvevő kebelre a leány. Engem nagy szomorúság ért!

— Micsoda? talán bizony már elhagyta Berger Pista?

— Micsoda? Hát maga is? ...

— Hogy én is tudom? Hát hogyan tudnám. Hiszen az egész város tele van vele. Hja, ilyesmi kisvárosban nem marad titokban. S mondhatom: sokan irigylük a kisasszonyt. Vigyázzon drágám, hogy megtartsa magának ezt a jó fiut. Használja ki az alkalmat. És addig élje a világát, amíg fiatal.

Lottika körmei begömbültek, hogy megtépázza a szíves tanácsadót, amikor az ajtón kopogtak és bealáztatoskodott az ügyelő:

— Az igazgató ur küldött, kezeit csókolom. Elhoztam az új operett főszerepét ...

VI.

A művésznő átfutotta a szerepet s látta, hogy abban még több ruha van, — sokkal több ruha, mint a Szerelem királynőjének címszerepében. S ime újra megvilágosodott a szoba szöglete, újra megjelent előtte tündér nagynénikéje:

— Értesültem kicsikém, hogy megint szükség van néhány divatos lim-lomra. Hát egyszeribe berendezzük a bűvös szabóműhelyt ...

Amire Lottika határozottan megrázta a fejét:

— Köszönöm. De nem veszem igénybe a segítségét. Ugy sem tudtal rajtam segíteni. Senki sem hiszi, hogy te készítetted a tündérruháimat. Mindenki azt mondta, hogy szeretője vagyok Berger Pistának. S a legbosszantóbb a dologban, hogy ez nem is igaz...

— Mit akarsz ezzel mondani? — sáppadt el a földöntuli nagynéni.

— Azt, hogyha már ugyis kompromittálva vagyok, hát akkor ugyis mindegy.

— Szóval le akarsz térni az erény utjáról?

— Le, — mondta Lottika röviden és velősen.

A tündérnő elájult volna, ha a tündérek egyáltalán el tudnának ájulni.

— Szerencsétlen! Mit beszélsz? Hát mit törödsz te a pletykával, ha tudod, hogy az hazugság? Hát nem elég jutalom neked a tisztaság öntudata? Hát drágább neked a becsület látszata, mint maga a becsület?

— Drágább — mondta Lottika. Mert mit tehetek én arról, hogy a világ gondolkodása úgy van berendezve, hogy nem tud hinni a becsületben? Ha már ugyis megrágalmaznak, hát mi haszna őriznem meg a becsületemet. De tisztességem se legyen s még hozzá itt fonnyadjak el a sutban, az igazán nem fizeti ki magát. Akkor inkább kihasználom az alkalmat és addig élem a világomat, amíg fiatal vagyok...

S Lottika intett a tündérnőnek, hogy el van bocsátva. El a balfenéken!... Maga pedig hozzálátott az öltözködéshez, mert Berger Pistával akart vacsorázni...

Fizetéseemelés

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Bogdánnak, a Bergsmann A. fiai nagykereskedő cég főnökének, ugyancsak kemény napja volt. Kora reggel óta ott ült a félhomályos oduban, melyet a világért át nem alakított volna modern, fényes irodahelyiséggé: hiszen ehhez a barlanghoz szent üzleti hagyományok fűződtek, és az igazi, komoly, szolid üzletemberek talán még jobban ragaszkodnak az ő üzleti hagyományaikhoz, mint az ősnemesi családok kegyeletes emlékeikhez. Abban a kopott karszékben, amelyből itt-ott már kikiváncsiskodik a lószőr is, ült valamikor az édesapja, amikor még csak egy parányi boltocska tartozott az irodához; s nem foglalta el a Bergsmann A. fiai papírgyáros cég nagykereskedése az egész óriási bérház földszintjét és pincehelyiségeit.

A bizományosok, az ismételadók, az ügynökök, a szállítók, a vevők, a gyár, a műhelyek, az üzlet mindenféle alkalmazottai, egymás kezébe adták a kilincset; s Bogdán Manó szakadatlanul tárgyalta alkudo-

zott, civakodott, hízelt, gorombáskodott, bókolt, füllentett, — aszerint, hogy kivel volt dolga s mit parancsolt az üzleti érdek. Mikor ebédelni átszaladt a szomszéd vendéglőbe: akkor is egy frankfurti nagygyárost cipelt magával, akivel egy közös vállalkozást beszélt meg, — ügyet sem vetve persze arra, hogy emészthető-e a rostbeaf, vagy sem? És még most, amikor már öt óra felé jár az ódon fali óra mutatója: még most se ülhet odakünn várakozó autójába, hogy elmeneküljön innen családjá körébe, egy pár üde lélekzetvételtre, a Svábhegy viruló lombjai közé. Még egy fontos levelet kell gépbe mondania, amelyet még ma el kell küldenie. Még is szólítja az irodavezetőt, aki az utolsó aláírni valókat terjeszti elébe.

— Küldjön be egy gyorsíró lányt Gyoroki. Megdiktálom a választ Wertheimer és társának. A levelet még ma küldesse el.

Gyoroki ur bólint s pár perccel távozása után sugár, karcsu, fiatal leányka suhan a szobába. A fehér kezecske a billentyűk fölé emelkedik s a szép fekete szemek kérdően tekintenek a főnök urra.

A nagykereskedő újra szivarra gyújt s megpróbálja a lehetetlent: hogyan lehet még több szivarfüstöt erőtetni az alacsony irodába? Azután elkezd diktálni — föl s alá járva, — homlokát összeráncolva, minden szót megrágva, mert hiszen nagy, nagy üzletről van szó; de azért határozottan, javítás nélkül diktál, mert Bogdán Manó ur a tétovát nem ismerő határozottság embere. A leány keze sebesen jár a betűkön, a gép

főlé hajolva, mert már sötét van az irodában. A főnök ur észre veszi ezt és közbeszól:

—Huzza föl a függőnyt, kisasszony, hiszen nem lát már semmit.

A leány teljesíti a parancsot s azután függén visszalibben helyére. Az alkonyuló nap megvilágítja finom, halvány arcocskáját, melyet még kedvesebbé tesz az a szelid szomoruság, ami gyöngéden beárnyalja. Fekete szemében, amelyet ismét várakozón emel főnökére, a tisztviselőnő komoly kötelességtudása.

Bogdán ur rápillant a leányra.

S egyszerre megáll a megkezdett mondat közepén. Ez az arcocska oly különösnek tűnik föl előtte. Ezt az arcot ő ismeri! Pedig még irodájában nem látta ezt a leányt. Az irodavezető fogadta föl, ő nem bibelölhet ilyen csekélységekkel.

A leány pedig azt gondolja, hogy a főnök ur elfeledte a mondat elejét, s ismétli neki:

— Ama nehézségek mellett, amelyekkel az áru-piac jelenleg küzd...

Igen, igen! Az áru-piac nehézségei! Bogdán ur visszazökken a kerékvágásba: az áru-piac nehézségeiről nem is szabad megfeledkezni. Be kell fejezni a rendkívül fontos üzleti levelet; aztán is ráér megkérdezni a leánykától:

— Maga nem régen van az irodában, kisasszony?

— Ó, már három hónapja, — feleli a kicsi. — De a főnök ur bizonyára nem vett észre. Pedig éppen ma,

elseje előtt, egy nagy kéréssel akartam bekopogtatni, de láttam, hogy a főnök ur nagyon el van foglalva. S most sem merem már tartóztatni, hiszen már oly késő van...

Bogdán ur valóban, már-már a kalapja után nyult, de e szavakra mégis megállott:

— Mi a kívánsága?

A leány arcéra remegő pir szökik:

— Istenem! Oly nagy kérésem volna. Igen-igen csekély kezdő fizetéssel alkalmazott az irodavezető ur. S nekem oly égető szükségem volna egy kis fizetés-emelésre. Hiszen egész családot kell eltartanom.

Bogdán még erősebben szemügyre vette a gyermekét.

— Szüleit kell eltartania?

— Nem a szüleimet. A nagynénémnél lakom, aki magával is jótételetlen beteg. Apró gyermekei is vannak.

— Ej, ej... És hogy hívják kegyedet, gyermekem?

— Kovács Gizellának, főnök ur.

— És az édesanyja?

— Édesanyám három éve meghalt.

— És... és az édesapja?

A leány orcáit most még erősebb, sötétebb bíbor-pir borítja el. Hosszu szempilláit földre sütötte, úgy válaszolt:

— Az édesapámat nem ismertem...

Egy percre néma csönd állott be az irodában. A

boltból nem hallatszott be semmi nesz; még a négyemeletes bérkaszárnya udvarának örökös zaja is, mintegy elfogódva hallgatott el egy pillanatra. A néma félhomályban úgy állottak egymással szemben a hatalmas, dus kereskedőház főnöke és a kis irodai leány, aki az édesapját nem ismerte...

II.

Hirtelen azonban föltárult az ajtó s fény és illat tódult az iroda fülledt homályába. A nagyságos asszony özönlött be az ajtón, hatalmas királynői természetének pompájával, óriási butonjainak káprázatosságával és vörösbe játszó hajkoronája sugárzásával. A halovány, vékony kis leány persze félve és nesztelenül kisurrant a szobából, mint a gyöngé, szelíd csillagsugár, amikor fölvonul korlátlan uralkodó hatalmával a más csillagzatot nem tűrő nap...

— Sürgős beszélni valóm van veled, Bogdán, — szólott a tündökletes asszony. — Istvánffy grófnéhoz sietek, a nőegyletek közös értekezletére, mégis beugrottam hozzád.

A nagykereskedő letette szivarját és kellő udvariassággal fordult a feleségéhez:

— Valami baj van, kedvesem?

— Nagy baj, — ereszkedett mély sóhajjal a bőrdivánra a delnő. — Paula váratlanul hazaérkezett. Egészen odavan a szegény gyermek.

— Persze, már megint adósságokat csinált az ura.

Az asszony legyintett a kezével.

— Képzelheted, mennyit, amikor levélben meg se merte írni, hanem személyesen jött hozzánk...

— És persze, megint az édesapjának kell a pénzt előteremteni. Ha az eleven husomból vágom is ki, mégis meg kell lenni! Különben Devecseri ur főbe-lövi magát? Kidobják a kaszinóból, mi? Szóval a régi nóta!

Bogdánné önagysága nem felelt, csak sóhajtozott. Bogdán ur pedig megállott előtte, szétvetett lábakkal, mint a rhodusi kolosszus.

— No hát én már meguntam ezt a nótát. Itt az ideje, hogy Devecseri urat kiábrándítsam abból a hitéből, hogy bennem örökös balekot talál, akit szakadatlanul fejhet. Az én forrásom sem kiapadhatatlan. Mit gondol az az ember, hogy ennyi pénzt ki lehet vonni az üzletből?

Bogdánné keserves sopánkodásba kezdett:

— De a leányod! Csak nem taszítod nyomorúságba, szégyenbe a leányodat?

— A leányom! Süsd meg a leányodat! Elég bajom van nekem, hogy rád ütött, nem én reám. Én inkább a könyvelőmhöz adtam volna, aki bolondulásig szerelmes volt belé s aki jobb kezem lett volna az üzletben. De nem, neked, meg neki az előkelő földesur kellett. A méltóságos ur! A császári és királyi kamarás! S azután a méltóságos asszony se fogta kurtább pórázra az urát, hogy örült költekezésének véget vessen. Dehogy! Még ő maga is két marokkal szórta a pénzt!

Hiszen majd fizet a papa, a türelmes számár, amit csak meg kell rázni, s hull a bőre alól az arany! Ilyen a te leányod, — a te nevelésed! No hát most teljék benne a gyönyörűséged!

A nagykereskedőné most már felpatant ültéből. Egész méltóságteljes termete kiegyenesedett. Két szeme csakugy ontotta a szikrát:

— Bogdán! Most már elég. Ha nem segítesz a vödön, a te lelkesen szárad. De velem ne gorombáskodj. Egyéb se kell nekem, minthogy a te durvaságaidat hallgassam...

A nagykereskedő elröstelte a dolgot.

— Ugyan kérlek, Malvin! — folytatta sokkal csöndesebb hangnemben. — Hát ne jöjjön ki az ember a sodrából, amikor ilyesmi történik vele? Hát nem éjjel-nappal robotolok én értetek, nem előteremtek mindent, amit szemetek-szátok megkíván? De, amit Pauláék csinálnak, az több a soknál. Az képes megrendíteni az üzletemet... Nem is tudom, milyen összegről van most szó, — de annyi bizonyos, hogy ez lesz az utolsó. Megmondom Paulának, hogy ez az utolsó...

Az aszony ajka körül titkos mosoly jelent meg. S helyeslőleg bólintott:

— Igazad van, Manó. Mondd meg neki, hogy most utoljára segited ki a bajból. Eredj — odakünn vár a nyaralóban. Nekem most már mennem kell. Már el is késtem. Lóri grófné haragudni fog reám...

Azzal kezét nyujtott férjének a nagyszerű, pompás aszonyság és sietett az ő Lóri grófnéjához.

III.

Az autó gyorsan haladt s csakhamar kijutott a főváros izzó kőkemencéjéből. A Duna kék tükörén hattyufehér hajók siklottak a Margitsziget felé, vígan nyüzsgő néppel megrakva; s a Margithidon át a villamos kocsik is mind a kirándulók sokaságával igyekeztek a hegyek paradicsoma felé. Mindenki lihegve menekült a munka, az üzlet forró harcteréről a megváltó szabadba. A nagykereskedőt csakhamar zöldelő lombtenger vette körül s az illatos sűrüből itt is, ott is egy-egy kecses tornyos, tornácos nyaraló villant felé; a kertek színes virágjai között a szökőkutak gyémántbokkrétája szikrázott s tette még üdőbbé, harmatosabbá az este áldásos, hűvös levegőjét...

És Bogdán Manó urat, a Bergsmann A. fiai cég főnökét, egyszerre csodás hangulat ejtette rabul. Leszállott az autóról s maga gyalog vágott neki a lejtős utnak. Szivarját is eldobta: nem drága havanna füstjét akarta élvezni, hanem a virágillatot. S eszébe jutott, hogy valamikor, nyári alkonyórán, ugyancsak sokat kóborolt itt azzal a kis varrólánnyal, aki az édesapja üzletével szomszédos divatkereskedés műhelyében dolgozott. Istenem — még feleségül is vette volna ő azt a kis leányt, — de hát édesapja úgy rátámadt ezért a szándékért, hogy a regények zsarnok apái se különben. Bele kellett házasodnia a dúsgazdag Szegő-családba, s a felesége hozományával nagyszerűen ki lehetett bővíteni a Bergsmann-cég üz-

letkörét. A felesége maga is kincseket érő akvizíció volt az üzlet számára: senki se tudott oly összeköttetéseket teremteni, mint ő a szalonokban; s még az is üzleti befektetés volt, amit a drága öltözékeire költött: mert hiszen a fényűzésével is reklámot tudott csinálni a cégnek mindenütt, amerre csak megjelent.

Bogdán, Bogdán, igazán érthetetlen, hogy te, a főváros egyik legtekintélyesebb cégének tulajdonosa, zöld ifjúságod felé sóhajtozol, amikor oly bohó voltál, akár egy poéta! Érthetetlen, hogy annyira meghatott, ami ma veled történt, — pedig hát ez nem is valami rendkívüli dolog. Hát mi van abban, hogy rendkívüli üzleti elfoglaltságod közepette egészen szem elől tévesztetted a kis varróleányt, aki különben sem sokat esett terhedre a kicsikéjével, — a te kicsikéddel. Fölnevelte azt szépen, — te bizony egészen el is feledkeztél róla. De most a meglepetéseket kedvelő élet egyszerre eléd dobja azt a kicsit, édesanyja csalódásig hü hasonmását, mint a te irodád alkalmazottját, aki fizetésemelést kér tőled... Hát olyan rendkívüli dolog ez? Hiszen nem tartozol tudomást venni semmiről, — csak arról, hogy egy alkalmazottad fizetésemelést kér. De te el vagy érzékenyedve; te arra gondolsz, hogy életedben csak akkor voltál boldog, amikor ennek a kicsinek az édesanyjával itt csatángoltál; te észreveszed, hogy a fák bólingatnak, hogy a hold sarlója már föltetszik az égen, hogy halk madárének gyöngyözik a bokrok között, — te, a Bergsmann A. fiai cég főnöke!...

Hazaérkezett. Ott állott a nagyuri tuskulánium díszes rácsajtájánál. A gondosan kavicsozott kerti uton iszonyu világfájdalmas arccal jött feléje leánya, a császári és királyi kamarásné...

IV.

Bogdán urat balsejtelme nem csalta meg: Paulácska újra hatalmasan eret vágott a pénztárcáján. Apja szigoruan lehordta s a kamarásné meg is fogadta szentül, hogy most legeslegutoljára fordul az édesapjához. Ezt a fiatalasszony se hitte, — de az édesapja se. Ugyancsak kedvetlenül igyekezett hát másnap reggel az irodája felé. Ez a leány még tönkre fogja tenni, — erősen hozzá kell látnia, hogy a vérveszteséget kipótolja. Éppen kapóra jött hát egy üzletbarátja távirata Bécsből, melyben egy igen nyereséges vállalkozást jelzett neki. A vállalat elnyerése végett azonban rögtön vonatra kellett ülnie, — Bogdán ur tehát nem is habozott egy pillanatig sem.

Becsöngette irodavezetőjét és kiadta neki távolléte idejére a legszükségesebb utasításokat. Az irodavezető a kocsiiig kísérte a főnök urat, megbeszélve a fontosabb ügyeket, amikor Bogdán Manó urnak egyszerre eszébe jutott valami — s visszafordult:

— Igaz is, Gyoroki. A Kovács kisasszony fizetésemelést kért tőlem. Ugy látom, elég ügyes leány. Emelje föl hát a fizetését elsejétől kezdve kétszáz-ezer koronával.

Gyoroki ur megütközve nézett a főnökre. Ekora bőkezűséghez igazán nem volt szokva. Bogdán ur észrevette és megzavarodva, elvörösödve javította ki magát:

— Vagy mit is mondok: egyelőre százezer koronával.

A soffőr egyet csavart a keréken, a gépkocsi megindult. S rövid idő múlva Bogdán ur már a bécsi gyors bársonyülésén tett számításokat a kötendő üzletről, ami határozottan nyereségesnek ígérkezett. De hát szüksége is van a nyereségre. Hiába, nagyon sokba kerül az a méltóságos asszony...

Olga nem okos lány

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Olga már abban a korban volt, amikor egy leány nagyon, nagyon megért a férjhezmenésre. Amikor lázas türelmetlenséggel ölelésre tárul az egész lény, valaki, valaki után, akinek az életét szentelhesse. Halálos irigység szorította össze a szívét, ha a verőfényben uszó Andrássy-uton sétált és látta a fehérbóbitás nourriceokat, amint a kicsinyeket a gyermekkocsikban tologatták, a boldog mamákat, amint mosolyogva, gyűgyögve hajlottak a ragyogó szemű apróságok fölé. Ő is ráhajlott egy-egy szalagos vánkossra, a gyermekkacsók játékosan kapkodtak feléje s a gyötrelmekisajtolta könnycseppek szikráztak föl a szeme szögletében. S azután futott, futott haza, hogy szobájában, díványa párnái közé furja a fejét. Titokban, szülei tudtán kívül, már hirdetések is tett közzé a lapokban; el is szökött egy-egy találkára, de mindig, mindig keserű, fölháborító csalódásban ért véget a biztatóan indult regény: rémülten huzódott vissza, amikor, még szerencsére idejekorán, észrevette, hogy

kalandkeresőre talált, a várva-várt élettárs helyett. Pedig úgy, de úgy teli volt a szíve, tiszta s szent fogadalommal, hogy mennyországgá varázsolta annak az életét, akit elhoz végre számára a Gondviselés. Ó, mert fogalmuk sincs a férfiaknak, milyen ideális jószándékkal van eltelve a legtöbb leány lelke, amikor az anyakönyvvezető, az oltár elé járult; hogy száll az ég felé az imádságos felbuzdulásuk, együtt a fönséges, ünnepi orgonaszóval...

Huszonötéves elmúlt a szép kreolbőrű, feketehaju Kádár Olga, az Arany János-utcai kis bankbizománys leánya. Hány évvel múlt el huszonöt? Eggyel, kettővel, hárommal? Csitt!...

II.

Amikor heteken át csak esik, esik, s azt hisszük, örökre beborult az ég, talán esőbe ázik el, pusztul el az egész világ — s reggel az ablakunkat kitárva, ég és föld napfényben ragyog előttünk: úgy történt Olgával is. Megkérte, igen, egészen komolyan megkérte a kezét egy fiatal ügyvéd, akivel egy barátnője zsurján találkozott. Igaz, hogy nem valami virágzó az irodája, dehát egy ügyvéd még mai napság is megteremtheti a maga jövődjét. És igaz, hogy azt is beszélték róla, hogy kissé könnyelmű, néha a kártyasztal mellől megy reggelenként a gőzfürdőbe, onnan a tárgyalásaira, — de hát mégis elmegegy! És hát Istennem, egy okos asszony, gyöngéd, de azért erős kézzel

úgy át tud formálni egy férfit, hogy aztán nem is lehet ráismerni. Végül az is igaz, hogy nem is valami szép fiu (Olga majd ráveszi, hogy a fogait csináltassa meg), — de mindezeket a hibáit lenyomja az, hogy Olgát komolyan, egész komolyan feleségül akarja venni. A Sors kezébe adta Olgának a szerencsáját, — nem, nem szabad eldobni magától.

Nem is dobta el. Majd megszereti, — sőt már is úgy érezte, hogy szereti ezt az embert. Hogy ne szeretne egy huszonötévesnél pár évvel (hánnyal?) idősebb lány valakit, már csak azért a szeretetreméltó tulajdonságáért is, hogy nőül akarja venni? S hogy Olga boldogsága teljes legyen: úgy vette észre, hogy vőlegénye még szereti is őt, csakugyan szereti, hiszen oly figyelmes, oly kedves hozzá. Talpig uriember, akivel Olgát igazán megáldotta a jó Isten.

III.

Egy nap az ügyvéd végrehajtásra utazott vidékre. Este hazatérve, a pályaudvarról egyenesen a menyasszonyáék lakására hajtatott. Már a cseléden bizonyos zavart vett észre, amikor az bebocsájtotta. Olga és mamája pedig kisírt szemmel ültek a szoba közepén álló asztal mellett, a rendes kispolgári berendezésű ebédlőben, a régimódi, brunolinos butorok között.

Olga vőlegénye elé sietett. Mosolyogni próbált. De az lett belőle, hogy zokogva omlott a vállára. Amire a mama is hangosan rákezdte.

— Mi baj? — kérdezte megütődve Kelemen Károly ur, a vőlegény.

— A papa... tördelte Olga fulladozva. A szegény édesapa...

— Mi van vele?

Szünet.

A mamának nem volt ereje elmondani az ujságot. Olgára hárult ez a feladat.

— Ma délután beidézték a rendőrségre. És még mindig ott van...

Az ügyvéd azonnal megértette a helyzetet. A papát beidézték a rendőrségre. És valószínű, hogy nem is fogják hazaereszteni. Ez bizony a legjobb tőzsdebizományos családokban is előfordul.

Olga összekulcsolta a két keskeny, fehér kezét.

— Károly, az ég szerelmére kérem, nézzen utána. Tegyen meg mindent, hogy hazaengedjék... Hiszen mi meg vagyunk róla győződve, hogy ártatlan.

A vőlegény nem volt erről oly határozottan meggyőződve. De azért szolgálatkészen nyult a kalapja után. Nem is bánta, hogy ebből a légkörből minél hamarabb kiszabadulhat. Siró asszonyok! Van-e ennél kellemetlenebb dolog a világon?

IV.

Az ügyvéd valóban mindent elkövetett, hogy Kádár urat a csávából kiszabadítsa, de sajnos, fáradozásait nem koronázta siker. Kádár urnak súlyos elszá-

molási differenciái támadtak az ügyfeleivel. Jelentékeny összegre lett volna szükség, hogy tisztázhassa magát. Bizony minden felebbezés ellenére is fentartották ellene a vizsgálati fogságot.

S ekkor Olga azt mondta a vőlegényének, csöndesen, nyugodtan, — csaknem megszakadó szívvvel:

— Károly, én visszaadom magának a szavát. Nem kívánhatom magától azt, hogy nőül vegyen egy leányt, akinek az apja ilyen szégyenbe keveredett.

Az ügyvéd pedig azt felelte:

— Kedves Olga, az a szerencsétlenség nem változtat a mi dolgunkon semmit. Tehet ön arról, hogy édesapja ilyen bajba jutott?

— De ha elítélik? Ha becsukják?

Suttogva ejtette ki a lány ezt a rettenetes szót. S most már reszketett a hangja és a haja tövéig elborította arcát a pir.

S hozzátette:

— Hogy lépne ön ki az emberek közé? Nem fognák ezért önt is elítélni? Hiszen oly kárörvendő, oly rossz a világ!

A vőlegény megfogta menyasszonya kezét:

— Ezt már szóbahozta egy pár jóbarátom. Sajnálkoztak az eseten, hogy most már a házasságom is dugába dől. Én azoknak is azt feleltem: ki tehetné azt a lányt felelőssé az apja bűnéért? A tisztességes emberek nem fognak elítélni, ha önt a történetek után is nőül veszem; sőt talán inkább akkor ítélnének el, hogyha most cserbenhagynám.

Hogyne borult volna ezekre a szavakra vőlegénye keblére a leány? A keserűség tengere egyszerre mézzé változott a lelkében. Az örömkönnyek áradata ujjongva, tobzódva tört ki a szívéből, — a kezét szeretete volna megcsókolni a férfinak, a kezét...

V.

S azután ismét elkezdték a tervezgetést a jövőjükről, az új fészek berendezéséről.

— A négyszobás lakásról, amit a papa meg akart venni számunkra, bizony most már le kell mondanunk, — sóhajtott Olga. — Legjobb lesz, ha itt húzódunk meg. A szegény mama megelégszik a konyha mögötti kis szobával. Csak a maga dolgozószobája legyen rendes. Cselédet sem tartunk. A mamával ketten ellátjuk az egész háztartást. Én gépelni is tudok. A gépirókisasszonyt is megspórolhatjuk.

Az ügyvéd ur különösen mosolygott.

— És miért kellene mindezt tennünk?

Olga csodálkozva nézett rá:

— Miért? Istenem, hiszen tisztában lehet vele, Károly. Most már nem kaphatom meg a hozományomat. Nagyon jó lesz, ha a mama a legszükségesebbeket ki tudja szorítani...

A vőlegény arcán ismét feltűnt az a furcsa, titokzatos mosoly.

— Nézze, kedvesem. Nem úgy lesz az, ahogy maga most mondja. Mi ellenkezőleg, megvesszük a

négyszobás lakást. És úgy fogunk berendezkedni s úgy fogunk élni, ahogy az én társadalmi állásom, az érdekeim, a jövőm megköveteli.

Olga elámult:

— Megvesszük a négyszobás lakást? Úgy fogunk berendezkedni... De édes Istenem, miből?

A vőlegény közelebb huzódott menyasszonyához:

— Sugok magának valamit, Olga. Maga okos lány. És a papája is okos ember. Beszéltem vele a rendőrségen, mindjárt a szerencsétlenség után, s bizalmasan közölt velem mindent. A maga hozománya érintetlenül megvan ám, Olga. Az öreg azt okosan félretette. Megkapjuk az utolsó fillérig...

S diadalmasan ragyogott föl a szeme, mint aki egy örvendetes titkot leplez le valaki előtt, aki annak bizonyára szintén örvendezni fog.

Olga pedig — Olga felugrott a pamlagról. S tágra nyílt szemmel hátrált ez elől az ember elől.

— Az én hozományom... megvan?...

Károly bólintott:

— Meg bizony.

— S azzal a pénzzel az édesapám talán rendezhetné az ügyeit? De inkább becsukatja magát, csak-hogy nekünk adhassa a pénzt? S ön, ön elfogadná tőle ezt az áldozatot? Eltűrné, hogy az én apámat becsukják, — csak hogy aztán négyszobás lakásban lakhassék, úgy, ahogy az érdekei kívánják?

Levetette magát egy karszékbe és homlokára csapta a két kezét.

Kelemen ügyvéd ur még volt zavarodva. Pillanatokig szóhoz se tudott jönni.

— Olga, — dadogta végül — igazán azt hittem, hogy ön okos lány...

Olga levette tenyerét halottfakó arcáról. Szemébe nézett a férfinak. Nem sirt. Nem, most már nem sirt. Nyugodtnak kell maradnia, ha elvérzik is belül. Ugy kell feltüntetnie a dolgot, mintha semmi, de semmi megrázkódtatásba sem kerülne a mozdulat, amellyel lehuzza ujjairól a jegygyűrűjét és oda teszi a férfi elé.

— Tessék. Adja ide, kérem, az enyémet is. És most csak arra kérem, távozzék azonnal. Azonnal.

Az ügyvéd ur még hebegni akart valamit. Tétován huzta le ujjáról az aranykarikát, még egyszer kérdően nézve a lányra: csakugyan letegye azt is az asztalra? Olga egy pillantása tisztába hozta mindennel. Nem pillantás volt az. Kikergető korbácsütés.

Olga pedig, amikor a férfi eltávozott, amikor tekintete a két gyűrűre esett, amelyek ott csillogtak előtte az asztal üveglapján, végigvágta magát a pamlagon.

Nem sirt. Még mindig nem tudott sirni.

Chopin

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Egyszerre megjött a parancs, hogy a helységet ki kell üríteni. Nem csapott le váratlanul: a megszálló csapatnak napok óta bejelentette azt a hegység tuloldalán küzdő ágyuk hangversenye, amelyben a vitézek sokkal hangosabban és sűrűbben kivehették az ellenség lövéseinek hangját, mint a mieinkét. Mert hiszen tudvalévő, hogy a katona csakhamar világosan megtudja egymástól különböztetni ezt a kettőt: egyik fülének, szívének oly kedves, bátorító, lelketadó muzsika, a másik oly dühítő és gyűlöletes! Aztán megindult a lengyel városkán keresztül a visszavonulás áradata: a sártengerrel küzdő ágyuk, szekerek, a lövészárokból előkerülő legénység: csatakos, sötétarcu fiuk, akik a roppant tulerő Isten tudja hány rohamát kiállották megingathatlanul; de az ellenség teste végre is kivetette magából az éket, a nagyon is mérészen előretolt frontot ki kellett egyenesíteni. Bucsuzlatóul egy pár srapnell is szétpattant fejük fő-

löt; valósággal gyilkos vas-esőben hagyta el a helységet az utóvéd. Néhány ház már javában égett, amikor a városka szélén az első pár kozáklovas megjelent. A bevonuló ellenség bizony legkevésbé sem sietett az oltásra, diadalaiknak, vereségeiknek ez volt a megszokott fáklyája. És nem sietett oltani a város lakóiból sem senki, az a kis maradék, amely a maga nyomorult földhözragdtságában ottrekedt, hihetetlen fásultsággal nézte, akár a más vagyona pusztul, akár a magáé. Mintha csak megbénította volna őket a kétségbeesés: néma, hűdött közönnyel türték, akármit hoz rájuk az irgalmatlan sors. Beletörődtek már, hogy rajtuk gázol keresztül minden veszedelem. Az ő testük, lelkük, vagyonkájuk a csatatér. A féreg vonaglik, ha rátaposnak, a háborutiporta embernek már minden minden mindegy...

II.

Legjobban sajnálták otthagyni a tiszt urak a fogadót, jó ég tudja, mikor kerülnek ismét oly barátságos földél alá? Kivételesen diszes, kényelmes épület, valóságos fényűzés a hitvány fészekben, város a vadonban! Tágas éttermében pedig drága műkincs büszkélkedett: egy hatalmas zenélő automata, nagyszerű gépezet, valóságos kis orgona! Nagy mester volt az alkotója, műsora oly változatos és gazdag, aminővel eleven művész talán nem is dicsekedhetnék. Klaszikus operák, viruló, gyönyörű, táncra libbenő lá-

nyok lábacskaí alá való keringők, trubaduros lágy melódiák, léha utcavágók, — Verdi, Lehár, Schubert, katonabanda a maga rekedt csinnadrattájával. Az öreg gép, az élettelen s mégis annyi élettel teli zeneművész mellett hány pompás estét eltöltöttek — kemény, véres napok fáradalmai után — a tiszt urak! Épek és felkötött karuak, akik már megkapták a maguk háborus emlékét a lövészárookban, a rohamokban, vagy akik még ezután fogják megkapni. Hátha egy-egy aranyat kellett volna az automata torkába dobni egy-egy nótáért? De a jószivű és jutányos hangversenyrendező egy potom pénzdarabért elvarázsolta őket abba a bűbájos világba, ahol nincs ágyuüvöltés és sebesültek jajgatása. Nyilvánvaló volt, hogy nem igen törődik a rombolás démonával, amely rabul ejtette a szánandó emberiséget, — neki sokkal fontosabb, hogy a föld véres nyomoruságai közepette megszólaltasson egy-egy nagy szellemet, amelynek szózata oly bűbájos és lelke égi és örök...

Hány pompás estét loptak maguknak a háboru borzalmaiból a tiszt urak! Legjobban szerette a vén muzsikusgépet Jánosffy hadnagy, — civilkorában vajmi híres mulató a maga vármegyéjében — csak azt sajnálta, hogy magyar nótát nem tud az öreg sipláda. Mit adott volna érte, ha egyszer csak rázendíti: Ki tanyája ez a nyárfás? ... Azonban meg kellett elégednie azzal, amit a derék zeneszerszám tudott: azt füttyülte vele nagy buzgalommal. S most itt kell hagyniok meghitt, kedves, szívükhöz nőtt ba-

rátjukat. Veszendőbe, a barbár ellenség pusztító kedvének áldozatául. Mert bizonyos, hogy a legelső kózáknak, aki a terembe ront, legelső dolga lesz, hogy puskaaggyával bezuzza az ő szegény trubadurjuknak a bordáját... De hátha nem? Hátha a kancsukások közt is akad megértő, fogékony szív? Jánosffay hadnagy az utolsó percben kapta magát, elővett egy darab papirost és rákanyarította németül, ökölnyi betűkkel:

Tisztelt ellenségeink!

Miután mi ide rövidesen vissza akarunk térni s mivel ez a helyiség tisztikaszinónk volt, ahol a zenélőgép mellett sok kedves órát töltöttünk: igen kérjük, kiméeljék meg az automatát. Önöknek is bizonyára sok mulatságot szerez s elvégre az öreg muzsikus nem vétett önöknek semmit.

Tisztelettel:

Egy zenekedvelő magyar.

Hamar odatűzte a papírlapot a zenélőgépre s azal sietett lóra kapni s legutolsónak vágatott ki a srapnell-záporral elborított városkából.

III.

Az orosz tisztek ott ugráltak le a nyeregből a szálló előtt, amit hadiszállásnak szemeltek ki. Első-

nek egy rengetegül kövér, asztmájával küzdő kapitány lépett az étterembe. Pillantása nyomban a papírlapra esett, átfutotta a tréfás üzenetet s arca elkékült a méregtől, mivel különben vörös volt, mint valami középkori hóhérköpeny. Intett a legényeinek s ebben az intésben benne volt a mitsem sejtő gép halálítélete.

— Majd adok én nektek visszajönni! Majd adok én nektek mulatni!

De lám! A jókedvű magyar tiszt jól sejtette: a muszka ármádiában is akadt valaki, aki pártfogásába vette a zenegépet. Egy nyurga, szűkmellű, sápadt főhadnagy lépett az automata elé, mintha csak azt akarná fondani: Csak testemen keresztül!

— Ne bánts d, százados ur! Ha eddig ők mulattak: annál jobb, hogy most már mi mulatunk!

Elővett a tárcájából egy pénzdarabot:

— Halljuk csak, mit tud az öreg?

S a gép, amint elnyelte az aprópénzt, hű kötelességtudással rázendítette a sorra kerülő műsordarabját, éppen valafi divatos keringőt, ami már a Néva partjára is eltáncolt. Az asztmás kapitányra szemmel láthatóan csillapítóan hatott a muzsika, fejéből leszállott a vér, nagy, kopasz fejével elégedetten ütögette a taktust. A vig muzsikaszóra a többi tiszt is betódult s mikor az ezredes belépett: sorfalat állva, zeneszó mellett, harsány hurrázással köszöntötték a bevonuló győztest. Az ezredes is mosolyogva köszönte meg az ünnepies fogadtatást s ez a mosoly eldöntötte az automata sorsát. Kegyelmet kapott, —

megszaabdult a puskatustól elszenvedendő rettenetes haláltól . . .

IV.

A főhadnagy, aki a zenegép ügyét ily lelkesen magáévá tette, Jan Skalniczky volt, a művész, akit annakidején zongorája mellől hívott el a minden más muzsikát leigázó hangszer: a harci trombita. Se testének, se lelkének, egyetlen izének sem kellett a háboru, Nagy Sándor, Julius Cézár, Napoleon dicsősége, — nem, mindez egyetlen álmát sem háborgatta soha a mesternek. Győztes hadak élén az üszkös romok közé bevonulni, élvezni a menekülő félelmet, vagy a megadó arcraborulást, — soha ilyen képek nem lebegtek előtte. De hajlongani az emelvényen, a tapsoló, megmámorosodott sokad sokaság előtt, vagy még inkább bezárkózni az éjszaka magányába, amikor az Alkotás jóbarátja: a Csönd előszólitja lelkéből a szunnyadó, zengő álmokat, mint ahogy az Ezeregy-éjszaka dzsinje kiszabadult a tengerből kihalászott edényből és felgomolygott a felhőkig és hatalmas szárnyaival elborította az eget. Ez, ez volt a mindek felett való gyönyör, amiről a vitéz főhadnagy ur álmodozott, akinek talán kevesebb tehetsége is volt az alkotásra, mint amennyi vágya és kedve volt hozzá és éppen azért annál makacsabb szeretettel csüggött a művészetén, mint ahogy rendesen azok szoktak, akiknek a talantumok kedvesebb, mint az olthatatlan-

nul szomjas ambíciójuk. És egyszerre csak belecsöppent abba, hogy neki muszáj véres babért szereznie, a szentséges harmóniák helyett hallgatni az előre-rohanó, vérbenforgó szemű harcosok vad ordítását. Hányszor volt halálosan elkeseredve, amikor egy-egy feldult kastélyban arra érkezett, hogy jászolnak használták a drága zongorát, vagy pedig szétvagdal-ták és beledobálták a kandallóba. S mekkora öröme tellett benne most, amikor legalább ezt az ócska sip-ládát kimenthette a világégésből! Mintha a szent Harmóniát mentette volna meg benne, ami az általános, rettenetes kaoszban megmardt...

V.

S a muszka tiszt urak aztán csakugyan nagyszerű mulatozást csaptak a fogadó éttermében a zenélőgép mellett, — igaz, hogy a farsangolásuk nem tartott olyan sokáig, mint a magyaroké. A mieink megkap-ták az erősítést és immáron jönnek, friss, feltarthatatlan hullámerővel özönlenek előre. Már a város határában dul az elkeseredett viadal, már a szélső házak közt folyik minden talpalattnyi területért a kegyetlen kézítása, — már kiadta parancsát a rémes és rémlátó Hadur: a Pánik, akinek fullajtárjai mint a fagyos északi szél, süvöltenek a szívekbe: Meneküljön, ki merre lát! Már lángbaborult az egész város: a futó orosz csak a füstölgő romhalmazt akarta hátrahagyni, az ezredes, szitkozódó tisztjeivel ott vágatott

bomlott, összekeveredett, egymáson keresztülgázoló hadai közepette a hegyek közé...

Jan Skalnicky pedig visszafutott az étterembe...

Körülötte tombolt a háboru. A rémek réme, amit ő úgy gyűlölt. De ő még egy áriát akart hallani. Ki tudja, mikor hallhat újra? Fog-e életében hallani egyáltalán? Sietve vette elő a pénzt és beledobta az automata nyílásába. A belépti díjat a zengő tündérországba.

Az automata Chopint kezdte játszani.

Jan Skalnicky leült a dallam halk áradása mellé, mint ahogy leülünk éjszaka a csöndesen folydogáló víz partjára, amelynek habjain ezüstösen játszik a holdsugár. És kezünkre hajtjuk a fejünket és hajunkat oly lágyan simogatja a szél, mint lelkünket a régi és kedves emlékek. Az ablaküvegek reszkettek és csörmpölve hullottak a földre, a zenélőgép muzsikáját alig lehetett hallani. Jan Skalnicky sem hallotta talán, csak veleálmodta a melódiát, amelynek minden hangját oly jól ismerte, hiszen csak azzal volt tele a lelke. Talán egy szép szempár kék csillaga is felragyogott előtte, messze, elérhetetlen messze, talán egy finom kezecke szorítását, melegét is érezte, amelyet nem fog megszorítani soha...

Most már a fogadó előtti térre zuditotta kavargó, bőmbőlő hullámaikat az utcai harc. A megszorított, megvert ellenség még mindig vissza-vissza fordult, hogy üldözőibe belemarjon. Az ágyu dörgött szakadatlanul. A golyók csak úgy süvítettek. Egy háztető-

ről gépfegyver kattogott szakadatlanul.

— Chopin... suttogta a főhadnagy.

Ebben a pillanatban felugrott. Jajszó helyett vér öntötte el a száját. Két karjával a levegőbe kapott, az automata felé, mintha meg akarná ölelni. Azzal arcra vágódott a zengő gép lába elé.

Egy puskagolyó tévedt be az ablakon s szíven találta Jan Skalniczkyt, a művészt, a főhadnagyot.

Az automata pedig játszott fölötte tovább. Lágyan és gyönyörűen. A marakodó emberek felgyújtotta városban, a világégés minden pokla közepette, fölényesen, diadalmasan.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A faun halála

I.

Pán ligetein borongató, hűvös szél suhant végig. Belezuhogott a fák odvába, a sziklabarlangok sötét üregébe; behatolt a bokrok szövevényébe, úgy, hogy fázva és félve reszketett meg tőle minden levél és fűszál: s a leveleknél és fűszálaknál is fázékonyabban reszkettek meg tőle a nimfák, szilvánok és driádok, akik a rengeteg titokzatos sűrűségben laktak. Az ágbogon át már beszitált a holdfény ezüstje; hívogatólag csillogott feléjük a tó tükörlapja, amely a magas sziklafalak védett rejtekében terült el a mélységes vadon közepén, mint valami gyönyörűséges, halandó ember nem is sejtette paradicsom. Itt volt az ideje, amikor az Isten és halhatatlan, gondtalan gyermekei előjönnek pajzán játékaikat üzni; amikor körtáncukat lejtik a harmattal csiklandozó pázsiton; hosszú aranyhajukat fésülik a hintázó faágakon; vagy körbekarikába telepedve hallgatják mindnyájuk kedvencének, aki bölcs és bolond és poéta egy személyben: a hasított patáju, apró szarvu, bozontos vén faunnak

sipját vagy meséit. Hol van most az öreg faun? Mért nem hallatszik már harsonája, csalogató sipja? Miért jajgat oly hideg, baljós szél véges-végig az erdön?

— Nem tudjátok? — világosította föl az aggódva kérdezősködőket egy ráncos arcú menád, aki most szintén kijózanodott a nagy hidegtől és ijedtségtől. — A faun nagybetegen fekszik a barlangja mélyén, — talán meg is hal... Ez a szél a Cocytus szellője, amely feljött, hogy lesodorja az alvilágba, Hadeszhez, a faun lelkét...

A nimfák, a szilvánok, a driádok megdöbbenve, elsápadva néztek össze. Nem, ez a dolog érthetetlen volt előttük. Nagybeteg és talán meg is hal a faun? Hiszen eredete isteni; a nagy Pán gyermeke ő, akinek léte örökkévaló, akár Olympusz dicsőséges uraié... És a kíváncsiságtól és részvételtől üzve gyűltek össze mindnyájan a barlang köré, ahová a vén menád vezette őket és leguggoltak a sziklaodu szájánál és szivükbe nyilalt a fájdalom, valahányszor a sötét üregből a panaszos, elhaló nyögést hallották...

II.

Az erdők kóbor, bohó fickója pedig füből és tölgyfalevelekből hevenyészett ágyon feküdt a barlang homályában. Furcsa ábrázatáról eltűnt az örökvidámság, szeméből az isteni kópéság hetyke, szikrázó tüze. Most valóban olyan volt, mint egy gyarló, földi ember: mint az a vadász, aki egyszer szent ligetükbe me-

részkedett és Artemisz nyila leterítette a szikla alján. A nimfák seregén didergő borzadás futott végig: előérzete annak, hogy most olyasmit fognak látni, amit még nem láttak soha: hogy ér el a földi halandók végzete egy halhatatlant, — hogyan hal meg egy Isten?

— De hát hogy történhetik meg ez? — kérdezte a legszebb, legdelibb nimfa, aki odabátorkodott a halódó ágya mellé és gyöngéd kezeibe vette annak bozontos, szenvedő fejét. Mit vétettél, Pán gyermeke, hogy véges határok közé szorítja életed az istenek atyja, mennydörgő Kronidesz?

A faun kissé fölemelte fejét. Bágyadó tekintete végigsimogatta a nimfát: annyi bűnbánat és annyi hála volt ebben a szempillantásban:

— Megérdemlem, hogy ilyen szörnyű büntetéssel sujtson a mindenség uralkodója, a szöghaju Zeüsz, — susogta. — Mert nagy bünt követtem el én: hűtelen lettem hozzátok, akik mindig oly jók és kedvesek voltatok hozzám, pedig én nem tudtam néktek egyebet adni, mint idomtalan bakugrásaimat és pásztorsipom zenéjét. Ti szerettetek engem, — én pedig egy földi leányba lettem szerelmes — és ebbe kell elpusztulnom.

III.

— Egy nap messze elkóboroltam oda, ahol már emberek is laknak. Az ember pedig, jól tudod, örök

veszedelem forrása számunkra, a halhatatlan istenek számára is... A patakot követtem, amely erdőnkől a nagy, nagy víz, a tenger felé visz. Bizonyára valamely ellenséges isten szólt hozzám a habok csalogató csobogásában s az küldte élém azt a leányzót is, aki társnőivel térdig vízben gázolva, a ruháit mosta. Azután elkezdtek játszadozni: pajkosan fecskendezték egymásra a vizet. Az Olympuszra és minden lakójára! soha se felejttem el azt a látványt, amikor a leány ott állt, kipirult arccal, aranyhajában a csillogó vizgyöngyök koronájával... Én a vízparton a sás közé bujtam és elővettem háromágu sipomat s fujtam, amint csak a nagy Pán tudnom adta. A játék félbeszakadt: a leányok kíváncsian neszeltek a hangok irányában; s egyszerre éles sikoltással rebbentek szét, amikor szarvaimat észrevették a nád között. Csak ezt az egyetlen leányt marasztotta ott valami bűvölet, — elandalogva hallgatta a szirinx nótáját. S mikor egy percre elhallgattam, meg is kérdezte:

— Ki vagy te? S ki tanított erre a dalra?

— Pán fia vagyok, — mondtam — a nagy Pán fia. S erre a dalra is ő tanított; a dicsőséges és gyönyörűséges nagy Pán: az erdő, a mező, a tenger, az ég, a tavasz, az egész virágzó és szerelmes nagy világ!

A leány bólintott, mintha értené, amit mondok. Társnői azonban hívták s ő elment utánuk. De másnap újra kimentem az első találkozásunk szent és végzetes helyére s még szebben, még epedőbben fujtam sipomat, mint először. S a leány kilopózott hozzám

tanyaházukból, most már egyedül; s azután napokon keresztül engedett a szirinxem hívásának. Ugy, hogy egyszer csak bátorságot vettem magamnak s nemcsak a dallal, de szóval is megmondtam neki, hogy szeretem, örületesen szeretem! Amire elnevette magát:

— Dalod szép, — mondta. — De te csunya vagy. Olyan vagy, mint egy vén bakkecske. Brr! undorodom tőled!

És otthagytott és hazafutott és én sokáig néztem utána és kezemből kihullott a szirinx... De azért másnap újra kijöttem s harmadnap is s mindennap hosszú időn át, de szépemet nem láttam többé: a leány hallani sem akart kecskelábu imádójáról. Egyszer aztán ismét megpillantottam; az erdőszélen font koszorút egy pásztor homlokára. A pásztor is fuvolán játszott s én szerettem volna megnyuzni győztes vetélytársamat, mint Apolló Marsyast, de mégis parancsoltam lázongó indulataimnak. Mit érek vele, gondoltam magamban, ha el is pusztítom a pásztort? A leánynak azért nem fogok kelleni, mert nekem kecskelábam van és bozontos bundám; a pásztor pedig ifju és deli! Én nem tudok neki egyebet adni, mint pásztorsípom dalát, a zengő, bűbajos költészetet, de a földi leánynak deli és ifju szépség kell, azt pedig a pásztor adhatja neki. Ha igazán szeretem őt: az istenek áldását könyörgöm virágos fejükre és elrejtőzve a bokrok között, én fuvom boldog nászok dalát, amíg ott ölelkeznek a tamarisztikus bokrok alatt. Nyugodj bele, hogy ez a te sorsod, bolondos, kecskelábu, dalos, sze-

gény faun!

És lassan-lassan bele is nyugodtam a sorsomba...

Azonban egyszer csak mi történt? Biborszinü vitorla tűnt fel a láthatáron, amely mindjobban duzzadva közelített a part felé. Megismertem a kevély, karcsu hajót: ilyeneken járnak a fönikiaiak, akik drága selymet, színes szőnyeget és gyöngyöt hoznak városainkba és szigetországunk ambróziás fűszereit viszik el cserébe. Most is egy fönikiai kalmár hajója futott az öbölbe, de ez most nem fűszerszámot vitt magával a portékájáért. Kitalálhatod, istennő, milyen zsákmányra tett szert; zsákmányra, amiért nem lett volna elegendő ár, ha hazája minden tarka üveggyöngyét elhozza. A kalmár őt, a város legszebb leányát vezette hajójára, aki elhagyta deli pásztorát a fönikiai pazar kincseiért. Pedig, Hekatera! a kalmár törpe volt és pupos: valósággal a Taygetosz fokáról ledobni való szörnyeteg. És a nászrakomáról fuvalás ifjak kísérték őket a kosorru hajójára, de a pupos elkergette őket, mondván:

— Ki nem állhatom ezt a nyivákolást. Kotródjatok haza!

Elkergette a koszorusfejű lantosokat és fuvalásokat. És a leányzó mégis szívesen elment vele! S mikor a hajó evezős legényei nekifeküdtek munkájuknak s mikor a biborvitorla a szemhatár kódébe veszett: én megsemmisülve roskadtam a part köveire.

— Zeusz atyám! — kiáltottam föl kétségbeesve. — Ez hát a földi leány szíve! Mindent fölálldoz a kin-

csek hiu csillogásáért; nem kell neki a deli ifjuság és főleg nem kell neki a költészet!...

És égő szemrehányást éreztem az én szivemben, hogy hűtelen tudtam lenni hozzátok, akik bakugrásaimért, a háromágu sipom muzsikájáért is szeretni tudtatok engem. És beláttam, hogy a faunnak nem szabad elhagyni az ő birodalmát: az istennőket; mert csupán az istennők azok, akik a poézis kedvéért is szeretik az öreg faunokat... És ezt a megismerést én nem élem túl és ebbe a csalódásba én, Pán gyermeke, a természet fia, belehalok...

IV.

És csakugyan mindig elhalóbb lett szava és feje élettelenül hanyatlott a szépséges nimfa becéző karjai közé. S a menád, aki annyiszor járt vele szilaj táncot Bachus kíséretében, megzilált hajjal futott ki a barlangból:

? A faun meghalt!

A nimfák temették el a vadon kecskelábu poétáját. És őszintén és szerelmesen megsiratták őt, pedig nem adott életében nekik semmit, csak háromágu sipját fűtta gyönyörűen. De hát ők istennők valának — nem halandó, földi leányok...

A jubileum elmarad

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Tóth Benjámín, magyar királyi postatiszt, ülván az ő rovatos könyve előtt, utóbbi időben sűrűn észrevette, hogy hivatalnoktársai titkolózva sugnak össze a háta mögött. Tóth Benjámín ur kezében e fölfedezésre megremegtek a rózsaszínű utalvány-lapok, s ha helyzetébe képzeljük magunkat, belátjuk, hogy alapos oka volt az aggodalomra. Harminc esztendeje ugyanis, hogy a posta áldásos intézményének a szolgálatába lépett, s e jelentékeny idő alatt igen-igen csekély előmenetelt tudott elérni, mivelhogy egyéb protektora nem volt a jó Istennél. Harminc esztendei hűséges szolgálat meglehetősen megrokkantja az emberét s a megrokkant ember mindjárt azt hiszi, hogy a háta mögött erről suttoznak:

—Nyugalomba küldik az öregét. B. listára teszik. Ideje is már! Adja át a helyét másnak, aki szintén haladni akar...

Ezért remegtek meg Tóth Benjámín kezében a rózsás, suhogó utalványlapok s ezért vett magának bátorságot, hogy hazaballagtában megkérdezze egy fiatal tisztviselő-társától:

— Mondja, kedves Lándori, mit jelent az a titkos sugás-bugás körülöttem? Miért néznek össze a hivatalban, ha engem megpillantanak? Miért hallgat el a beszélgetés, mintha kettévágták volna, ha én a szobába lépek?

Megállott az öreg ember az utcán és aggódva, remegve kapcsolta a szemét a fiatal ember szemébe, úgy leste a feleletet. A fiatal posta és távirdai gyakornok pedig elnevette magát:

— Talán azt hiszi Béni bácsi, hogy valami összeküvést szövünk ellene? Hogy valami rosszban törjük a fejünket?

— Hát miben törik a fejüket, édes barátom?

— Jaj nem szabad azt nekem elárulni. Csomót kötöttek a nyelvemre.

— De mikor én úgy kérem... Mikor én úgy aggódok...

— Pedig hát ne aggódjék, Béni bácsi. Sőt ellenkezőleg: örüljön. Mert tudja, mire készülünk? A jubileumára, Béni bácsi. Megünnepeljük szorgalmas, becsületes szolgálatának harmincéves jubileumát. A főnök ur fogja az ünnepi beszédet mondani, már készíti is. És már gyűjtik is a pénzt az ajándéokra: gyönyörű ezüstkupakos tajtékpipát adunk Béni bácsinak emlékül...

Tóth Benjámin ur csaknem elszédült e leleplezés hallatára az örömtől és eleinte el sem akarta hinni, hogy a gyakornok ur igazat beszél. — De a szőke Lándori fogadkozott, hogy a készülő jubileum nem

tündérmese. Azután otthagyta a boldogságtól mámoros öreg urat a Kakukfü-utcában.

A megrokkant postatiszt előtt pedig egy ragyogó vizió tűnt fel; szebb és káprázatosabb kép az ő szemében, mint a minőt Kelet minden hasis-evői látnak... A hivatalnokok ünnepi, fekete kabátban, félkörbe sorakoznak s kéttagu küldöttség megy érte, hogy a gyönyörű ünnep színhelyére bevezesse. Azután előlép a főnök ur, a félelmes, a hatalmas, a szigorú főnök ur és beszél, beszél lángoló lelkesdéssel becsületes munkáról, lelkiismeretes kötelességtudásról, egy derék, pontos posta- és távirdai tisztviselő érdemeiről általában és Tóth Benjámint ur érdemeiről különösen. Meleg, barátságos, kitüntető kézzorítással köszöni meg harminc évi fáradozását a posta nagyfontosságú kulturintézményének szolgálatában és átadja neki az igazgatóság elismerő sorait és a kartársi szeretet fényes ajándékát, e dicsőséges ünnep örök emlékét: az ezüstkupakos tajtékpipát. És riadva zug fel az éljen-vihar és a Ferenc-József-kabátos ünnepelt bizonyára sirni fog, mint egy kisdédóvköteles gyermek, — hiszen a könnyek máris a szemébe szivárognak. Jó isten — mit fog ő a főnök ur szavaira felelni; hogy fogja ő azt a tenger hálát, szeretetet, boldogságot kiönteni, ami máris csordultig tölti el a szívét!

És e tündéries vizió után végigsuhan emlékezetében az a harminc esztendő is, ami ezt a bűbajos ünnepet megelőzte. Úgy suhan át a lelkén az emlék, mint mikor a nap előtt elröppen egy sötét, fekete

szárnyu madár. — Az a testet-, lelket ölö robot, a naponkint tiz-tizenkét órára való bebörtönöztetés a postarács mögé, azután a főnök urak szeszélyei és durvaságai és a tisztviselőtársak áskálódása és intrikája. És eszébe jutott a sok reszkető reménykedés minden előléptetés előtt és a keserves, lesujtó csalódás, amikor meggyőződött, hogy ismét mellőzték. Nemkülönbén eszébe jutott Tóth urnak az otthon gondja is, az a sok hideg vacsora a hónap utolja felé, az a sok szaladgálás a városban kölcsönök és váltókezesek után; azaz örökös lealázó harc a hitelzőkkel... Mondom, mindezek az igen kellemetlen, sőt borzalmas emlékek most csak úgy röppentek át a Tóth Benjámint ur lelkén, mint a nap előtt egy csunya fekete madár. A nap, a jubileum napja, kisütött fényesen, diadalmasan. És a korán megvénült, megtört postahivatalnok úgy érezte, hogy ezért a napért érdemes volt az egész életet átküzdeni. És, ahogy csak tőle kitellett, igyekezett haza a kis város hepehupás kövezetén, hogy otthon is elmondja a nagyszerű ujságot.

II.

Ime azonban Tóth Benjámint urnak tapasztalnia kellett, hogy a szerencse, akárcsak a szerencsétlenség, társaságszerető lény: nem jár egyedül. Felesége, akinek ifjui szépségéből semmit sem hagytak meg a piaci kofák, a kapzsi pékek és mészárosok, akik mind az ő konyhapénze ellen esküdtek össze: ragyogó arc-

cal fogadta. És alighogy a férj elmondta a postahivatalban készülő diadalünnep hírét, az asszony győztesen vágta ki a maga tromfját:

— Nekem is van ám egy jó ujságom, öregem!

— Micsoda? Talán téged is megjubilál a nőegylet? — tréfálkozott Tóth ur; pedig Tóth ur nem igen szokott tréfálkozni, legföljebb a hónap elején.

Az asszony arca igen komolyra és ünnepiesre változott:

— Ne tréfálj, Béni, mikor a leányad jövőjéről van szó. Katona ur irt; megkérte a Tercsi kezét...

— Igazán irt? Igazán megkérte? Mutasd a levelet. Hadd olvassam azt a levelet!

És ketten, együtt, mohón, boldogan olvasták a levelet, melyben bizonyos Katona Lajos ur annak rendje és módja szerint előadja, hogy őt a Gondviselés immár abba a helyzetbe juttatta, hogy egy szerény igényű hölgyet tisztességesen eltarthat. Ő Egerszeg város számtisztje, a legszebb kilátással az előmenetelre. Ha tehát a szülőknek és a kisasszonynak nincs ellene kifogása, engedjék meg neki, hogy jövő vasárnap tiszteletét tehesse, — de irják meg azt jó előre, mert szabadságot kell kérnie a nagyságos polgármester urtól...

— Látod, — mondta Tóthné diadaltól tündöklő arccal az urának, — látod, hogy milyen jó volt, hogy engedtem a Nina néni meghívásának és elküldtem hozzá a leányunkat Boglára? — Hogy ellenezted te ezt a dolgot, hogy nincs neked pénzed erre a kirán-

dulásra... Ugyebár, jó, hogy nem tágitottam, hogy meg kell hoznunk ezt az áldozatot? Az a két hét megalapította a szegény Teréz szerencsáját... Hiszen ebben a hitvány fészekben nem akadt neki senkije...

Tóth elismerte, hogy az anyai sziv csodás próféta ihlete nyilatkozott meg a felesége szavaiban, amikor a balatonparti kirándulás mellett kardoskodott. S mind a ketten megegyeztek abban, hogy Terézt nagy szerencse érte a számtiszt ur megtisztelő ajánlata folytán. Igaz ugyan, hogy ők is gondoskodtak a leányuk jövőjéről. Tudván, hogy hozományt nem adhatnak vele s ilyenformán a szegény leányt nem igen fogják nőül venni: kitanították szépen az apja mesterségére. Teréz immár posta- és távirda-kiadó és tisztességesen megkeresi a kenyerét, ha édesapja és anyja magára hagyják is a világon... Ó, de azért sokkal jobban van ez így, hogy egy olyan erős kézre bízhatják a sorsát, mint aminő Egerszeg város derék, szépreményű számtisztjének a keze.

— Hol van Teréz? Tudja már a nagy ujságot? — kérdezte türelmetlenül az apa.

— Ha tudja-e? Éppen azért szaladt át a szomszédba, a barátnőjéhez. Nem állhatta meg, hogy el ne dicsekedjék a menyasszonyságával...

S Teréz csakhamar haza is érkezett. Csinos leány volt: sötét buzavirág a szeme és világos szőke a haja. Máskor meglátszott rajta, hogy már huszonháromesztendő. De most az öröm tündérfényessé tette az arcát. És üdévé és gyönyörűvé tette a leendő menyasz-

szonyt. Hiszen olyan sok keserűség után érte őt ez az öröm. Hiszen úgy szorong, úgy vergődik a szegény postáskisasszonyok szivecskéje az aranyzsínóros munka-zubbony alatt. A posta-rekesz börtönéből kiszállanak a leányálmok és keresik a világban őt, aki megszabadítja őket kinzó börtönükből!

— Ó, milyen boldog vagyok édes apám, édes anyám! — kiáltja Tóth Terézia és ujjongva csügg hol az apja, hol az anyja nyakában...

És a fényes ünnepnapot megkoronázza a nagyszerű ebéd: mert a jó hír öröme Tóthné asszony pecsenyét is hozatott, pedig marhahusból való volt a leves és az ő asztalukon marhahus és pecsenye nem szokott szerepelni egyszerre. A másik jó hír, a jubileum, pedig arra indítja Tóth urat, hogy bort is hozasson a pecsenyéhez. És Tóth Benjámint ur tréfálkozik egész ebéd alatt, pedig a hónap utolja felé vagyunk és Tóth ur — ismétlem, — nem igen szokott tréfálkozni, legfőlebb elsején...

III.

A jubileum előkészületei folytak, de most már Tóth ur kezében nem remegtek az utalványlapok, ha háta mögött titokzatos sugás-bugást hallott; ellenkezőleg ravasz, sunyi és végtelenül boldog mosollyal hajolt a rovatos lapok fölé. És még édesebb izgatottsággal és égetőbb türelmetlenséggel várta a magasztos napot, amikor Lándori, a titoktartás nagy ellen-

sége, megmutatta neki az ünnepi ajándékot, a cifra ezüstkupakos tájékipipát. A jubiláns alig mert a remek jószághoz nyulni, mintha valami szent ereklyetárgy volna és elborította a köny a virrasztó munkában meggyöngült, rövidlátó szemét...

Megütközve tapasztalta azonban Tóth ur, hogy a leányának korántsem okoz olyan örömet a menyegző közeledése, mint neki a jubileum. Sőt minél inkább közeledett a kitűzött virágos, fehérselyemruhás ünnep, a vidám, csacsogó Terézián annál szótlanabb szomorúság vett erőt. Érthetetlen zavar volt a szavában, a szemében, a modorában. Nézett, mint az ébren álmodó, aki semmit nem lát maga körül. Anyja titokban azt mondta az apjának:

— Ez a leány nem a jövőendő boldogságáról gondolkozik. Olyan különös a nézése. Mintha valami nagy csapástól félne...

Sőt egyszer Teréz, aki elinte ugyancsak fürgén tiporta a varrógépet, melyen kelengyéje készült, hirtelen abbahagyta a varrást és sáppadtan szobájába ment. Mikor anyja utána sompolygott, ki volt sirva a szeme.

— Mi lelt Teréz? — ölelte meg gyermekét reszketve az öreg asszony. — Talán megbántad az elhatározásodat? Nem szereted Katona urat?

— De nagyon, nagyon szeretem, — suttogetta a lány olyan hangon s olyan tekintettel, hogy édes anyjának nem lehetett kétsége, hogy szívéből, lelkéből fakadó igazságot mond.

— Hát akkor miért sirtál?

— Hogyne sirnék, — bujt meg az anyja keblén a leány — mikor egyre közelebb jő a nap, amikor el kell, hogy hagyjalak bennetket...

Az anya felsóhajtott. Tudta, hogy a leánya nem mond igazat. Hisz nem sirnak azért ilyen nagyon a leányok, ha el kell hagyniok a szülei házat, ahol őket ezer gonddal, ezer bajjal, aggódó, fájdalmas szeretettel felnevelték! Nehezebb leszakítani a vékony, nagyon vékony száráról az érett, piros almát, mint a szülői háztól elvinni egy leányt a férjének...

Gyönyörű nyári estén, mikor már csak néhány nap választotta el a kis családot nagy ünnepeitől: az esküvőtől és a jubileumtól, künn vacsoráztak a tornáccon. Az üvegharangba tett gyertya lángját hűsítő szél lengette. Körülöttük a korán fekvő kisváros csöndje terült el. A vadgesztenyefák a kertből nekik is bólintgatva kívántak jó éjszakát. Az öreg asszony követte is az intést. Csak az apa és a leánya maradtak ébren. Teréz még sápadtabb volt, mint mostanában rendszeren. Édesapja szívét kimondhatatlan nyugtalanság szorította össze.

— Teréz, neked valami nagy bajod van; valami nagy bajod, amit titkolsz előlünk.

A leány még egy pillanatig küzködött magával. Aztán nem bírta tovább visszaparancsolni a féltett, rejtett keserőséget. Odaborult az apja lábához és arcát eltakarva sugta:

— Mentsen meg, édes apám, mentsen meg.

Tóth ur magához ölelte a leányt, aki nem mert apja szemébe nézni. Szőke haját simogatta és úgy kérte, hogy legyen az ő jó kis lánya és mondjon el neki mindent...

— Nagy bűnös vagyok édes apám, — kezdte el gyónását a lány. — És el vagyok veszve menthetetlenül, a szégyené, a gyalázaté vagyok, ha édesapám nem segít rajtam. De hátha nem segíthet? És hátha nem is akar segíteni? Maga, aki becsületben töltötte el az egész életét, akinek most a jubileumára készülnek — rajtam, a nyomorult bűnös postásleányon, aki...

Teréz nem tudta folytatni tovább. De nem is kellett. Tóth Benjámin ur nem tartozott a kiválóan élés elméjű emberek közé, de most mégis egyszerre kitálalta: miféle bünt követett el a lánya. Nem a lány vétkezett ő benne, hanem a postahivatalnok. Bizonyosan hozzányult a kezelésére bizott pénzhez. Gyalázatba keverte az ő nevét fényes, nagyszerű jubileuma előtt. Méltó lenne rá, hogy eltaszítsa kegyetlenül, irgalmatlanul.

A lány ott zokogott előtte. És aztán Tóth ur leült melléje szépen és megsimogatta a fejét:

— Beszélj, szegény leánykám. Hogy jutottál ennyire?

— Két hét előtt történt, — folytatta gyónását a leány. — Levelet kaptam Egerszegről a nénitől. A néni bevallotta, hogy ő bizony azt mondta Lajosnak, mikor még csak érdeklődött irántam, hogy hozományt

is kap velem, ha nőül vesz. Vilmos ezt bizonyosra vette, megkérte a kezemet és csak mostanában tudta meg, hogy az a hozomány a néni meséje. Erre elment a nénihez és szemrehányást tett neki. Elmondta, hogy arra a pénzre okvetlen szüksége volna égető adósságai kifizetésére. De ő engem szeret s nem akarja a szavát megszegni... Ám viszont roppant kellemetlen rá nézve, ha egy fillért sem kaphat. Már most nem tudja, mit csináljon. Nem mondta a néninek sem azt, hogy visszavonul, sem azt, hogy szavának áll a fölfedezés dacára s a néni legjobbnak tartotta az egészet nekem sürgősen megírni. Bocsánatot kért a füllentést: hiszen ő jót akart vele... Tudom, elhiszem, bár ne akarta volna annyira a javamat!... Azt írta, hogy valószínű, hogy Katona azért nem vet véget mindennek, mert hiszen minden szavából kitetszett, hogy engem szeret. De ő, a néni, azt hiszi, hogy valami titkos ellenségem keze van a dologban. Valami vagyonos leányt unszolnak reá... Tehát a néni azt ajánlja, beszéljek rögtön az apámmal, kérjem meg, hogy teremtsen elő azt a pénzt a föld alól is és küldjük el azonnal neki, hogy odaadhassa Lajosnak; fizesse ki azonnal sürgős adósságait, hadd legyen lekötve, hogy füstbe ne menjen a házasságom... Azt kellett volna mondanom a levélre, úgy-e bár, édes apám: hát hadd menjen füstbe! Ha szeret Katona ur: eljön értem és megkezdjük a nyomorgást együtt, pénz nélkül, adósság terhével a nyakunkon, boldogan... De nem így gondolkoztam. Rettenetes félelem vett erőt raj-

tam, amikor azt a levelet elolvastam. Az a félelem, hogy mindennek vége lesz, ha gyorsan, ha rögtön nem segítek. Eldobhatom a menyasszonyi ruhát és föl se veszem többé soha. Hiszen édesapám tudja, hogy idestova huszonnégyéves vagyok: és mégis ez volt az első kérőm, az első egész életemben! Erre vártam, erről álmodoztam hosszú, keserves éveken át... s most ezt is el kell veszítenem. Ő az első és az utolsó. A néninek igaza van: bizonyosan valami gazdagabb leány ajánlanak neki. Hiszen annyian vagyunk mi hitvány leányok a világon, hogy kapva-kapunk egy szegény számtisztviskén is!... Elhódítják, elmarják őt tőlem. Le kell őt foglalnom magamnak. Nem engedhetem oda másnak a boldogságomat. Hiszen szeretem — oh, nagyon szeretem. És ő is szeret, ha ragaszkodik is ahhoz a nyomorult pénzecskéhez. Nem akarja adóssággal kezdeni az új életet, — hiszen az oly rettenetes! Ha le kell mondania rólam, fájni fog neki... De hát nem kell lemondania! Egymáséi leszünk, ha a bűn árán is. És ekkor összezavarodott a fejem, valami rettentő ellenállhatatlan muszáj parancsolt velem. Nem könyveltem el egy utalványt, amit éppen akkor nyújtottak be a rácson. Elküldtem a pénzt a néninek... Csak akkor kezdtem eszmélni, hogy mit cselekedtem, mikor már elvitték a pénzt. Forgott velem a hivatalszoba, az apró fiókos szekrények; rám akart szakadni az alacsony tető. Azt hiszem: el is ájultam. Persze, ez nem tűnt fel senkinek; azt hitték: a menyasszony izgatottsága az egész. És a

többi lányok a munkászubbonnyban még irigyltek is érte!...

A leány összeroskadtt és elhallgatott egy percre. Tóth ur még mindig simogatta a fejét, gépiesen, tán nem is tudva, mit cselekszik...

— Azt hittem, helyrepótolhatom a pénzt. Édes anyám azt mondta, hogy vesznek nekem egy szép szalon-garnitúrát. Meg akartam kérni: ne vegyenek, adják nekem azt a pénzt, hogy megmentsem vele magam a kárhozattól... S egyszerre csak édesanyám azzal állott elő, hogy a szalon-garnitúrából semmi sem lesz, mert apám nem tud rá pénzt keríteni. Nem kap már hitelbe sem, sehol sem. Anyám még meg is dorgált, mikor olyan keserves sirásra fakadtam. Hogy lehet úgy sajnálni egy pár rongyos butort? Hát nem lehet boldog az ember szalon-garnitúra nélkül is? Óh, ha tudta volna, hogy mit siratok!...

A postáskisasszony ujra elkezdett sirni, kitörő, lelketrázó zokogással, ahogy a gyámoltalan, kétségbeesett teremtések sirnak, akiket irgalmatlanul legázol a sors. Tóth ur kibámult az éjszakába, a fekete kertbe, melynek fái sötétek valának, mintha csupa tuják vagy cyprusok volnának. És a fekete fák szomoruan bólingattak, mintha mondanák: Biz ez igen kínos eset... Jó éjszakát immár nektek is, szegény emberek. Tudsz-e segíteni, te szegény apa, a te nyomorult gyermekeden? Akit voltaképp a te inséged taszít a gyalázatba, a börtönbe... Ha volna annyi pénzed, amennyi egy szalon-garnitúrára kell: most

semmi baj se volna. De egy szalon-garniturára se tudtál pénzt keríteni, te hitvány apa. Tehát a lányodat, a gyönyörű menyasszony-lányodat be fogják csukni...

Tóth Benjámín keze lehanyatlott a leánya fejéről. A leány riadva sikoltott fel:

— Édes apám leveszi rólam a kezét? Eltaszit? Nem segít rajtam?

Az apa lehajlott vergődő leányához. Fölemelte őt a tornác tégláiról apai szívére, melyben nyoma sem volt haragnak, mely tele volt irgalmas, szomorú, kétségbeesett szeretettel.

— Bizonyára megmentelek, szegény kis lányom. Van egy rokonom Dunántul. Zsugori, de nagyon gazdag ember. Holnap reggel mindjárt elutazom hozzá és meglágyítom a szívét. Kikönyörgöm tőle a pénzt és elhozem neked, hogy visszatehesd, mielőtt...

Azzal megindult csendesesen a hálósobája felé:

— Az édesanyádnak meg ne mondd, hogy miben járok. Mondd neki, hogy szolgálati ügyben utaztam el. Most pedig feküdj le csendesesen, hogy föl ne ébredjen.

És homlokon csókolta a leányát és halkán, lábujjhegyen bement a hálósobába Tóth ur, akinek jámbor lelkében semmi sem volt a rendes klasszikus apák nagyszerű, impozáns, brutusi igazságérzetéből.

IV.

Egyedül maradt hát Terézia az édes anyjával s

eleinte engedelmesen megállotta a titoktartást. Némán sertepertélt a házban, nem csinálta szorgalmas kedvvel a kelengyéjét. A varrógép, mely pár nappal ez előtt oly vígan zakatolt, mintha a nászdal ritmusára kattozna: árván hallgatott... De az anya érezte, hogy a leányának valami mondanivalója van. Ám nem kérdezte, félt tőle. Borongó, aggodalmas csönd töltötte be a kis, alacsony szobákat, nem a vihar előtt, csak a sűrű, keserves záporosó előtt való csönd...

A sűrű, keserves záporosó aztán elkövetkezett. Amikor estenden a lány meggyónt az anyjának is és azután együtt sirtak. Mert valamint Tóth ur sem volt római apa, aképpen Tóthné asszony sem volt spártai anya. Megbocsátott a leányának -- hiszen egész szívvél átértette a helyzetét. Értette, érezte azt a kínzó, epesztő lázat, ami napról-napra növekedő erővel gyötri a leányt, aki nem mehet férjhez. Fiatal lánynak gyönyörűség a tükörbe nézni: láthatatlan tündérek tartják elébe és édes hizelgéseket susognak a boldog, üde, fiatal gyermek fülébe.

De ha a lány huszéves kora után a tükörbe néz, gonosz, kegyetlen démonok veszik körül, akik egyre azt hajtják: „A szemed már nem oly fényes, az ajkad körül már leselkednek a ráncok, elhervadsz, elfonynyadsz, egyetlen csókja nélkül a leányvirág igazi napjának: a szerelmnnek.” Huszéves kora után a lány mindig, mindig arról gondolkodik: Miért nem jön már? Talán nem is fog jönni? Az utcára azzal a gondolattal megy: hátha most találkozom vele? A bálba

azzal a vággyal lép: hátha a keringőben magához öleli őt mindörökre? Visszaemlékezett most az öreg Tóthné, milyen szörnyű martiromságokat állott ő ki lányostul együtt egy-egy ilyen ragyogó bálban. Mikor a lány, aki szegény is és vénül is már, hiába vár a táncosokra és a négyes alatt a büffébe menekül, vagy ott ül a tükrös-fal alatt, — s ez az üldögélés kinosabb, mint hajdanában a pellengér volt. És a legincifincibb legénykével, a kis szolgabírósaági irnokkal, a kis gazdasági gyakornokkal is nyájasan, hizelgően, mosolyogva beszél és vidám, barátságos mosolyában több alázatos kunyorálás van, mint az utcasarki koldus reszkető szavában. S mikor vége a mulatságnak és haza lehet menni, testben-lélekben megtörve, belátva, hogy ez a csata is veszve van! Mennyit sir akkor éjjeli párnáján a lány és mennyit sóhajtozik az édes anya!

Mindez eszébe jutott most az öreg Tóthnének és értette a lányát, hogy minden áron meg akarta magának tartani a férfit, azt a férfit, akit a sors végre számára elküldött és kegyetlenül ismét el akart venni.

Lesve-lesték a percet, amikor harmadnapra meg kellett érkeznie utjáról az apának, aki a megváltást hozza. S szívük verése is elállott a gondolatra: hátha a gazdag rokon megtagadja az apa kérését? Nem lehet, hogy megtagadja, ha szive van, ha Istent ismer, ha Isten van az égben...

Azonban Tóth ur nem jött meg aznap reggel, amikor várták. A két nő egymást vigasztalta, hogy ez semmi rosszat nem jelent. Talán lekészt a

vonatról, hiszen ez oly természetes eset. Majd megjön holnap és csupa vigság és ujjongás lesz az ő szükecske és homályos, csöndes lakásuk.

Reggel helyett délben toppant be Tóth ur. Égő, piros volt az arca, ragyogott a szeme, de azért ez a pirosság, ez a ragyogás olyan volt, mint az alkonyat, a haldokló nap vérben álló ragyogása, amire azt mondja a föld fia, hogy nagy vihart jelent.

— Mikor jöttél, Béni? — sietett elébe az anya. — Hiszen délben nem is jön vonat.

— Reggel jöttem, — felelt Tóth ur.

— Reggel? Hát hol voltál azóta?

— Hol? Hát a hivatalban.

— A hivatalban? Hát először nem is jöttél haza?

— Nem hát, — mondta izgatott, felcsattanó, sőt durva hangon Tóth ur. — Nem az otthon az első, hanem a hivatal. Érted?

Az asszony remegve nézett az emberére. Tóth ur ilyen hangon nem beszélt még vele soha, pedig sokszor nem volt pénze és az üres pénztárca igen nagy ellensége a gyöngéd, finom modornak a házastársak között.

Teréz nem is mert szólani. Sápadtan ült az asztalnál, ahonnan apja beléptekor nem volt képes föl sem állani.

Az anya kérdezte félve, töredeazve:

— Akkor hát hiába jártál? ... Nem segített rajtunk a bácsi?

Tóth ur arca még pirosabbra gyulladt e szavakra.

Fejét még jobban fölemelte s hangja még jobban fölsattant:

— Dehogy is nem! Az kellene még, hogy ne segített volna. Nagyon csalódtunk Máté bácsiban, ha azt hittük, hogy olyan rossz, köszívü ember. Rögtön fölnyitotta a bugyellárisát és kiolvasta belőle a pénzt, amit kértem tőle. Itt van, vegyétek!

És győztesen bontotta ki a zsebéből a bankjegyeket, melyek suhogtak a légben, mint apró diadalzászlók... Ledobta az asztalra, aztán többet rá se akart nézni....

— Fogd Teréz, mondotta... fogd... És tedd vissza... azonnal...

De Teréz és anyja nem a pénzhez futottak. Az öreget ölelték karjaikba.

— Lelkem, apuskám, — támogatta szédülő apját a leány — mi baja? Ha szerencsével járt, ha megsegített a jó Isten, hát miért van így összetörve?

— Megviselt az utazás, — mormogta Tóth bácsi és csaknem összeroskadt a lánya karjai közt. — Fektessetek le, hadd pihenjem ki magam. Holnap már semmi bajom se lesz... Megtartjuk az esküvőt vígan, nagyon vígan.

És lázban hanyatlott párnái közé a szegény Tóth bácsi, akit ágyonrázott az a csunya vasuti kocsi, míg a messze távolból idezakatolt vele. Talán elutazása óta sem aludt, mert amikor ágyba került, azonnal kába, ólamnehéz álom nyomta el. Felesége és lánya az éjszakát virrasztva töltötték mellette. És ime, reg-

gelre Tóth ur ereje visszatért. Odafordult leányához és megkérdezte tőle:

— Visszatetted a pénzt?

— Vissza, édesapám... susogta a lány és megcsókolta azt a kezét, mely őt megváltotta a börtönből a szégyentől, a boldogság, a virágos, örömteli élet számára...

— Akkor minden rendben van — mondotta Tóth ur és hangja olyan volt, mint a hős színészé, akit valami szomorúság ért az életben, de azt akarja, hogy a hangja erős és tisztán csengő legyen a komédia-házban, a színpadon...

VI.

És eljött az esküvő napja.

Szép, nagyon szép volt a Tóth Teréz esküvője. Jó és engedelmes gyermekek szokása szerint esküvő előtt megkérte édesapját és édesanyját, bocsássák meg mindazt, amit ellenük vétett. És azok bizony megbocsátottak neki. Azután elment a templomba és meggyónt töredelmesen és megáldozott. És a penitenciát leimádkozván a templom hajnali néptelen csendjében: a boltivek hűvösségével a szívébe is édes enyhület szállott. Ugy érezte: meg van minden bűne bocsátva. Tisztán mehet az új életbe, melyet mintaszerűen fog élni. Szeretni fogja az urát végtelenül. És ügyes gazdasszony lesz, hogy kijöjjön a csekélyke fizetésükből. Takarékoskodni s dolgozni fog. Nem

költ ruhára. Nem vágyik multságba. Szegénysége mellett boldog fog lenni vele. Édes Istenem, hogyne bocsátanád meg a multja bűnét egy szegény kis menyasszonynak, amikor az élet ilyen kálváriájára készül, mosolyogva, elégedetten és boldogan!

De mit mondunk, hogy csak Terézia szívében volt ünnep? Fényes volt ez az esküvő külsőségek dolgában is. Tóth Benjámín ur kartársai testületileg jelentek meg a lakodalmasháznál és gratulálták az apát, akit pár nap mulva mint példás hivatalnokot is ünnepelni fognak. Mert már nem is titkolták Tóth ur előtt a készülő ovációt. Hadd örüljön előre is az öreg. Hiszen örül is. Most is bizonyosan a jubileum van az eszében. Hogy elméláz, a távolba réved a tekintete, hogy szinte föl kell ébreszteni, haza kell hívni az elkalandozó gondolatai világából. Pedig már előállottak a kocsik. A menyasszonyt belesegíti hintájába az első vőfély, a szürke, fecsegő póstahivatalnok. Megindul a diszes, pompás nászmenet. A kisvárosi utca népe mind a kapuk alá csődül. Kinyilnak az ablakok véges-végig a soron. Hogy élvezi a leánya diadalutját az édesanya! Hogy hencegtek ebben az utcában a mamák, hogy az ő lányuk szebb is, gazdagabb is, mint Teréz! Lám: azért mégis Teréz fején leng a menyasszonyi fátyol!

Mikor a templomból hazatértek, az öreg Tóth bácsi félrevonta a fiatal párt. Szemébe nézett lelket kereső szemmel a vejének:

— Kedves fiam. A papnak már felelt, hogy sze-

reti-e a leányomat. Feleljen most nekem is. Az Istennek megesküdött, hogy boldoggá fogja tenni. Fogadja meg nekem is.

Katona urat igen meghatotta az öreg nézése. De még inkább a hangja. Sokkal több érzés volt abban, mint a pap hangjában ott a kis templomban. Olyan hangon kérdezte tőle az öreg, mintha nemcsak a lánya, hanem a saját maga élete és boldogsága függne a veje feleletétől. S Katona ur is a lelke legmélyebb őszinteségével felelt a kérdésre:

— Nagyon szeretem, édesapám. És minden erőmmel igyekezni fogok, hogy boldoggá tegyem.

Teréz nem is felelt. Csak a férjéhez simult, szorosán, mint a folyondár, forrón, mint a láng a testhez, melyet körülölel...

Az öreg elfordult tőlük. Mintha halkan mormogta volna:

— Jól cselekedtem. Nem cselekedhettem másképp... Isten látja a lelkemet.

A gőzgép fütyült és a volt postáskisasszonyt elvitte apja, anyja és a mi szemeink elöl. De talán nála is boldogabb volt az édesanyja, aki hazatérve végignézett utcájukban minden ablakot. Ahá, itt is, ott is gunnyasztanak az otthon maradt leányok...

VII.

Mikor pedig hazatértek az elcsöndesedett, elárvult, sötétedő kis lakásba: Tóth Benjámín ur leültette

a feleségét, maga szembe ült vele, megfogta mind a két kezével az asszonya kezét és ezeket mondta neki:

— És most már légy erős, Teréz. Olyan erős, amilyen én vagyok. Egy nehéz vallomással tartozom neked. Hallgasd meg. Én eredménytelenül jártam a rokonomnál. Hiába iparkodtam meglágyítani a szívét. Nem adott egy fillért sem. Mikor betettem magam mögött a szívtelen ember kilincsét, eléem tárult a jövő: börtönbe hurcolják a lányomat és a vőlegénye fölháborodva dobja el a jegygyűrűjét. Rettenetes éjszaka volt az a vasuton, mikor az a gondolat volt az utitársam, hogy vége a lányom becsületének és boldogságának! És mire hazaértem: el volt tökélve, hogy mit kell tennem. Én már öreg ember vagyok, Teréz. Legfőlebb egy pár esztendő van számomra hátra. Igaz, hogy sok örömet nem láttam, annál több volt a küzködésem. De ne sirj; szeretetben töltöttük el ezt a nehéz időt, Teréz... De a lányom előtt ott áll az egész élet. Mi legyen ez az élet: becsstelenség és nyomor? Vagy csöndes boldogság? Én rajtam állott és én elkövettem a tettet, amit Isten apai szívemnek sugallt. Azért nem jöttem egyenest haza, azért mentem előbb a hivatalba... Ha jó anya vagy, Teréz, helyeselni fogod a cselekedetemet. S ha engem szeretsz, nem árulod el a lányunknak, hogy érte követtem el a bűnömet... Nem hagyná nyugton a lelkiismerete, vagy még elárulna mindent és bajba sodorná oktalanul, céltalanul magát is... Mondd neki, hogy régi

bűnöm ez, mondd, hogy kártyáztam, tivornyáztam, adósságot csináltam titokban... De nem... Azt ne mond. Mert akkor elfordulna tőlem... És én azt akarom, hogy szeretettel gondoljon rám. Mondd, hogy szegények voltunk, hogy adósságaink voltak, hogy betegségre kellett... A te szived pedig nyugodjon bele a sors rendelkezésébe, mint az enyém meg van nyugodva. No, ne sirj, Teréz. Légy olyan erős, amilyen én vagyok, Teréz...

És fölkelt a helyéről, a meglepetéstől, a kétségbeeséstől kövé dermedt asszony mellől Tóth bácsi, olyan szilárd, katonás léptekkel, valamint azok a nagyon öreg, köszvényes generálisok, akik meg akarják mutatni, hogy ők még korántsem rokkantak, de délcegek, daliásak.

És kinézett az ablakon az elvérző napra, mely tiszta, ragyogó pályafutása után szomoruan temetkezett, temetkezett. És könny futotta el a sok munkában meggyöngült, szelid, világoskék szemeit és vérehagyott ajka keserűen vonaglott:

— A jubileum, — mondá — az én drága szép jubileumom... elmarad...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Tartalomjegyzék

Katalin	— — — — —	177
Lottika története	— — — — —	211
Fizetésemelés	— — — — —	223
Olga nem okos leány	— — — — —	237
Chopin	— — — — —	247
A faun halála	— — — — —	259
A jubileum elmarad	— — — — —	269

